

**הנכיהת
אזרוחית
ליישוב
וכפיתות
הגונן**

הסוכנות היהודית
המחלקה להתיישבות
חבל הגליל

תכנית
אזורית
ליישוב
ופיתוח
הגולן

אברהם בן דוד
 עוזי גדור
 מיכאל גלעד
 עדנה לרמן
 רפאל לרמן
 ישראל פריאון

ינואר 1969

לבבוד
ד"ר רענן ויץ
ראש המחלקה להתיישבות
הSOCINITES היהודית

הנני מתכבד להגיש לך את הצעתנו לפתחה הגולן. תוכנית זו שהוכנה בהתאם ליזומתך מציגה את הגולן על מכלול מרכיביו כמערכת, במסגרתה משתלבים נושאי הפתוח השונים לחטיבת אחת.

ישוב הגולן, מלבד היתו אטגר חלוצי – בדומה להתנחלויות בשאר אזורי הארץ, אזור אзор וזמן – הוא אף משימת פתוח שיש להעניק לה את חותם תקופתנו. אל אבני היסוד של ההתיישבות בעבר – ההתנדבות האישית והחוץ – חוכה עליינו להוסיף את הידע והמקצועיות. בשלוב זה, על ההצעות המתחריבות ממנה – אנו רואים את עיקר משימותנו. התכנית האזרית, כביטוי לפיתוח הנכון המתחייב מן הראייה הכלולית, הינה דוגמא לכך.

התכנית הוכנה ע"י צוות הגולן של חבל הגליל, הכוללת בתוכו עובדים מקומיים ומומחי חוץ המשולבים בעבודתנו השותפת. ריכז את המלאכה מתכנן ההתיישבות בגולן, מר עוזי גדור, ואתו האדריכלים מיכאל גלעד, עדנה ורפהל לרמן, הכלכליים אברהם בן-דוד וד"ר ישראל פריאון. האדריכל יהוה דירקסלר הנחה את העוזות בשוקול ובעצה.

טרם נחתמה הרעודה התכנית לבחינה במספר מוסדות, ביניהם: הנהלת המחלקה להתיישבות, ועדת ההיגיון לרמת הגולן, המרכז להכנון ופתחן חקלאי והתיישבותי, התנאים התיישבותיים ועוד. העורחותם והארותיהם הטעיבו חוותם על הנוסח המוגש זהה.

אין ספק שלפנינו תוכנית שערכה וחשיבותה – בתחום הריעוני. הידע שנרכש מאז שחזרה הגולן אינו מלא החשלמות תגרור בודאי שינויים בפרטים שונים. אך, אף אם ישונה פרט זה או אחר הרי המערך בכללו יוסיף ויתקיים. כיוון שקיימת פעילות ועשה יום יום ושעה שעה, חיונית הבחרת היעדר וההתאמת מעשי הפתוח אליו.

המושג זהה הינו בגודל העזה, שאימוצה מذرיך התייחסות ושפט במוסדות המתאימים. אסתפק בהדגשה שככל שיוחש מהлик העיון כן יートל למופקרים על הפתוח, ולאזר שטובתו היא המתבקשת.

ברכה,

מair שמייר

מנהל חבל הגליל

הבעת תודה

בהכנת תוכנית זאת נעזר הצעות באנשים ובמוסדות, אשר תרמו מי במתן אינפורמציה ונתונים, מי בעצה ומי בניסוח תחום מקצועי מוגדר. מבין הרבים נציין בעיקר את הבאים:

האדריכל יהודה דרכסלר, אשר ייעץ והנחה את העוזות בנושאי התכנון הפיסי.

מר נחום מינצקר ומור אליהו וקסל, מומחי מים, אנשי תה"ל, אשר אפשרו לנו להשתמש בתשתיי דיו"ח הדודלוני שטרם אורש וראה אור.

מר חיים צבן, מנהל האגף לשימור קרקע במשרד החקלאות, אשר כתב את פרק המרעה המשובץ בתוכנית החקלאית.

מר גיורא דורוי, רצ' תא פיסי בחבל הגליל, שניסח את הפרק המתיחס לקרוונות הגולן.

מר א. גיל, מהנדס מחוז הצפון של מע"צ, אשרobar לצוות את התוכניות בתחום תכנון הדריכים בגולן והאזורים הנובלים בו.

אנשי צוותות הסקרים השונים המבצעים באזורי.

רשות שמורות הטבע ומשרד התיירות, שאיפשרו פרסום נתונים ותוכניות שטרם ראו אור.
חברי הנהלת המחלקה להתיישבות, חברי ועדת ההיגוי לרמת-הגולן,
המרכז לתכנון ופיתוח התיישבותי וחקלאי, התנועה ההתישבותית,
שקיים דיוונים מוקדמים בתחום המוץעה והעירו הערותיהם.

לכלם ולכל אותם שלא פורט בשם, נתונה תודותנו.

תוכן העניינים

מבוא וסיכום תמצית התכנית המוצעת

3

6

16

- ב נתונים פיזיים:**
- 1. גיאומורפולוגיה ונוף
 - 2. אקלים
 - 3. קרקעות הגולן
 - 4. הידרולוגיה של הגולן

הרקע א כללי

26

- ב המערכת החקלאית**
- 1. הפטניציאל לפיתוח חקלאי
 - 2. קווי התכנית החקלאית המוצעת

- ג המערכת התיירית**
- 1. כללי
 - 2. פוטנציאל האיזור
 - 3. קווים לפיתוח נופש ותיירות בגולן

- ד מערכת השדותים**
- 1. מבוא
 - 2. פרוטי התכנית

- ה מערך האיזורי המוצע**
- 1. כללי - הנחות יסוד
 - 2. המערך המוצע

82

82

רשימת המफות

מפת שכבות	14	א'
הגולן עד ולאחר מלחמת ששת הימים	17	א'
הגולן במערכות הארץ הקיימות	17	ב'
הגולן במערכות הארץ הצפויות	17	ג'
חתכים טופוגרפיים	18	א'
אזורים נוף ראשיים וארגוני ניקוז	18	ב'
פיזיוגרפיה ואקלים	24	ג'
יעודי קרקע.	48	א'
המערכות התיירתיות	64	א'
מרחב אזורי מוצע	83	א'
אלטרנטיבת חצור	87	א'
אלטרנטיבת קונייטרה.	91	א'
אלטרנטיבת יהודיה-סלוקיה	91	ב'

מבוא וסיכום

מאז שוחרר הגולן ביוני 1967 קיימת בו פעילות אינטנסיבית למורי בתחום הפתוח השוניים. מוסדות, תעשייה, משרדי ממשלה, מועצות אזוריות וגופים צבאיים ופרטיאליים יוזמים תכניות לפתח והקמת פרויקטים שונים - החל בישובים עירוניים וכפריים וכלה בשירותי דרכים, מזונניים ותחנות דלק. אף שפעילות אלה ראויות למלוא ההערכה בזכות התרומה שהן נושאות לפתחו של האזור החשת שילובו הכלכלי והמדיני במערכותיה המקבילות של המדינה, הרי יש לחוש שמא מתוך קדרת העשייה יצאו הדברים בלתי מתואימים וממילא לא ימוצה הפוטנציאל הטמון באזור.

התכנית האזורית המוצעת בזאת בא להענות על הצורך בראשיה כולה של הנושא. דמותו של הגולן המצטירית ממנה לעת פתוּחוּ המלא היא דמות אзор מישוב, מואכלס, שוק חיים ותנוועה, המשלב בתוכו יישובים חקלאיים ומרכזים קייט, עיר ובפר, מיעוטים, מפעלי תיירות ותעשייה, מערכות דרכים ושרותים. בתוך המערכת הכלכלית שמור מקום לכל יוזם בתחום שפעילותו בהתאם לכוח הכללים.

תנאיו המיוחדים של האזור מונעים את תכנונו עפ"י איזו סכמה או שיטה מוגדרים. העורך של תנאים גיאוגרפיים מוגנים, גורמים בטחוניים ומדיניים, מתישבים בעלי חתך מגוון ובלתי מקובל הכול בתוכו בני דור המשך של ההתיישבות בישראל לצד עולים מארצאות הרווחה, העדר תשתיות בסיסית להתיישבות מודרנית וכן העדר מסורת מקומית כלשהי העשויה להבחן ולהשתלב, קיומן של תנעות התישבות בעלות גזון פוליטי וחברתי מוגדר, עד מערכות מוניציפליות שאין חסרות עניין באזור הנדון - כל אלה מexas ו אף מונעים יישום דרכים מוכובלות לחכונן כולל, לפחות בשלב ראשוני זה בו אנו עומדים. עיקר תשומת הלב הופנה לבון המגמות הטבעיות הקיימות או העתיקות להתקיים באזור. הכרת כווניהן, מידת נוקשותן ותחומי גמישותן, חיוניות על מנת לכנסן למסגרת אחת התואמת במידה מירבית אף את טובת הכלל. בהעדר הכרה זו עלול המתכון (מתוך כוונות רצויות דוקא), לנסות לכורף מערכ מסויים הנוגד את הנטיות הטבעיות וממילא הינו חסר ממשות.

ביבס לעבודת התכנון הונחו הנחות היסוד הבאות:

- א. העורך באכלוס ובפיתוח מירבאים כתמי הכרחי לקביעת עתיד האזור.
- ב. פיתוח המשלב בתוכו תשבות יעילות לשאלות הבטחון.
- ג. העורך במרחב יUIL, בעל בסיס כלכלי, המשתלב ומהווה חלק אינטגרלי במערכת הכלכלית הישראלית.

המערך המוצע מנשה לענות על ערכיהם אלה. הוא מבוסס על מיצוי המשאבים הטבעיים, ועל שילוב המערכות הכלכליות השונות לחטיבת אחת בעלת קשר אמיץ עם מרכזי היישוב בארץ מחד ועם האזורים הגובלים בגולן מאידך. התשובה לבעת האיכלוס המובי חנתן ע"י פיתוח מרכז עירוני אשר יתגבר את מערכ היישובים החקלאיים, כלכלו תבסס על ענפים ניטרליים בתעשייה ומלאה, על מתן שירותים אדרחיים בסיסיים לאזור, ועל מתן שירותים מסוימים למערכת הקיטט האזורית. המערך הפיסי בכלל, כולל מערכת התחבורה המתוכננת, ישמר על מרחק נאות מן הגבול ובעיותיו.

אוכלוסייה האזור תניגע	לכ - 60,000	55 נפש.	מחובם:	יהודים כ - 50,000	- 45 נפש.
	10,000	נפש.	אחרים כ -		

האוכלוסייה היהודית תתחלק כדלהלן:

בהתישבות חקלאית ומרכזית קייט: כ - 20,000 - 16 נפש
במרכז הירוני האזרורי המוצע: כ - 30,000 נפש.

בפיתוח האזרור יושקעו כ- 285 מיליון ל"י בענפי ייצור ותשתיות:

בחקלאות	כ - 170 מיליון ל"י
בפיתוח מערכת הקייט	כ - 80 מיליון ל"י
בתשתיות האזרורית	כ - 35 מיליון ל"י

כ - 120 מיליון ל"י נוספת יושקעו בסעיפים צרכניים.

הסכוםים הנ"ל אינם כוללים את הכרוך בפיתוח המרכז הירוני האזרורי המוצע.

המוגש בזאת אינו בחזקת תכנית מפורטת אלא העזה ריעונית, ובכך עיקר ערכה. המידע המצווי בידינו בתחוםים השונים השונים הננסקיים עתה בגולן אינו שלם ולא ספק יהולו בעתיד שדנויים לא מעטים המתיחסים לפרט פלוני ולנושא אלמוני בתרכזה מאינפורמציה נוספת שתושג. יחד עם זאת אין להניח ערעור הבניין בכללו כתועאה מהשלמת המידע. בעתיד ידרש אכן עדכון שוטף של תכניות המרכיבות השונות תוך חתירה לפרוט יתר המלווה ביצועו.

פרק הזמן המוצע לביצוע התכנית הוא כ-10 שנים. אף שהזו טווח קצר יחסית סבוריים אלו חדש לדאות בו תנאי חשוב להצלחה. התפרשות לאורך תקופה ארוכה תפגע בערכי האוכלוסייה, ברמת הכנסותיה ובתנאי חייה ועלולה לבזבז את המשליך שלו לאפיק בלתי רצוי של נחשלות.

קצב הביצוע וקיומו של מתח עשייה מתאים יקבעו ללא ספק את גודל האזרור. לפיכך יש להעמיק ולבדוק, תוך כדי התחלות של ביצוע, נושאים עקרוניים שונים כבר בשנה-שנתיים הקרובות: מיקום ובנית קבוע של ישובים חקלאיים ומרכזיות קייט עיקריות; ופיתוח מערכת הכבישים האזרורית, ובעיקר ציריו התנועה הראשיים.

פעילותות אלה מתחביבה בכל מערך שהוא, עם זאת משאירות את נשוא המרכז הירוני האזרורי פתוח לשיקול וליבון נוספים.

תמצית התוכנית המוצעת

הגולן, עפ"י התכנית המוצעת, יהיה אזור מואכלס אשר יפותח ביחידה ארגונית שלמה. עמוד שדרתו תהיה מערכת דרכים מרכזית יעילה, הקשרת את חלקיו השונים לחטיבה אחת. מערכת זאת בנוייה על ציר צפון-דרום המחבר את הגלן אל מרכז הארץ. לאורכו יתרכנו יישובי הגלן החקלאיים ומרכזי הקיט. במרכז המערכת תמוקם עיר הגלן.

אוכלוסית האזרע תניע לב- 55,000 – 60,000 נפש, בכלל זה כ-10,000 בני מיעוטים, מרביתם דרוזים. שני שלישי מכלל האוכלוסייה היהודית מתגורר בעיר אם אמן יהולט על הקמתה, ויתריה בכפרים החקלאיים ובמרכזי הקיט.

כלכלתה של האוכלוסייה המוצעת תבסס על משאבים מקומיים ועל ככל שאים מחיברים זיקה לאזרע, בכלל זה מפעלי תעשייה ומלאכה; מפעלים אלה יתרכנו בעיר הגלן. תושבי העיר יתפרנסו גם על מתן שירותי תיירות. האוכלוסייה החקלאית תעסוק בענפי משק המבוססים על תנאי הטבעיים של האזרע; החשובים ביניהם הם החקלאות הקיטית.

מתוך כ- 1.458 דונם המצוים בגולן, כ- 1458 אלף דונם ראויים להכשרה או לעבוד. שאר השטח יירעד למຽעה טבעי, שמורות טבע ואזרחי קייט. בכלל זה כ- 90 אלף דונם המהווים את משבצת כפרי המיעוטים שכפוף לאזורי.

שטחי העבודה מצויים בכמה רמות, החל באזורי הבטיחה של חוף הכנרת (200-מ'), וכלה בקרקעות עין חור שמצפון לكونינטרה (1000 + מ'). קרוב למחצית השטחים מרכזים בדרך הרמה כיחידה רצופה שגובהה כ- 300 – 400 מטר מעל פני הים. יתרם פזורים בכל שאר חלקי הגולן, בגושים שגודלם מאות עד אלפי דונמים.

מקורות המים המצויים או הנחוצים לפתח לצרכי החקלאות כוללים:

- א. מקורות המצוים בסמוך לאזורי, לאורכו גבולו המערבי והדרומי (כנרת, ירדן, ירמוֹק)
- ב. מקורות המצוים באזורי עצמו, ובמיוחד בחלקי הגבאים (על הרמה עצמה).

את הראשונים ניתן לראות כבלתי מוגבלים בכמותם אך שאיבתם אל מ羅מי הרמה הכרוכה בהוצאות ניכרות. האחרונים נמדדים בכ- 13 – 14 מיליון מ"ק לשנה, חלקם מי נגר עילי שיואגמו, מי ברכת-רַם שישאבו וירודמו לבקעת קוניינטרה, ובעיקר מי אקויפר הבזלת המכסה את הדלה.

אקלים הגולן מתאפייס לנושא החקלאי במספר נקודות:

- א. המשקעים, שבכל חלקי הארץ הימם יציבים ובועל'י משמעות החקלאית, וכמותם 450 – 1000 מ"מ לשנה – בהתאם לחלקי הארץ השונים.
- ב. טמפרטורות החורף הנוחות בחלקי הגולן הנמוכים בהם נדריר הקפור.
- ג. הטמפרטורות הנמוכות יחסית, האופייניות לחלקי הרמה הגבים הנחורים (שלג) והן בקייז.

התקנית מבקשת הגיעו להתיישבות החקלאית מירבית תוך התפרשות מכיסיילית על חלקי הגולן השונים ובעיקר על הרמה עצמה. התפרשות זו תרשג ע"י שילוב ענפים "בעל רחוב" כגון מרעה, פלהה, וכן ע"י הנדרת כושך הנשיאה של הרמה בעזרת שילוב המדרונות בתכנית המשקית של היישובים שיוקמו במעלה.

ענפי החקלאות שיישולבו בתכנית יהיו ככל לגביים קיים באזורי יתרון יחסית, בכללם ככלו שלגביו הרחבות אין כל הגבלות, ואחרים שתוחומם יחייב המתנה עד שימושו תאי השוק המתאיימים. בקבוצה הראשונה יכולו פירות סובטרופים, גידולי זרעים, ירקות לייצוא, כותנה, דבניות, בקר לבשא ועוד. בקבוצה השנייה: פירות נשירים, ירקות חורף לשוק פנימי וירקות קרייזים.

קווי התכנית החקלאית המרצעת

השוני האקולוגי הרב בין חלקי הגולן השונים يولיד אזורי התמורות בעלי תנאים שיושמו בסיס לתוכניות משקיות אופיניות. שלשה אבות טפוס של תוכניות משקיות מרעעות:

א. טפוס משק האזור החם – המשתרע בחלקו הנמוכים של הגולן (עמק הבטיחה ומדרוןותיה, מדרונות הירדן, אל-חמה ועוד). כאן יפותח משק מתחמה שביסו גידולי ייעוד: פירות סובטרופיים, ירקות חורפיים ופרחים. עונתו העיקרית שתיו – חורף, שבו קיצ' תשורור הפוגה בفعاليות החקלאית. הפוגה זו תונצל לפעילות בתחום הארוח ושירותי התירויות במערכות הקיימות המתרכצות סביב חופי הכנרת.

ב. טיפוס משק דרום הבטיחה ומרכזו – מתייחס לאזור המוטה על הרמה עצמה אך בחלוקת שגורbam נמור עד בינוי (300 – 600 מ' מעל פני הים). כאן יפותח משק שביסו: משבצת קרקע גודלה יחסית הכוללת שטחי עבודה בבועל ובשלחין, ומרעה טבעי רב ממדים עליו יפותח עדר בקר לבשר. השלחין יכול כותנה, ירקות לתחזיה רענבי יין. בשטחי הבועל יגדלו תבאות חורף וקיץ וכן כותנה. את תכנית המשק ישלים מטע סובטרופי, שיפורתו במדרונות הבטיחה – ברוחק מה מן היישוב. מען זה יאזור את לוח העבודה של היישוב בחודשי החורף.

ג. טפוס משק האזור הקרים – בחלוקת העליונים של הרמה (קו גובה 700 מ' מעל פני הים ומעלה). כאן יפותח משק מתחמה בגידולים הנענים לתנאי הקור האופייני לאזור. גידולים אלו כוללים: מטעי נשירים ואגוזים גידולי זרעים ופקעות (תפוחי אדמה לזרעים), ירקות רגושים לחום (חסה, גזר, כרובים), אשר באזור זה ניתן יהיה לנצלם בעונת הקיץ הבלתי מקובלת, ועוד. ענף בקר לבשר במרעה טבעי, ומטע סובטרופי, ברוחק מדי (במדרונות הבטיחה), ישלים את תומנת המשק החקלאי.

ענפים שאינם חקלאיים, כגון שירותים קייט ותעשייה – חקלאית וניטרלית – ישלים את המערכת הכלכלית של היישובים.

גודל היישוב המוצע: כ-130 – 150 משפחות, מתוך 100 יחידות משק חקלאיות, כ-15 – 25 יחידות שירותים וכ-20 – 25 יחידות תעסוקנה בתעשייה או בקייט. פתחו המרכיב האחרון עשוי לאפשר גידול היישובים מעל המסגרת המוצעת. בעיקר אמרור הדבר לגבי הקברצים.

מערך ההתיישבות החקלאית

מערך היישובים החקלאיים כולל 17 – 22 יישובים, מתוך 13 – 18 על הרמה עצמה ו-4 מדרונות (שניר, מדרונות הירדן, הבטיחה). התפתחויות חיוביות בנושא המים יאפשרו הרחבת מספר היישובים במסגרת החומות הנ"ל, וייתכן אף מעבר לו. מתוך המספר הכללי של היישובים כ- 8 – 10 יהיו מושבים ויתרם – מבנים. סך הכל כ- 2500 יחידות משפחתיות בחקלאות, שירותים קייט ותעשייה.

מרכז השירותים יכלול מספר דרגים: הדרוג הכספי, הדרוג הגושש (לגביו גוף יישובים סמוכים), והדרוג האזרחי. זה האתורון ישרת את מרבית יישובי האזור (כולל חלק ממרכזו הקיטי), להוציא את הקילוניים שביניהם מעפון ומדרום.

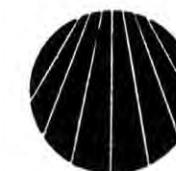
היישובים יתרכזו סביב מערכת הזרכים הראשית, החוצה את הנחל לארכו מעפון לדרום, ובכך יבטיח מקום נוחות ותפישת שטח. יחד עם זאת ישמר מרחק סביר מן הגבול ומכל הכרוך בו. סביב מערכת היישובים ישתרעו שטחי העבודה והמדעה, שיימלאו את הרמה כולה על כל פינותיה.

ההשקעות במערכת החקלאית יסתכמו בכ- 240 מיליון ל"י. מתוך סך זה כ- 70 מיליון ל"י בתשתיות (הכשרת קרקע ומפעלי מים) וכ- 170 מיליון – השקעות יצירניות וערכניות, כולל שרותים אזרחיים. ההשקעה במשפחה ממוצעת תשכום בכ- 75 – 80 אלף ל"י (לא כולל תשתיות). מתוך זה כ- 30 אלף בסעיף הצרבני וב- 45 – 50 אלף בסעיפים יצירניים.

השקעות אלה תוננו יצור חקלאי כולל שערכו כ- 55 מיליון ל"י לשנה (כ- 30 אלף ל"י למשפחה חקלאית). מתוך סך זה כ- 3/1 ישאר כהכנסה נקייה לעובד לאחר ניכוי הדוצאות ההון המושקע במשק (כ- 10,000 ל"י למשפחה).

קعب הפתוח –

בדומה לתכנית בכלל מרצע פתוחה של המערכת החקלאית בפרק זמן של 10 שנים. זאת על מנת לענות במהירות על צרכי המתישבים ורמת חייהם. עכובים בבעוז התהילה עשויים לפגוע בגורם האנושי ומילא בסכוי התכנית כולה. מקביעה זו משתמש לוח זמנים דחוס המציג השקעות שנתיות יקרות (כ- 20 – 25 מיליון ל"י בכל אחת מ- 10 השנים הבאות). בשלב הראשון, המוגדר בפרק זמן של שנתיים, יש להגיע ל- 15 יישובים (כלומר, 3 נוספים על הקיימים או הנמצאים בשלב הקמה), תוך השקעות המסתכמות ב- 50 מיליון ל"י.

פעילות הנופש והתיירות בגלן התרכז בעיקר בשני אזוריים: החרמון ועפומן הגלן; חוף הכנרת ודרום הגלן. הפעילותות שתפותהנה תכלולנה נושאים מגוונים, החל מטיול וביקור ועד לפעילויות המצריכות שהייה ארוכה; התכונות המיוחדות השונות של שני האזורים (גובה, אקלים, טופוגרפיה, מים, שлаг) מאפשרות מבחור עשיר של פעילותות, בצלופים הנדרשים בדרך כלל במסגרת אזור אחד. הכביש המוצע בעורק התנועה המרכזית (עפומן – דרום) של הגלן, יקשר את שני מוקדי הפעילויות ואפשר הפעלת כל האזור כמערכת אחת, כאשר אתרי הבkor ומסלולי הבkor במרכז הרמה ומדרוןותיה המערביים משתלבים בה ומשלימים אותה.

המערכת העפומית

האזור העפומי הוא הררי, מיוחד מבחינה נופית ואקlimית, ובו שרשרת אתרים היוצרים מערכת אינטנסיבית של נקודות עניין ואפשריות פעילות. גולת הכותרת של פעילות הנופש והתיירות כאן יהיה ספורט החורף. עונת השגשג נשכחה (בגביהם שונים) ובהתאם לטמפרטורה וכמויות המשקעים) בין חודש וחצי ל-4 חודשים. את עונת החורף תשלים עונת קיץ של טיולים הרריים ונופש מסוגים שונים באקלים קריר וגעiem. העונה בכללה תמשך כ-8 חודשים – בסיס סביר לפתח מרכז פעילות תיירות.

הפעילויות באזורי תחרכז בשני מוקדים: על מורדות החרמון; ולמרגלותיו.

על מורדות החרמון יוקם מרכז קיט ושורותם בעורק יישוב קבוע בן כ-300 משפחות, אשר יתפרנס בעיקר על תיירות. תושביו יפעילו מתקנים הקשורים בספורט החורף על החרמון, ויספקו שירותים לנופשים ותיירים בתחום היישוב עצמו; כמו כן יספקו שירותים שונים ליושבי הדrozים. מיקומו המוצע של היישוב בג'ובתא א-זית הוא על גבול ההר הגבוה, בקרבה נוחה לאזורי ספורט החורף וגם לאתרי הבkor השונים במערכת, שהעקריים בהם ברכת-רם וקלעת נמרוד.

ברכת-רם תשומר ותפתח כאתר נוף שמרכיביו העיקריים הם המים ונופיota סביבם להם. יפתח השיט באגם ופארק בגודלו עם מוקד פעילות הכולל שוק פירות דרזי בגדה העפומית. קלעת נמרוד הוא חיליה חשובה בשרשראת המבקרים הצלבניים המצויים בארץ, ולמיומו בנוף ערך רב בפני עצמו. המבצר ישוחזר, תסלל אליו דרך נישה, ובחוותה הוצאות הגדולה שמורשת לו תפתח פעילות עונתית של קיט במאלה וחניון.

אזור מרגלות החרמון מקשר גיאוגרפיה את עפומן הגלן והחרמון עם עמק החולה, ומשמש מעבר בינויהם. מרכזו בבניאס, אשר יפתחה כМОקד מערכת פעילותות נופש: יפותחו בו שירותים ביוקר, מתקני שהייה לזמן אורך שירותים מעבר לתיירות. מערכת הבניאס כוללת גם את תל-דן, החצבni, חלקו הנמוך של ואדי סער על מפליו, והמרוצבים הסוריים תל-עדזיאת וטל-פחר. כל אלה אתרים ביוקר ושהייה קצרה אשר ישולבו במסלולי טiol מקומיים שمرכזם בבניאס או בסירותים ארוכים שמרעבים וייעדים מוחוץ לאזורי.

סך הכל המושקים בענף הקיט באזורי העפומי כ-420 קבושים (מתוכם כ-280 במרכז הקיט בג'ובתא א-זית), ועוד כמספר זהה מושקים עונתיים. ההשקעות בנושא התיירות לטוחה של כ-10 שנים תהיה בסדר גודל של כ-36 מיליון ל"י.

המייחד את האזור הדורומי הוא אקלימיו הנוח בחורף ועונות המעבר; שפת אגם; ומערך צפוף של אתרי בקור קטנים, בעיקר נוף ואטרים ארכיאולוגיים. חופי הכנרת יהו את האלמנט המרכזי בפתחו התיيري של האזור. מוצע להוועיד את כל רצועת החוף בין נוקייב לשפר הירדן אל הכנרת לצרכי קיטוט ותיירות. העונה תמשך כאן כ-6 – 7 חדשים בשנה, ותוරך בעוד 2 – 3 חדשים ע"י פעילויות משלימות שאינן תלויות באקלים. על בסיס תחזית זאת ולאור הביקוש הרוב הקיים כבר היום לפעילויות לאורך חופי הכנרת מוצע לפתח לאורך החוף מרכזי פעלויות עם מתקנים לשתייה ארכאה. הפותחנה פעילויות רחצה, סקי מים, שיט, דיג, חניונים, מהלים והשירותים הנלוויים לכל אלה בכ-5 מרכזי פעלות לאורך החוף: נוקייב/סקופיה; קורסי; עקב; אזור שמורת בצתות הבטיחה; שפר הירדן. המרכז בשפר הירדן יהוה פרק קשר בין פתח אזור החוף לפתח המוצע של פארק הירדן, שיישתרע מן השפר ועד לגשר בננות-יעקב. בשמורת בצתות הבטיחה יקום מרכז לימודי – הדרכתי (בייס שדה) אשר ישפק גם שירותים שונים למבקרים בשמורה (הדרכה, שיט בביצות, תצפיות בעופרים), נוקייב וסקופיה יפותחו כאתר אחד בשני הקצוות של תוואי רכבת כבל, אשר תגשר על פני הפרשי גובה של כ-450 מ'. קורסי ועקב יהיו מרכזי פעלות החוף והמים. השיט לאורך החופים והקשר הימי בין המרכזים ישלימו וידג'ישו את שלוב כל הפעילויות במערכת אינטנסיבית רצופה.

חלק אחד של אותה מערכת הם אתרי הבקור הקטנים הפזרים בעפיפות בדרום הגולן. מסלולי טiol ישזרו אותם למערכות שתעלינה את ערכו של כל אחד מהם. תארכנה את משך שהותו של המבקרים באזורי, ותתרומנה לפתח מתקני לינה נוספים באזורי, דהיינו למקורות תעסוקה נוספים.

מספר המועסקים הקבועים החוויל בענפי התעשייה באזורי הדורומי יהיה כ-550, בעוד מספר זהה מועסקים עונתיים, ההשעות באזורי בוגרשא הקיצ' לטוח של 10 שנים נאמדות בכ-45 מיליון ל"י.

מסלולי סיור וטיולים אזוריים יקשרו את המערכת העפונית והדרומית. ישולבו בהם גם אתרי הבקור שבמרכז הרמה ובמורדותה המערביים, כמו תילי הגעש (תל-פרס, תל-шибון, תל-אבו חנזר) ואטרים ארכיאולוגיים, בשירים כפרים ביונטים ברפיד או פג'; אתרים נוף כמו מפלי ואדי ג'לבינה, נחל עדhbim, ועוד.

יתרונו של הגולן בתחום תעשיית התעשייה הוא הגון הרב בפעילויות ("מסקי שלג לסקי מים"), ומשך העונה הארוך. השקעות בגיןה התיيري יתרמו להפיקתו למקור תעסוקה עיקרי בצד החקלאות, וליצירת מקורות פרנסה שעשויו את מעגל התעסוקה בעונות חקלאיות "מתות". הביקוש הגובר בארץ לנוף והזרימה הגדלה של תיירות חזק עממית יצדיק השקעות כאלה.

המערך האזורי המוצע דנו צורוף המערכות השונות, המצוירות או העשוויות להתחפה באזור, ליחידה מילוכדת עצמאית; ייחודה זאת, שאוכלוסיתה תשוכן בכ- 60 – 55 אלף נפש (מהוכם כ- 50 – 45 אלף יהודים), הפעל במשולב תוך מתן ביטוי מוחשי וחוי למושג "אזור". זה בעד זה יפעיל התישבות חקלאית, מערכות קייט, מערכות שירותים אזוריים, תעשייה ומלאה, מרכז עירוני אזורי יהוה את לב כל המערכת, ועיר תנואה מרכזי הקשור את כל חלקייה – עורק החיים שלה. באמצעות עיר זה גם יתקשר האזור ישירות אל מרכזי היישוב בארץ.

הצורך המתkeletal עונה על השיקולים המתייחסים לאיכלוס מירבי של הגולן, על האספקט הבטחוני המתייחס למיקום היישובים וציורי התנועה, ועל הצורך במערכת כלכלית ארגונית ויעילה שתאפשר פיתוח מלא משאבי של האזור ובכך תתרום למדינה וכלכלהה.

מערך היישובים, מרכזי הקייט ושרותיהם

17-22 יישובים חקלאיים יהודים יאכלסו את הגולן משניר ועד מבוא-חמה. מהם 9-13 קבוצים, ו-8-9 מושבים. מיקומם – על העיר החוצה את האזור לאורכו (חיספין – מסעדה) ועל העיר המחבר את מרכז הגולן עם מרכז הארץ (יהודיה – עצמה). משני צידי שרשרת היישובים ישתרעו שטחי העבודה והمرעה. כל ישבוי הגולן להוציא שלושה יתקשרו אל המרכז החקלאיים. בתוואי המהווה סלוקיה שבמרכז הרמה; שלושת האחריות יתחברו למועדות האזוריות הסמוכות לגולן ולמרכזיהן. מערכת שירותים בעל מספר דרגים ישמש את האוכלוסייה היבשתית: החל בדרג החקלאי, דרך המרכז הגושי, וכלה במרכזי אזרוי דומים אשר יוצמדו לעיר האזורית. מערכת שירותים זה יענה על הצרכים החקלאיים והיערניים, ובכלל זה מפעלים לעיבוד התוצרת החקלאית כמשחה, יקב ועוד. אלה האחוריים ימוקמו במרכז הארץ, אליו תזרום מרבית התוצרת המצריכה עיבוה. כאן גם יתרכנו הארגונים הכלכליים, ולכאן ינהרו לצרכי קניות שאין יום-יומיות.

מלבד התישבות חקלאית יהודית ישתלבו במערך המתוכנן חמישת הכפרים הקיימים בצפון הגולן – ארבעה כפרים דרוזיים ואחד מוסלמי. הללו ימצאו את מרכזם העירוני בקרית-شمונה, בשטחים יום-יומיים מסוימים עשויים להתמלא בעזרת מרכז הקייט המורחב בג' ובתא – א-זית.

שתי מערכות קייט תפוחנה: הצפונית, הכוללת את חרמון ואת האטרים שבמורדותיו ולמרגלותיו, הדרומית, המשתרעת לאורך חופי הכנרת המכוללת את האטרים הסמוכים אליהם. בכל מערכת – מרכז או מרכזיים, אשר יכילו את מפעלי השירות וההארחה. מרכזיים אלו יהיו מואכלסים בכ- 600 משפחות קבועות, אשר עיקר תעסוקתן תהיה בענף הקייט ובשרותים. מספר נוסף של משפחות שפרשנותן על הקייט תגוזרנה בעיר האזורית וביישובים החקלאיים. מערכות הקייט תקימנה קשרי גומלין באמצעות עיר התנועה הראשי עקב – מסעדה; ובאמצעות המשכו של עיר זה עצמה – את קשריהן למרכז המדינה.

מרכז הקייט שבמערכת הדרומית יתקשרו אל מערכת השירותים האזורי: המרכז הגושי של מושבי הבטיחה, והמרכז האזורי ליד סלוקיה. מרכז המערכת הצפונית (נו' באה-א-זית) יהנה משירותיה של קרית-شمונה בדומה לכל יישובי צפון הגולן.

מערכת זו תקשר את כל חלקי הגולן לחטיבה אחת. ציר מרכדי צפון – דרום ימחץ את האזור, יקשר את מרכותו ולאורכו יתמקמו היישובים. ציר זה יעבור דרך מסעדה – כפר נפח – יהודיה – עקב – צמח. המשכו יקשר את הגולן אל מרכז הארץ: תל-אביב, ירושלים וחיפה. 2. כבישי משנה רוחביים יקשרו את הגולן אל האזורים השכנים (ולעיר הגולן שתחמצעה בו) ואל כביש המוצא האזרחי (בסביבות כורסי).

קשרית מערכות הקיטט זו לזו – כשלאורך ציר הקשור שזרה מערכות היישובים החלקיים ובמרכזו – המרכז העירוני, תעניק לאזור אופי מגובש. חיבורו של האזור אל מרכז הארץ יעשה בצורה בלתי אמצעית, בתוואי המהווה המשך ישיר לאורך חוף היבשת המזרחיים של כביש עמק הירדן; וממנו – לעמק בית שאן וואדי עריה מזה, ולהמשך כביש עמק הירדן עד יריחו וירושלים מזה.

עיר הגולן ומרכזים נוספים

במרכז האזור, בסביבות סלוקיה, מקום בו מעתלבים צירי התנועה הראשיים (מסעדה – צמח, וחיספין-סלוקיה) תמוקם עיר הגולן. עיר זו תהווה שילוב של מרכז אזרחי ועיר בעלת אופי ניטרלי ובעלת זכות קיום כשלעצמה. במרכזה אזרחי היא תשרת את ההתיישבות החלקית שתזרים אליה ב-3 ציריים המסתתרים בה: מסעדה, עקב ומחיספין. בן חשב על הציר הקשר את מערכות הקיטט ותעשה לשילובן. במרכזה אזרחי יתרכזו בה שרויות צרכניים וייצרניים תרבותיים וחנוכיים, אך כל אלו אין בהם די כדי לבסס עיר של ממש. משום כך מתחייב פיתוח שהוא לאו דווקא בעל זיקה אזרחיות: מפעלי תעשייה ומלאה, שאינם מtabסים על נתוני המקום המייחדים אך עשויים להפתחהפה כבמkommenות אחרים.

בפרק הזמן אליו מתייחסת התוכנית יש לשאוף לפיתוח אוכלוסייה עירונית שהקפה כ-30.000 נפש.

אף ש מרבית תפקידיו של מרכז עירוני יתמלאו על ידי עיר הגולן, עשויים להשתלב בתמונה מספר מרכזים נוספים. המדבר במרקזים עירוניים השוכנים בקרבת האזור: קריית-شمונה, החור וטבריה. עיקר תפקידן יהיה בשלבי ההתחלת, בטרם תtabסס העיר החדשה, במידה שתעננה על הערבים; אך אף לאחר מכן יוסיף אלו למלא תפקידים מסוימים עבור הגולן: קריית-شمונה תהווה מרכז לצפון הגולן על יישוביו וManufacturer, טבריה תשתלב בנושא הקיטט בהיותה חלק מערכות הקיטט הקשורה בכנרת; החור תעבור במפעליה תוצרת חקלאית שתגדול בגולן.

המוסעות האזרחיות הסמכות לאזור: "הגליל העליון" ו"עמק הירדן" תשפנה אליהן מספר יישובים: שניר ושני קבוצי דרום הרמה. זאת בשל מקומות בקצוות האזור ובקרבה אל מרכזיהן, וכן בשל הkrvha שבאופי יישובים אלו וירושבי המועצות הנדרונות.

אף שמלבד השkol המתייחס לאקלוס הגולן חסיבות רבה לפתווחו של מרכז עירוני באזור, נבחנה האפשרות של פתווח מערך החסר מרכז עירוני באזור עצמו, והנשען על מדיניותם העירוניים הנוכחיים מחוץ לגבולותיו. דוגמתו של מערך זה מתוארת במפת "אלטרנטיבת חצר": במקומו של אזור כובל ומאוכטת מתבלת סדרת מקטעים הקשורים כל אחד למרכוו: יישובי צפון הגולן – לקרית שמונה, קברציי מרכז הגולן – לחצור, קברציי דרום הגולן – לעמיה, מושבי דרום הגולן – לטבריה ולמרכז עצמאי שיקימו בתוכם.

אף שמבנה זה מתישב עם צרכי הבטחון (המרכזים כולם בתחוםי הקר והdrok) ובמידה רבה הינו תואם את כווני הזורייה הטבעיים, אין הוא נראה לנו כיוון שאינו עונה על הצרכים ומילא ערכו תיאורטי בלבד. המרחקים הנוראים בין היישובים ומרכזהם (30-40 ק"מ) המהיצות הטופוגרפיות, השוני באופיים המשקעי של יישובי הגולן לבין זה של יישובי האזוריים הגובלים, כל אלו יולידו תהליכיים שיבקו לפטור את צרכי האזור בתחוםיו הוויא, ובהדרגה יכוננו ליצירת מרכז, שראשיתו דרום וטופו מאוייש, אשר בשל היותו נוגד את תכנית האב לא יתפתח כפי הרצוי. בשם תהליכיים אלו אין אף להניח שאלטרנטיבת זו ברוכה בחסכון של ממש בסעיף השקעות, ובסיום אין זה הפתרון המומלץ.

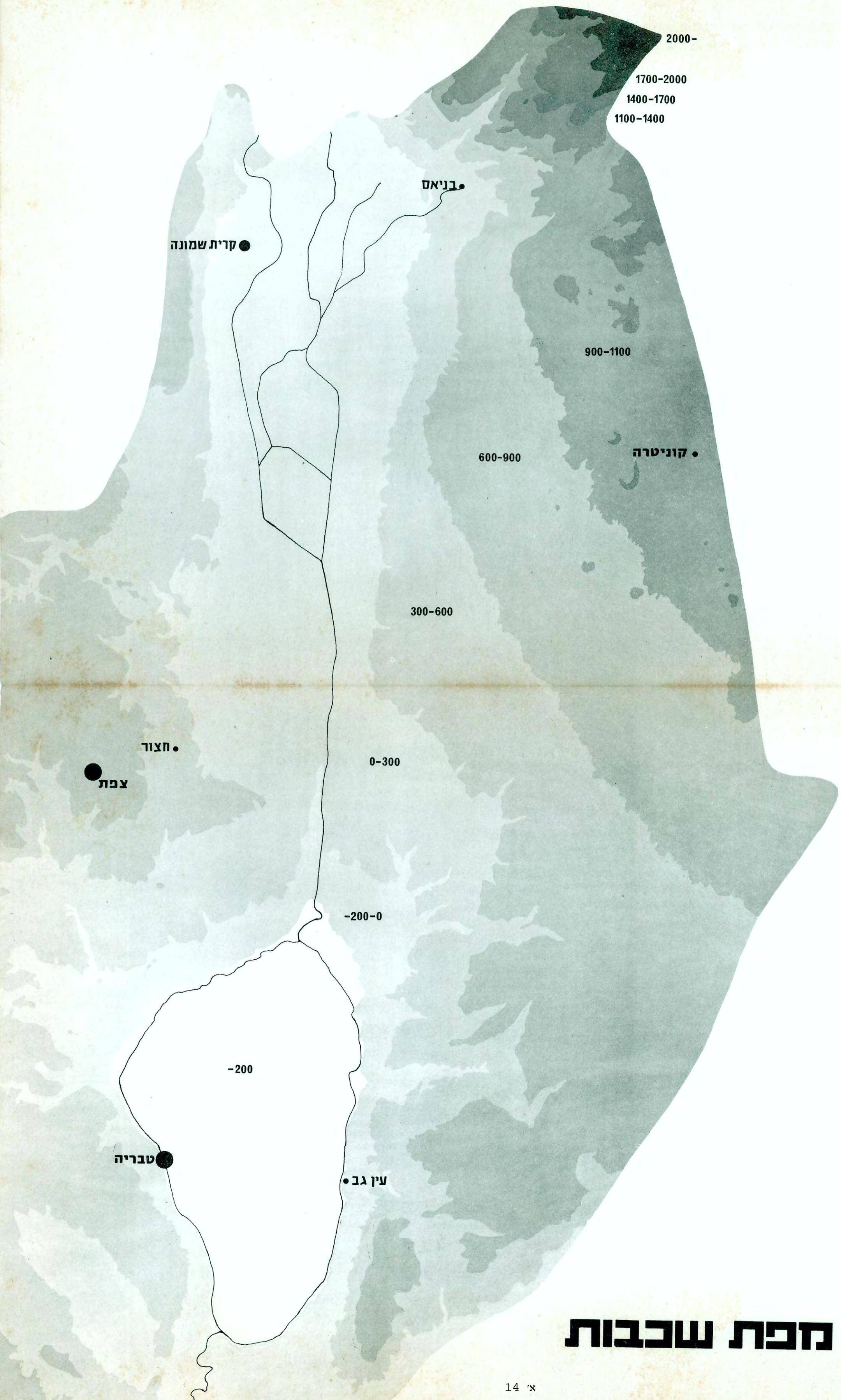
אם אמונה חיונית עיר בגולן במרכז אזרוי ובגורות מאכלס, חשוב שמיוקה יענה על תפקידה. שאלת אפשרויות מיקום אלטרנטיבות עשויה להתעורר רק לנוכח עבודות בשיטה העשויה להיות משקל-נדג לשיקולים תכנוניים. הבולטה ביניהן היא העירה קוניטרה. עיר זו השוכנת בעפוזן-מורחה הגולן, כ-2 ק"מ מגבול הפסקת האש ובגובה 900 מ', מעל פני הים, שמשה עיר מתחם בהיות הגולן חלק מסוריה. מיקומה מתאים תפקיד זה. במערך החדש שנוצר לאחר שהטור האזורי אין להניח שתוכל למלא את תפקידה וזאת מן הטעמים הבאים:

א. טעם בטחוני – קרבתה לבוגר מיקומי הקבע המרציעים בעבור היישובים, תמנע פיתוחה ואקלסה וכן פיתוח מרכז לשירותים ולעבוד תוצרת חקלאית. אין זה מן התבונה לבסס על נקודת הסמוכה לבוגר את מוקד המערכת הכלכלית האזרחי, יתר על כן משקלו של ענף הקיס בכלכלה האזרחי עוד מגביר את רגישות המערכת זו למפגעים בטחוניים.

ב. המבנה האזרחי: העיר חייבת להיות מרכז לאזור, וחוליה המקשרת אותו אל מוקדי הכלכלה של המדינה. ישيتها של קוניטרה בקעהו המרוחק של האזור, בניגוד לכווני הזורייה הטבעיים תמנע ממנה לשמש בתפקיד המרכז המיזחל (ראה מפת "אלטרנטיבת קוניטרה").

ג. ערכה של עיר זו מבחינה הנכensis המצוים בה אף הוא מסופק למדי, בעיקר בהתחשב בקשרים הכרוכים בשיקומה ובהתאמתה לצרכי אוכלוסייה יהודית מודרנית.

הרכע

A. כלל:

האזור הנקרא "רמת הגולן" מרכיב חלקו הצפוני של מזרמת החרמון. שטחו הכללי מתרחב לב-1250 קמ"ר; הוא מתורם לגובה של כ- 300 מ' מעל פני הים בדרום הגולן לגובה של כ- 1000 מ' מעל פני הים בצפונו; ולגובה של כ- 2370 מ' מעל פני הים בגוש החרמון שבידינו.

גבולותיו הגאוגרפיים של הגולן ברורים בשלשה כוונות: מצפון מפריד נחל סער בין גוש החרמון; במערב מהווים את הגבול עמק החולה, בקע הירדן והכתרת; ובדרום - דרום-מזרח - היروم והרואק. הגבול המזרחי פחות חידש מעמידה גיאוגרפית.

נחל סער משמש גבולו הדרומי של אזור החרמון ומפריד ביןו לבין הגולן. זהו הגבול הגאוגרפי היחידי של גוש הדרומי שבידינו; גבולותיו האחרים הם פוליטיים - צבאיים.

עד למלחמת ששת הימים היה הגולן בתחום סורי מבוצר לאורך 70 הקילומטרים של הגבול עם ישראל, ובעומק של כ-10 ק"מ ומעלה. רשות המרצבים שהרכיבה "מתחם" זה החזבה היושב בהם היו גורמים מכריעים בעצבם דמותו הפיסית-כלכליות של האזור. חלק ניכר מהאוכלוסייה התפרנס ממתן שירותים ואספקה לצבא; החקלאות תפסה מקום משנה במקורות התעסוקה, וזאת גם בזכות חלק קטן מקרקעות הגולן מתאימים לעבוד חקלאי; רבים מתושבי הגולן הסורי אף שרתו שירות פעיל בצבא; מגורי קצינים וחילילים היו אלמנט חוזר בנוף הכפרים בגולן. מערך המרצבים לאורך החזית עם ישראל השפיע ישירות גם על עיצוב רשות הכבישים האזרחי ועל התפתחות העיר המרכזית באזור - קונייטרה.

קונייטרה החלה להתפתח בתחילת המאה ה-20 על צומת הדריכים החשובה שקישרה את פלשתינה עם דמשק, ואת צפון ירדן עם לבנון. מלחמת 1948 קטעה את הקשר בין דמשק לחיפה; גם הקשר לדרום ירדן מערכו בגליל קרבתו לנבל. מכאן ואילך התפתחה קונייטרה כעיר האזרחית הראשית בגולן, השוכנת בעורף הקדמי של החזית עם ישראל וקשריה קשר הדוק לעיר הבירה דמשק. הכביש הראשי דמשק - קונייטרה התפעל בקונייטרה למערכתכבישים אזרחיים שהשתרעו את קווי ההגנה הסוריים ואת העיירות וכפרי האספקה בעורף.

מלחמת ששת הימים הפכה את הקורה על פיה, ושבשה את המבנה היישובי ההגוני של האזור: מתחמי החזית הסוריים אבדו את עריכם, והושארו עמוק בעורף הישראלי כמרצגים היסטוריים חסרי ערך ממשי; קונייטרה הפכה לנקודת גבול בתוך הקו הישראלי הקדמי - נקודה בסוף דרך מסוימת נקודת צומת; כפרי הגולן נהרסו וניטשו ברובם. האוכלוסייה המקורית הנוכחית מצטמצמת בריכוז של כ-7000 דודזים המתגוררים בצפון הרמה ב-4 כפרים, ובכפר עלווי אחד בגבול לבנון.

גם מערכת הדריכים אבדה את שמעותה.

המערכת, כפי שירשנה מהסורים, בנויה מציר אורכי ראשי (צפון – דרום), ומשלש התקשרויות רוחב הראשיות (מערב – מזרח) אליו.

הציר הארכי מרכיב למעשה שלושה קטעים. הקטע האחד לחבר את מסעדה לكونיטורה, ומהווה שריד מהדרך שקשורה את דרום לבנון עם סוריה. הקטע השני מקשר את קונייטורה עם רפיד שלל קו הפסקת האש, והוא שריד מבביש הקשר עם צפון מלכית ירדן. הקטע האחרון מתחבר אל כביש קונייטרה-רפיד ליד תל-פרס, ומקשר לצומת זאת את דרום הרמה.

לאורכו של ציר זה מתנהלת היום כל התנועה בין דרום הגולן לצפונו. חסרוונו הראשי הוא בהיותו כביש אורך בעלPTH שלבים רבים, ועם זאת לא כל אלטרנטיבתה בתוך תחומי הגולן.

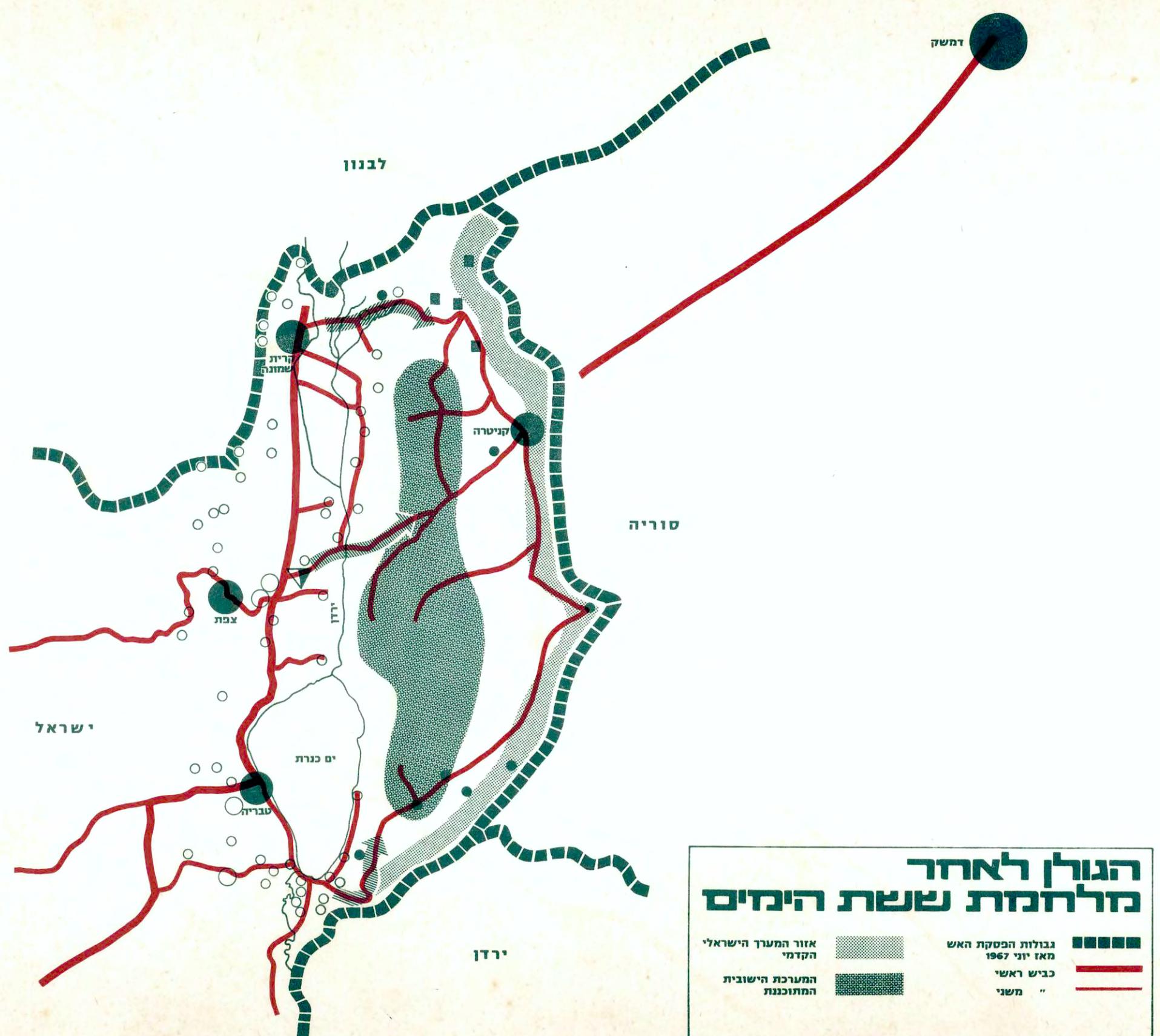
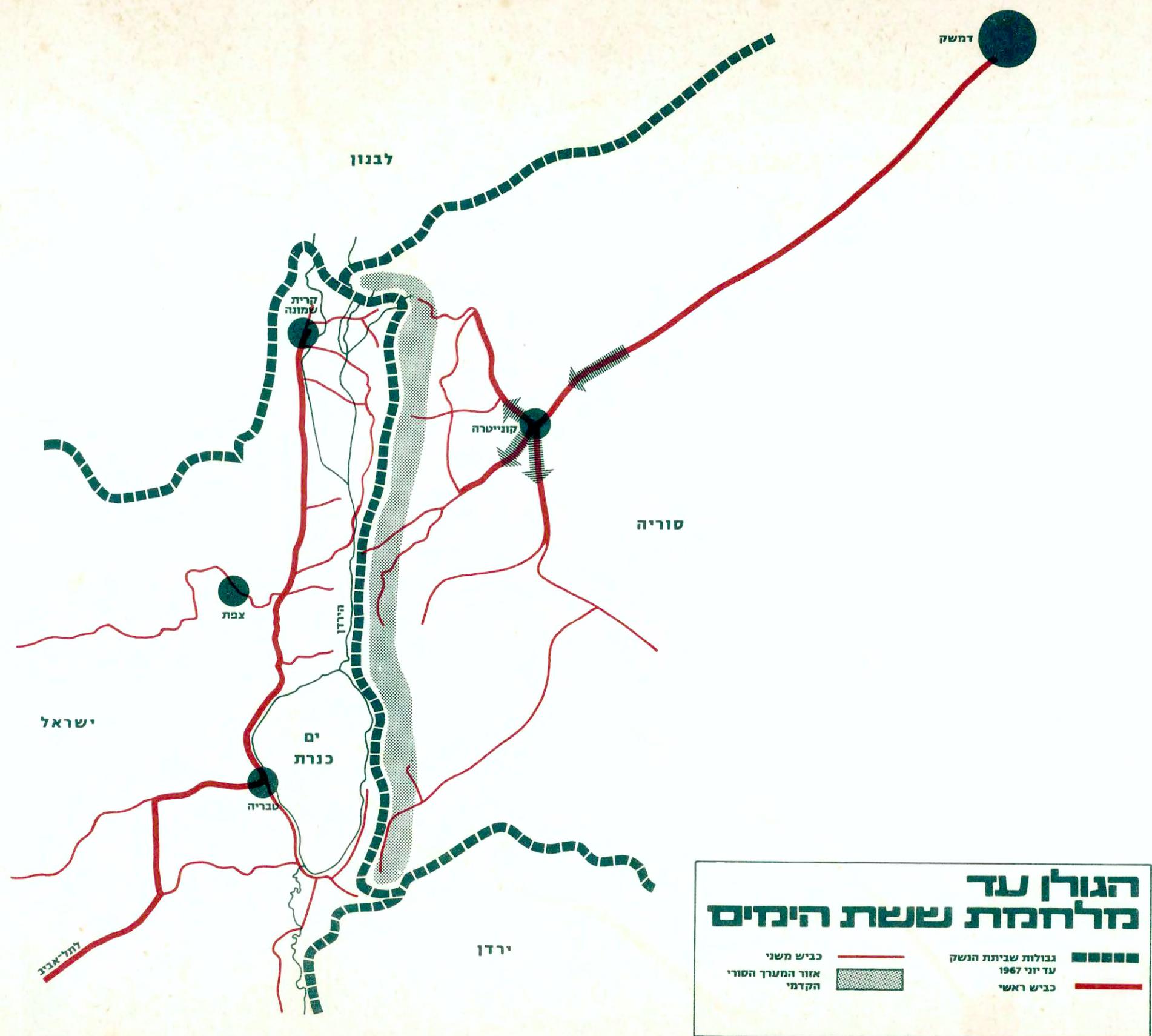
אל כביש האורך, המתרחש על פני הרמה עצמה, מתחברים שלשה כבישי רוחב עיקריים המקשרים את הגולן עם הגליל ועמק הירדן: כביש קריית-שמעונה-בניאס-מסудה, העובר לאורך ואדי סער; כביש גשר בנوت יעקב-קונייטרה; והדרך העולה לרמה מלא חמה. דרך אל חמה אוNSTת הטופוגרפיה כדי להתגבר על הפרש גובה של כ-400 מטר, ולמעשה בלתי ניתנת לשימוש כגישה מרכזית לדרום הרמה. גם היוזמה השופפת לכובן רמות הגלעד תורמת לפיסילתתה כקשר בר קימא. כביש גשר בנות יעקב-קונייטרה הוא שריד הדרך שקישר את חיפה עם דמשק. הוא מתרחש בשפוע אחד של כ-2% בין בית המכס העליון הישן (300+ מ') לבין קונייטרה (950+ מ'), בין אגן הניקוז של הכרמל ובין אגן הניקוז של החולה. התוואי הרא בד"כ נוח, מלבד בנקודת המעבר אל הגדה המערבית. כביש זה משמש היום ככניסה הראשית לדרום הרמה ולמרכזה.

כביש בניאס-מסудה עובר בתוואי קשה מעלה מדרגת הבניינים של ואדי סער. הדרך מפותלת וצרה, וה坦ועה בה איטית וקשה. זהה הכניסה העיקרית לצפון הגולן ולאזור החרמון.

מלבד הדריכים הנזכרים קיימת התחלה של כביש אורך נוסף, המתחילה במסעדה ונמשך דרך וסט לכפר נפח. כביש זה, וכביש הרוחב הניצב אליו ומקשר בין מנזרה לקנעה, שרתמו ישירות את מערכת ההגנה הסורי לאורך החזית עם ישראל.

קיימת גם התחלה של כביש רוחב נוסף היורד מחווןיה ליוזה בתוואי נוח, והמנשך בדרך עפר לאורך השלווה המתונה מאד שבין ואדי צפא לוואדי אל הווא עד לבקעת הבטיחה.

צורת התקשרותם של הגולן אל העורף הישראלי ואל האזוריים הגובלים בו אף היא שונה מהאופן בו היה קשור אל סוריה בעבר. את מקום הקירבה הגדולה (60 ק"מ) לעיר הבירה והכbesch היהודי אליה, תפסה מערכת התחברויות אל הגליל העליון והתחthon (הנשענת על שלשה מרכזים עירוניים אזוריים: טבריה, חצור-ראש פינה-צפת, וקרית-שמעונה); וזיקה אל מרכזיו היישוב בארץ הנמצאים בריחוק ייחסי מהגולן. האלמנט העיקרי החסר בעורפה בולטת המערכת הקיימת הוא כביש ראש שיבטא זיקה ذات.

הגולן בחנוכת הארצית הקיימת

שנה אחריה מלחמת ששת הימים

קווי תצופה
פינתיים

• ישוב או האחזות
פינתיים

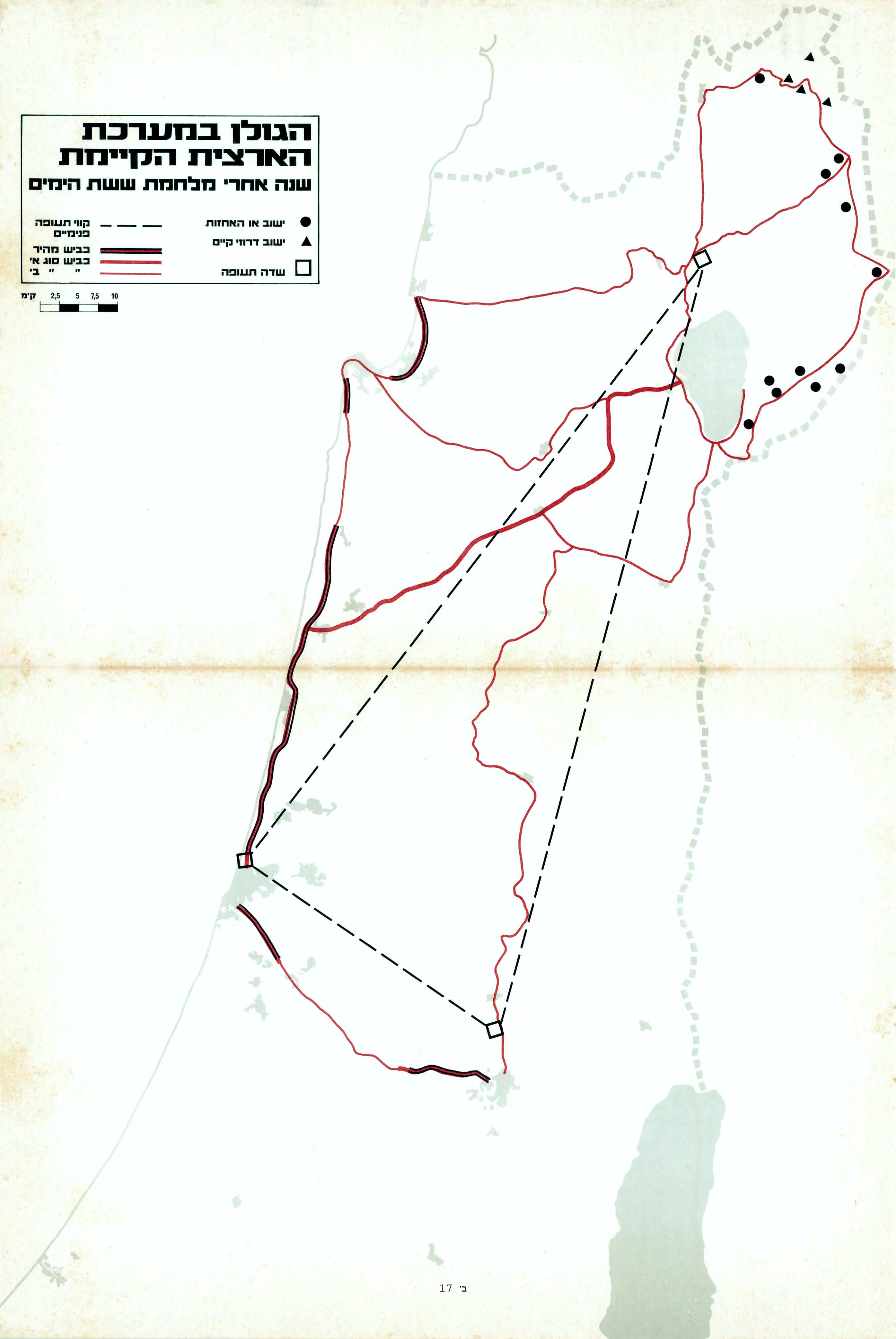
כביש מהיר
כביש סוג א'

▲ ישוב דודו קיימן
כביש סוג א'

" " ב'

— שדה תעופה

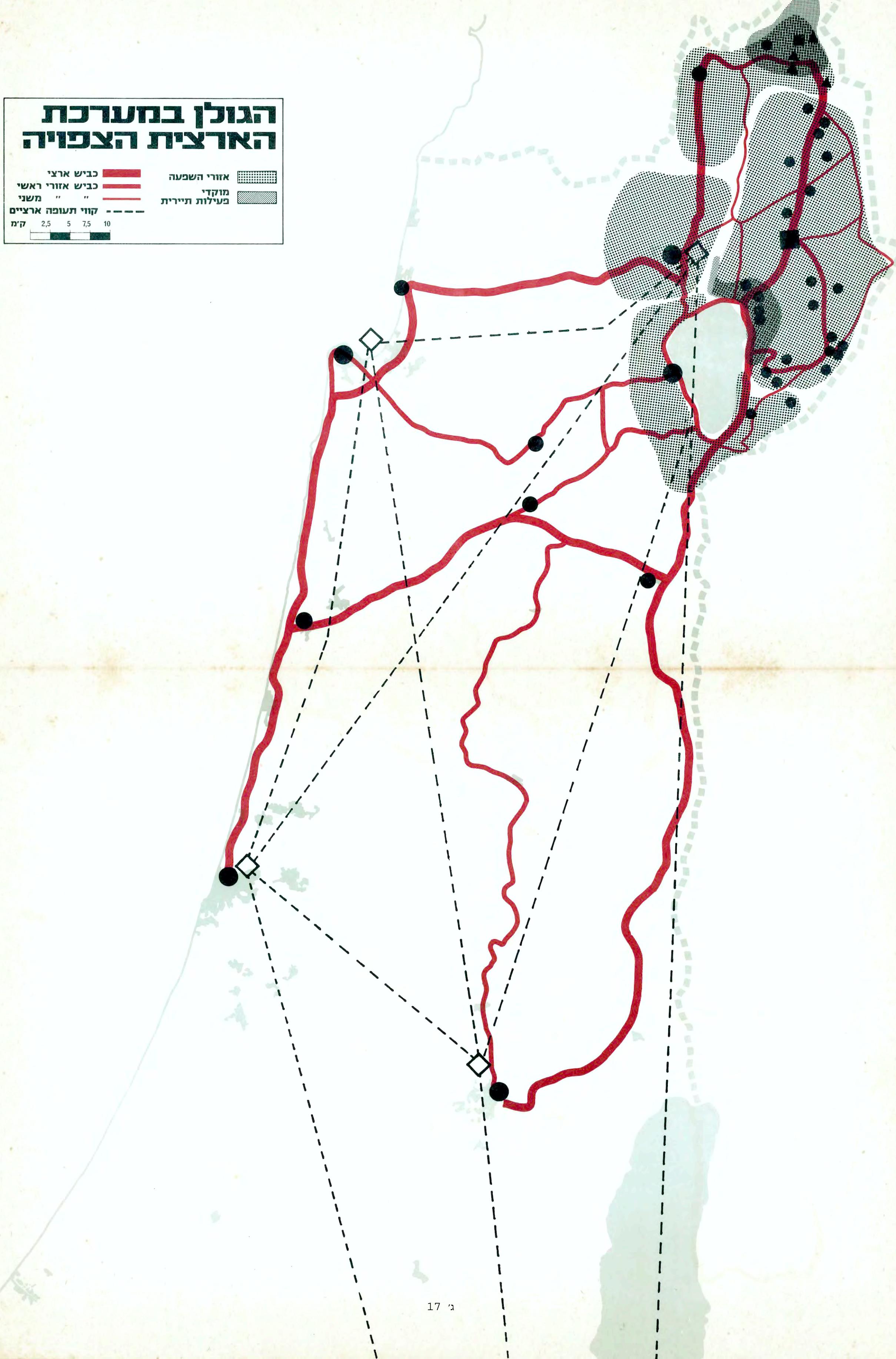
2,5 5 7,5 10 ק'מ

הגולן בחערצת הארצית הצפונית

כביש ארצי
כביש אזרחי ראשי
" " מנוי
קווי תעופה ארציים
--- מוקדי בעילות תיירות
2,5 5 7,5 10 ק"מ

אזור השפעה

השוח המנדר בשם "הגולן" מכיר שתי יחידות גיאוגפיות-נופיות שונות עיקריות:

1. רמת הבזלת ומדרונותיה.
2. גוש הררי גירי - החדרון.

הגבול בין שתי היחידות חרד וברוח ומתרחש לאורך נחל סער, המפריד בין שטחי הניר והbazalt (במקביל לבביש בניאס-ensusה).

A. רמת הבזלת

רמת הבזלת שטוחה ומשתפעת במתינות (2% בממוצע) ממערב מזרחה לדרום מערב. גובהה נע בין 1000 מ' בסביבות קווניטרה ו- 350 מ' מעל חוף הכנרת. משורי הרים מסוימים במדרונות תלולים היורדים אל עמק החולה. הירדן, חוף הכנרת המזרחיים, הירמק והדרון. ירחאים מכלול זה המדרונות היורדים לבקעת הבטיחה והחוף הצפון מזרחי של הכנרת. אלה מדרונות מתונים מאד, המהווים המשך רצוף לשפוע הכללי של הרים.

להלן תיאור יחידות הנוף העיקריות המרכיבות את הרים:
(המוצג "יחידה נוף" מתייחס צירוף מרכיבים אפייני ומשמעות מטופוגרפיה, מבנה גיאולוגי, אבניונות, קרקע, צומח, שטחי עיבוד).

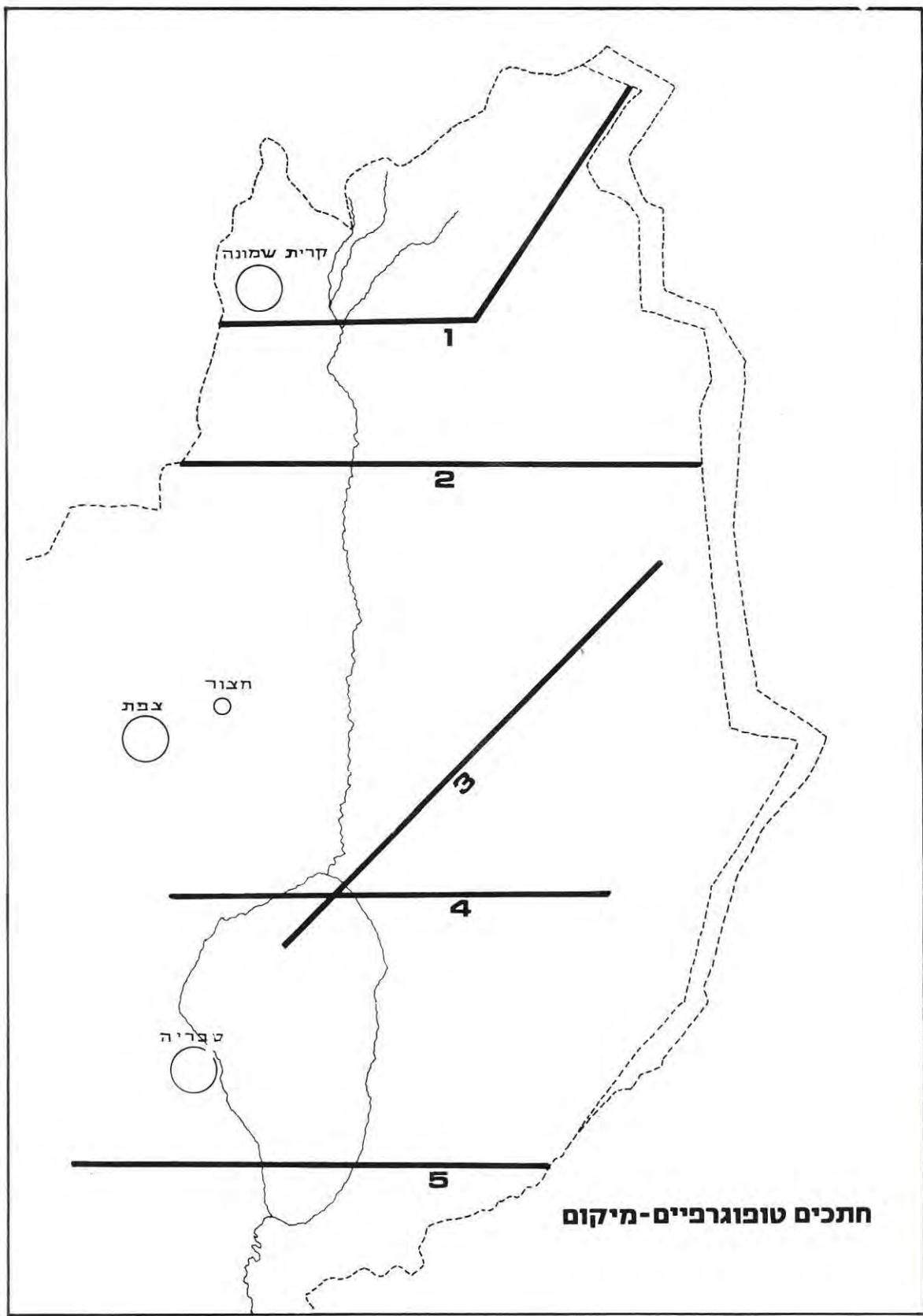
1. אורי בזלת כהה, משוריים משופעים טרשים ומסולעים. חלקי קרקע קטנות ביחס למפרוזות, בשל עיבודים קודמים - גדרות אבן. הנוף חסוף עצמה עציית בד"כ. ערוצי נחלים רדודים אשר הזימה בהם

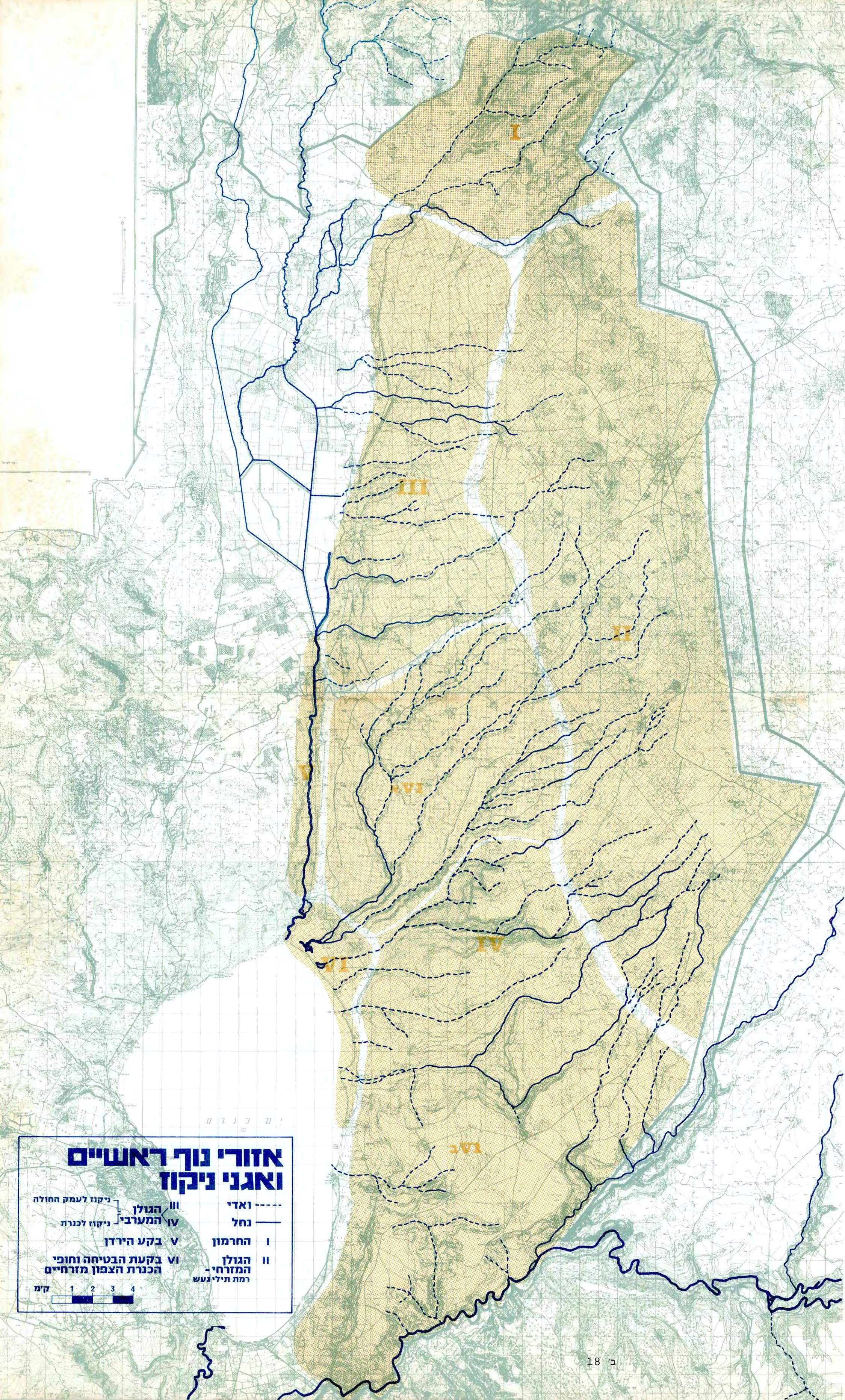
נשכת זמן רב בחורף ובאביב. תיאור זה אפייני לשטחים נרחבים על גבי מרכז הרים וצפונה. קיימים גיון מסויים בתוך השטח המתבطن בדרגת האבניות וגדל שטחי הקרקע. בשטחים בהם קינה הטרשיות היו יותר חלקות עיבוד וגדרות האבן מהוות אלמנט בולט מאד בנוף.

2. משורי קרקע כבדה בדרום הגולן. אורי דרום הרים מעצינניים בשטחי קרקע عمוקה, כבדה, חומה, היוצרים נוף חקלאי רצוף. בנוף בולטות גבעות בזלת בודדות המתרוממות בתוך המישוריים המעובדים, מעציניות אבניות וטרשיות רבה.

3. תיל הוגש המופיעים בעורף קוונטיס וולקניים ומהווים ציון בולט עיקרי בנוף מרכז וצפון הרים. התילים

בנויים טופ' בזלת אדריכל, פריך, בחלקם ניכר עדין לרע הגוש בעורף מכתש בראש התל, או חלקו מכתש התילים הנbowהים מתרוממים כ-200 מ', מעל משורי הרמה. חלקם חשופים מצומח עצי וחלקים מבוסטים חורש ים תיכוני. בצפון הרמה בוראו שטחי החורש על מדרונות התילים וניטעו כרמי ענבים במקום. המשור בו נמצא קוניינטראה בניו משקע אגמי בו נרכד שף דק מתיל הגוש שכבות דקות.

4. נופי חורש ים תיכוני על שטחי בזלת אבניים: בקבועה זו נמנים יער מסעדת היוצר יחידת נוף רצופה של חורש ים תיכוני סביר. אזור ג'וויזה אשר בו שרידי היער יוצרים משבצות סביב חלקי שבוראו. וכן שרידי יער המופיעים באזוריים שונים, ביחסות קטנות בעיקר בצפון הרמה.

5. המדרונות המערביים של הרמה - מבנים עד שפר הירדן לבנה. שפוע המדרונות משתנה לאורך הקטע. השפוע מתמן בצפון באזורי כפר סאלד - בניאס. המדרונות ערשיים ואבניים מאד. חשופים - כמעט כמעט עצי. בשל תלילותם מהווים המדרונות מחסום המקשה מאד על העליה עמוק החוללה אל הגולן.

6. יער פארק של אלון - יער יהודיה. היער משתרע בשטחי רמת בזלת ערשיים ואבניים מאד.

7. נחלים במדרונות המערביים: בקטע שמיר - גשר בנות יעקב מבותר המדרון המערבי ע"י מערכת נחלים החורצים ערוצים עמוקים בדופן הבזלת, רוב הנחלים זורמים, ובראשית התירתם נוצרים מפלים. מצוקי הבזלת הכהים והצומח המלווה את אפיקי הזורימה יוצרים נוף מעניינות ומיוודות.

8. מדרונות הבנרת ומערכת הנחלים היורדים אל הבנרת - מערכת הנחלים דמויות המניפה חורצת ערוצים עמוקים המבתרים את הרמה באזורי זה לשלוות מארכות. מדרונות הערוצים ערשיים, ברובם מופיעים מחשופי גיר בתחום המדרונות. ראשית הערוצים - מפלים שהלכו זורמים כל השנה. לאורך אפיקי הזורימה צמחייה נחלים, חלק מהמדרונות מכוסים חורש ים תיכוני או חלקו יער הפארק של אזור יהודיה. בנחלים הרחבים ובחלק מהמדרונות הפונים לנורת נחל המדרון לכמה מדרגות ביןיהם ועליהן שטחי קרקע עמוקה בחלקות גדרות ורצופות. בין המדרגות קטעי מצוק ומתרולי בזלת או שפכי אבן.

9. בקעת הבטיחה - עמק אלובייאלי, חלקו אדמה עמוקה, חלקו מניפות נחלים אבניות, בזלתיות, חלקו שטחי ביצות ומליחות הצפה. בשל שפע המים הזורמים בנחלים ותעלות ההשקה - עצמיה עבותה כולל עצים. בעיקרו שרידי שטחי עיבוד, מעיים, שוברי רוח. חוף הבנרת לאחדrk הבקעה דוד, ולארכו שטחי ביצה.

10. מדרונות היורוך והרוכך - בחלקם מדרונות דומים למתחזר בקטע 8. סמוך מופיעים מחשופי גיר בתחום המדרונות. אך בשל דקota שבבת הבזלת בדרום הנחל מתרומם לעיתים הגיר לבהים ניכרים במדzon. במדרגות הביניים - שטחי אדמה

עומקה רציפים. מרבית המדרונות חשופים מוצמה עci להוציא אגן נחל מסעור אשר בו מופיע יער הפרק של אלון התבור ומשתרע על מדרונותיו ושוליו הרמה.

ב. גוש החרמון

בחרמון יש להבחין בין שולי ההר והגוש העיקרי והגבבה. בשולי ההר נכללים אוזורי המעבר בין עמק החולה והחרמון – אזור נהילה, מדרונות נחל סער – עין קונית, הגבעות בין ברכת רם ג'ובתא, מגדל שם, וגבוות הגיר הסוגרות על עמק יערפורי. באזוריים אלה שטחי עיבוד נרחבים, בחלקם נבנו כבישות עיבוד. הגיר מופיע בעורחות שונות החל מגיר דולומייטי עד צורות קירטוניות. השעה מכוסה בחלקו חורש ים תיכוני ובחלקו בתה. אזור זה מצטיין בשפע מים וניזן ביחסות הנוף השונות הנוצרות בו. ברכת-רם והגבועות הטסוגות עליה, עמק יערפורי – שטחי המטעים ותעלות ההשקה, אזור הבניאס – מקורותיו ואפיקו השdue צמחייה מים עבותה, תל דין ומקורות הדן, ערוץ החצבאני על מתולליו וצמחיתו.

גוש החרמון הגובה מתרומם בעורחת רכס מארך, שכונו הכללי מדרום-מערב לצפון-מזרח. הרכס מתרומם מ-270+ מ' במערב החולה עד 2814+ מ' בפסגה, המזועיה על גבול לבנון וسورיה. הנקודה הגבוהה שבידינו היא 2370+ מ'. חלק החרמון שבידינו נתהム בצד-מערב ע"י קו פרשת המים העיקרית של החרמון, שהוא גם קו הגבול הנוכחי עם לבנון; ובצד-דרום-מזרח ע"י קו הפסקת האש עם סוריה, שהוא קו שירורתי ברובו.

להוציא כמה גבעות בפריפריה, אחד הגושים העיקריים מבוחנת אופי הסלע; בשל עובדה זאת קיים דמיון רב גם במורפולוגיה של השלוות השונות.

הגוש מבותר ע"י מערכת ואדיות צרים ועמקים בזרמים במקביל לקו הרכס העיקרי. הוואדי העיקרי העובר בשטח ב빗ור עמוק הוא ואדי עסל. במקביל לו ואדי מער בעפון מערב, מג'ן, ואדי ג'ובתא, ואדי א-דופן וחלק מואדי סער בדרום מזרח. בנוסף לכוכן החתומות העיקרי בלאי צפון-מזרח, מתרוממים הרכסים שבין הוואדיות בהדרגה גם בכוכן מורה, כך שרבס "כתף חרמון" הוא למעשה הגובה ביותר וסוגר על מערכת הוואדיות והשלוחות שבתווך גוש החרמון.

בשל איזיות הסלע (גיר דולומייטי בשכבות עבות מאד) מדרונות הוואדיות הם תלולים, אבניים, כמעט ללא מצוקים ובעל שפוע אחד ברוב המקדים. המדרונות ואפיקי הוואדיות הצרים – ללא אדמה.

במרבית שעה החרמון שבידינו קיימות דוליניות על גב הרכסים. הדוליניות הן גם המקור למעט עמקים קטנים הפזורים באזור – הבולט בהם הוא מג'ן.

הנוף הכללי המתגלה לעיני המתuil הוא נוף הררי "ררי" יחסית, ללא מצוקים ושבטים חורפיים. העמchia נמוכה ושיחית בחלקי ההר הגבוהים, ושיחית גבהה בחלקי ההר הנמוכים. שידי יער, אשר כיסה בעבר את המדרונות הנמוכים מצויים באזור ואדי עסל.

אקלים הגולן דומה בעיקרו לאקלים הגליל אך מציין בתקנות קיצונית האפייניות לאקלים יבשתי יותר. האזור גבהה יחסית לפני הים ומצטיין לפיכך בטמפרטורות נמוכות ובכמות משקעים גדולה. הגולן מתחולק לשני תח-אזורים אקלימיים: דרום הגולן וצפונו. כמות המשקעים החדרשת הממוצעת גROLה יותר בצפון, ואילו בדרום הטמפרטורות המכסיימות והמיןימום הממוצעות – חדשיות גבהות יותר (התאור הנ"ל מtabסס בעיקר על נתונים שלא פורסמו, שנמדדו ע"י הסורים בפיק ובكونיטורה בשנים 1961-66). שלוש חדי הקייז יוני-יולי-אוגוסט הם חשי משקעים; המשקעים הרבים ביוטר מרכזים בחודשים דצמבר, ינואר, פברואר ומרץ. הכמות החודשית הממוצעת הגבהה ביותר במשך שנים 1931-1960 נמדדה בחודש ינואר (בקוניטורה 218.6 מ"ק ובקיק 110.4 מ"מ). הכמות השנתית הממוצעת מגיעה בكونיטורה לכ-800 מ"מ, ואילו בפיק לכ-450 מ"מ. טמפרטורת המכסיימות – היומית – הממוצעת הגובהה ביותר בשנים 1961-66 בكونיטורה נמדדה בחודש أغسط⁰ (29.5°C); טמפרטורת המינימום-היומית-הממוצעת הנמוכה ביותר לאותן שנים נמדדת בחודש ינואר (3.1°C). לגבי פיק הטמפרטורות המתאימות הן – 33°C ו- 6.8°C.

אקלים החרמון מושפע ישירות מהיותו הבליטה הטופוגרפיה הניכרת ביותר באזורי. הדבר מתבטא בטמפרטורות נמוכות ובסלג המהווה תופעה שנתית קבועה.

בתקופה ההchorף העננות היא בדרך כלל מלאה, ובאזור נשבות רוחות חזקות; ימים בהרים נדירים, הראות לרוב לקיה. אקלים הקיץ לעומת זאת קריר וণיעים.

3. קרקעות הגולן

(חקציר מסקירתו של מר י. דן מכון וולקני, סקירה מס' 606).

הגולן הינו רמה בזלית המשתפלת הדרגתית דרומה ומערבה. מצפון לזרם השתפלות מ- 1,000 מ' עד ל- 350 מ' לאורך כ- 70 ק"מ.

הشتפלות מערבה היא חדה והשפוע חזק יותר.

בדרום הרמה לאורך השברים בוודיות הזורמים לכונת התגלו שכבות הגיר השונות אשר כוסו ע"י הבזלת. שכבות אלה הן של אבן חול, חורר וקרטון.

מרכז הגולן ועד צפון נקרים שרידים געשיים בצורת כפות עם לועים געשיים אופיניים. כפות אלה בנויות אפר וולקני המכסה את סביבתן הקרה (חל ابو-נידה, תל-יוסוף, תל ابو חנזר וכור') הבזלת באיזוריהם געשיות אלה היא עצירה יותר.

החרמון הרוא כפה של סלעי וורה גיריים.

א. קרקע ים תיכוניות אדרומות (חמרה)

טפוסי קרקעות שונים ותפוצתם:

1. טפוס קרקע אדרומה ים תיכונית בזלתי:

מצויה בגולן העליון בגבהים של 800 מ' באזוריים שלא סבלו שחיפה. התפתחותה עג"ב סלעי בזלת ואפר וולקני. פרט למקומות שבהם התאים הטופוגרפיים אפשרו העברותה של הקרקע הרי בשאר המקומות תנאי הסחיפת הנוחים משאיירים סלעים ובנויים בשעור של 70% – 50 מכלל הקרקע.

2. טפוס קרקע אדרומה ים תיכונית על חול:

באזור מסעדה – מג'דל שם. דומה לחמרה הטיפוסית עם ציפוי חרסיתי ברור על פני תלכיד החול. בעומק מעבר הדרגי לאבן חול נובית.

ב. קרקעות נאדו לחמרה נזאית:

עג"ב אבן חול בשטחים ע"י מג'דל שמס. דומה לחמרה הטיפוסית עם ציפוי חרסיתי ברור על פני תלכיד החול. בעומק מעבר הדרגי הגסה ביותר של האופק העליון והדקה ביותר בזיה שמתהתו.

ג. קרקעות חומות ים-תיכוניות דקות גרג:

מצויות בעמקים בין גבעות האפר הולקני משחף בלוי של אפר זה. קרקע אופנית לחלק נבר של עמק קווניטה הסחף הרק מצויה עג"ב האפר הולקני הבלוי. השפעה באיזוריהם אלה הוא לא יותר מאשר 2% דבר המאפשר התרבדות סחף דק זה. באזורי זה חלקיים נקרים נקיים לחולותין מאבן.

ד. רנדזיות בהירות:

מרצאן מקירטון וחורו. מצויות במדרון התלולים היורדים לירמור ולכנרת וכמו"כ בחלקים בסוימים בחרמון. הקרקעות הן גיריות בגודל לשאר אדמות הגולן חסרות הגיר.

בעקר חוממים כהים בצלתיים בגולן התיכון והמערבי. אופני לקרקעות הבזלת היישרות והבלתי סחופות באזרחי גובה פחתה

מ- 700 מ' .

כמו"כ מצויות עוד קרקעות כמו פרוטו גרומוסול בצלתי חסר גיר, רגוסול טופי חסר גיר, ליתוסול בצלתי חסר גיר ועוד.

על ההרכב הכימי והמכני של הקרקע

מתברר שבקרקע **האפר הולקני והבלתי הצעיר** יש יחס גבואה בין % החרסית לבין קבול קטינוני חליפים, % המים ברזיה, והמים ההיגרוצופיים.

עקב מיעיותו של **מינרל האלופן**, אשר מצוי בקרקע צעירות של אפר וולקני, יש סטייה בשער האמוני של % החרסית המתקבל במעבדה. מתבלים ערכים נמכים מדי בגלאי פיזורו של מינרל זה בבדיקה מכנית.

בגולן העליון הודיעת לגשימים הרבים יש שטיפה אינטנסיבית הבאה לידי ביטוי בשחרור ברזל הגורם בכמה מקומות לצבע אדום של הקרקע, כמו"כ הזרצרות מינרלי קאוליניט אשר קובל קטינוני שלהם קטן מאד.

קרקע הגולן חומות למיניהם מעוות באיזורים אשר השטיפה בהם מוגבלת עפ"ר בוגל כמות משקעים קענה יותר אבל גם ע"י הספקה מתمرة של חומר בלבד חדש, נקו"ז לQUI, או שלוב הגדרמים הנ"ל. דרגת הקאוליניזציה משפיעה על תהליכי האילוביוזיה והערבות בקרקע שנוצרו מסלעים בסיסיים או חרסיות. מכיוון שהקאולין אינו תופח אינה קיימת תופעת ההסדרות והתפיה (אחרי יבוש והרטבה) ומתקבל תחת מוקמי ברור. שונה המצב בקרקע בהם מצוי מינרל המונטמורילווניט התופח וכתוואה מהסדרות והתפיה יש ערבות ונוצרים גרומוסולים.

ערכי החומציות בגולן במרכזי והצפוני נאים בין 5.5 – 5.5.

4. הידרולוגיה של הגולן

בעוד צפון הגולן בנוי סלעי מזוזואיקון וטרציר תחתון (פאליאוקן וαιאוקן) ומעליהם שכבות הבזלת הולקנית, חלקו הדרומי של הגולן כולל שכבות ביןינים גם שכבות ניאוגן (טרציר עליון - מיוקן ופליאוקן). שכבות הבזלת המכסה על הכל וubah משנתה עשרות מטרים בחלוקת הדרומי של הרמה (עמוק עד כ-200 מטרים בחלוקת העפוניות. שכבות בזלת זו שמקורה בזרמי לבה אשר פרצו בסוף הפליאוקן, מורכבות שכבות שכבות - פרי התפרצויות חרוזות ונישנות, שעוביין משתנה ובדרך כלל עומק (מטרים עד עשרים מטרים בודדות). בין שכבות הבזלת פרוסים אופקי בליה חרסיתית, שעוביין 3-2 מטרים והן אטומות ובלתי מחלחות.

בתקופה מאוחרת יותר (לאחר הפעילות הולקנית העיקרית) אירעו תנאים טקטוניים חזקים אשר בתוצאה מהתרוממות והשתפלויות יצרו שברים עמוקים שכונים אלכסוני: צפון מזרח - דרום מערב.

ערוף זה של שכבות בזלת מרופדות שכבה משקע אטימה והמקוטעות בשברים מהוות הבסיס להשגוותינו בדבר פוטנציאל המים בגולן. למעשה מתבלים 6 אזוריים הידרולוגיים מובדים זה מזה, שגורותן: רצועות הנשכחות בין קו השבר ממזרח למערב בניטה כלשיי דרומה. ככל ניזנים מאקויפר שטוח שעומקו עשרות מטרים (עד 30 מטר), ועשרות מעינות הפזורים בכל חלקי צרים בצלם שכבת המשקע שבתחתית הבזלת מגיעה למנע עם פני הקרקע.

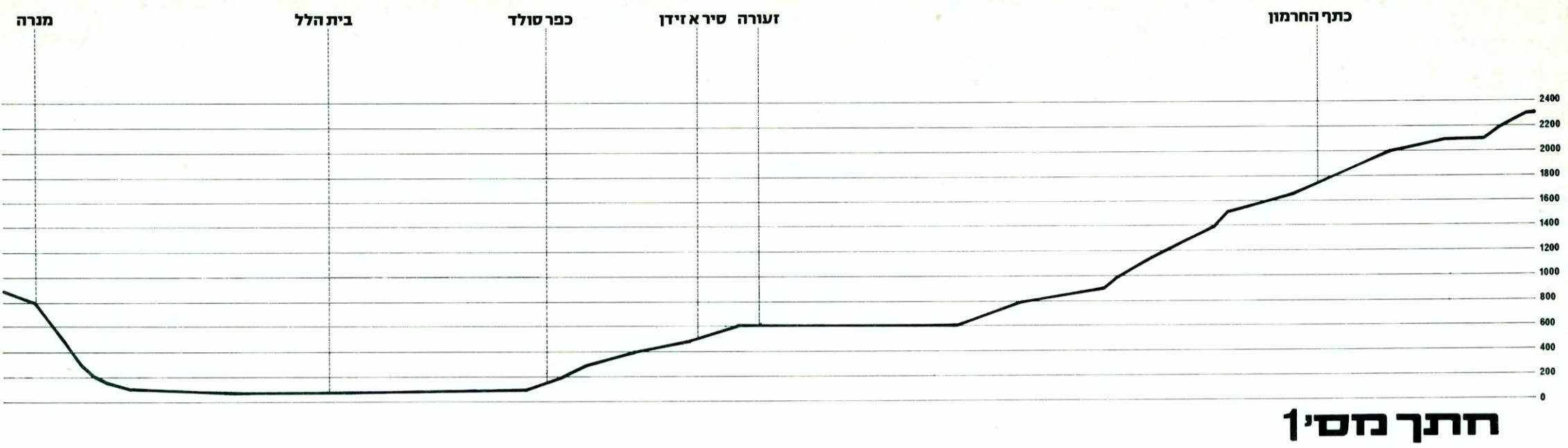
האזורים הידרולוגיים הם:

1. גוש החימון ומורדותיו הדרומיים, המוגבל מדרום ע"י קו שבר שתחילתו - דרוםית לברכת רם דרך עוזית עד להבotta הבשן.
2. אזור וسط - כפר נפח הנמשך מקו השבר הנ"ל ועד שבר שני העובר דרך סלוקיה - טנבר - תל-אבו-חנזר.
3. רצועת סינדיאננה שבולה הדרומי: מעספיה - תל יוסוף - רזניה. רצועה זו משתפלת בתפנית ניכרת למערב (לכוון הכנרת).
4. גדרת חושניה - תל-יוסף, המוגבלת מדרום בקו חושניה - זראי צפה.
5. גדרת חושניה - תל אל פרס, המוגבלת מדרום בקו גודה - מזרעת קונייטה - קרציביה. גדרה זו שעובי שכבה הבזלת בה בחלוקת המזרחי כ-100 מ' נעשה רדודה ההולכת ובוואדיות החוצים את חלקה המערבי נחשף הניאוגן ובו מעינות שמקורן מחלול הבזלת (כגון מעיין מוגדיה).
6. גדרת הניקוז לרטק.

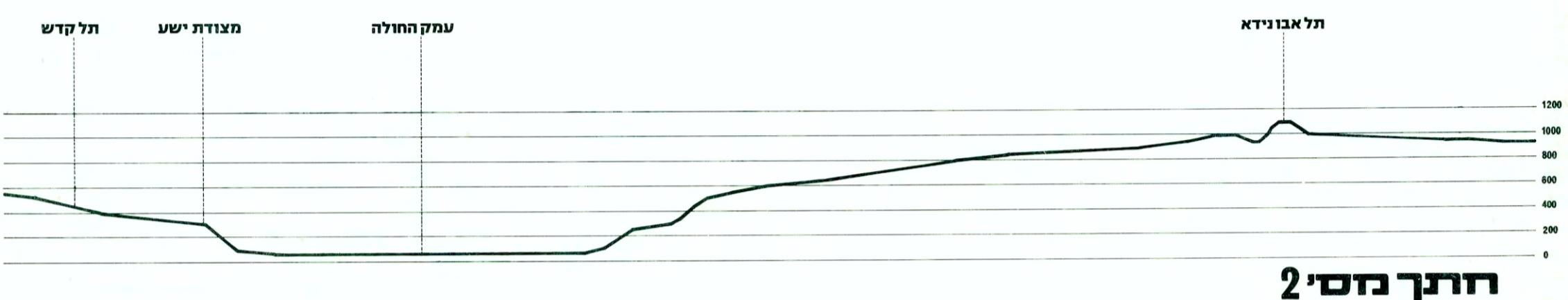
מלבד האקו-פר השטוח עשויים להמצא מים אף באקויפרים עמוקים יודר, אלא שהנושא נמצא בשלב לימוד ראשוני.

הניר עליי : כמות המשקעים האופיינית לגולן, והנעה בין 500 ל-1200 מ"מ לשנה בהתאם לחלקי השוונים, יוצרת ניר עליי ניכר. ניר זה זורם בעשרות ואדיות ומתנקז אל הירדן, הכנרת והרök. בغالל תוכנותיהן הבלתי מחלחות של קרקעות הגולן נראתה שניתן לאגום כמיות ניכרות ממים אלה בשורת סקרים מצפון עמק קונייטה ועד אזור חיספין בדרום.

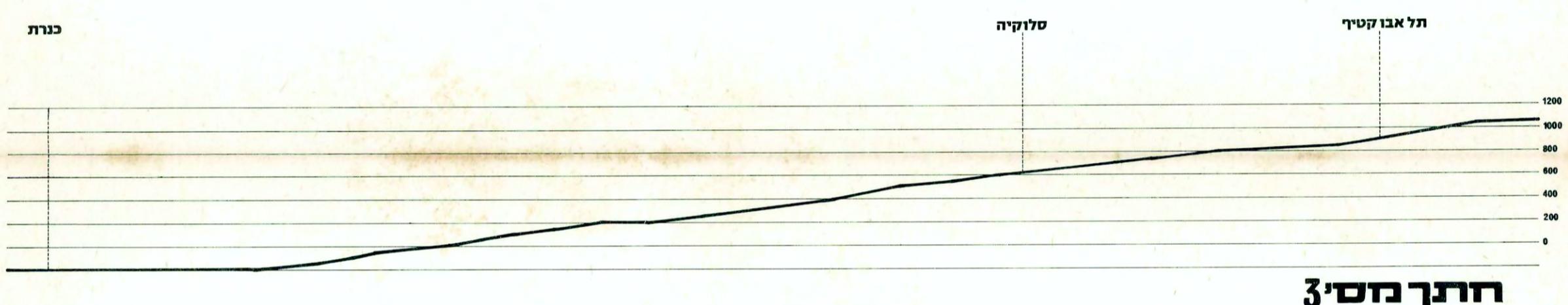

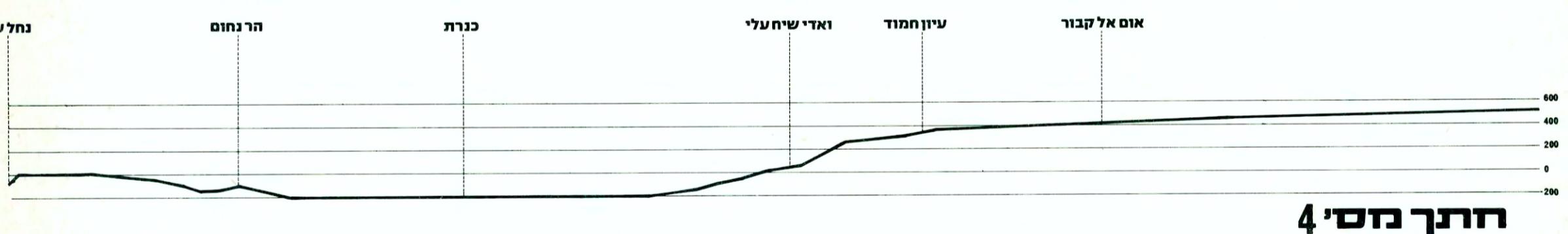
חטר מס' 1

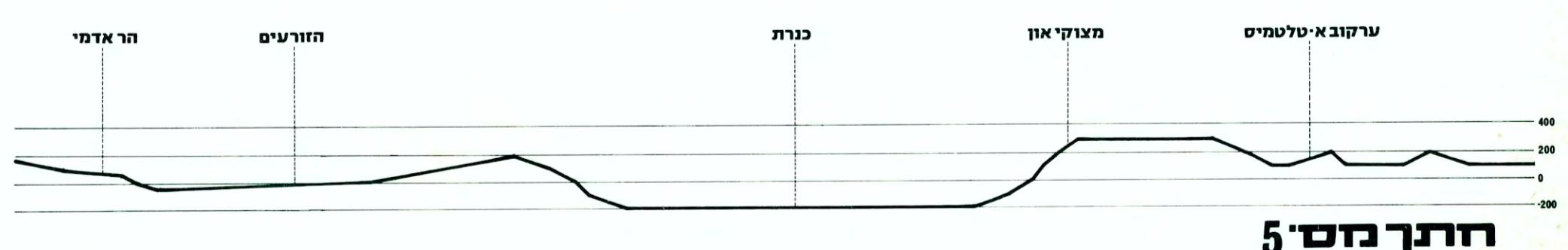
חטר מס' 2

חטר מס' 3

חטר מס' 4

חטר מס' 5

חתכים טופוגרפיים אפיניים

ק"מ 1 2 3

התכנית המוצעת

א כללי

פיתוח הנגולן ויישובו הימש צורך מדיני ובתחוני, ודי באלה כדי לחייב עשייה; מאידך ברוח שאף אם המנייע לפיתוח הננו פוליטי, עדיף שייעשו הדברים על בסיס כלכלי.

בחינת משאבי הטבעים של האוזור מעבילה על מספר מצומצם של תחומיים אפשריים; החשובים ביניהם הם החקלאות והקיט. קשה להביע על מקורות טבעיים נוספים, העשויים להוות בסיס לקומה של אוכלוסייה בעלת מודים. קיימים אמנם מספר גושאים בתחום חמרי היבשה והמחצבים, העשויים להפתח בעתיד ולהוות ענף כלכלי (אפר וולקני כיסור לחמרי בניה קלים, חוץ, חול בניה, חמרי בידוד שיטודם בזלחת); אך קשה בשלב זה לחוות דעה בקשר להיקף העתיד. ברור גם שאין מדובר במפעלים המקיימים מאות רבתות של מטעקים.

אם אכן נتبשר על הפתעות בתחום זה יהיה זה בនוסף על הקיטים, המציגים כאמור בתחום החקלאות והקיט. שני גושאים אלה יידונו להלן בהרחבה.

ב המרכיבת החקלאית

1. הפוטנציאל לפיתוח חקלאי

		א. קרקעם הגולן והתפלגותן לייעדיהן.
שטחו הכללי של הגולן כ- 200,000 דונם. מכלל זה כ- 145,000 דונם (כ- 12%) ראויים או עשויים להיות ראויים לעבוד חקלאי. שאר השטחים נחלקים בין הייעדים הבאים (בדום):		
800,000		מרעה (כולל שטחי מרעה ושמורה במשולב)
110,000		אזור קייט ושטחי שמורות
90,000		שטחי עבודה ומורעה של אוכלוסייה לא יהודית
25,000		שתוות
<u>30,000</u>		שטחי הפקר וספר
1,055,000		
<u>145,000</u>		לעבוד ע"י התישבות חדשה
1,200,000	ס.ה.ב	

שטחי המרעה הינם המרכיב העיקרי ברשימה הייעדים. הם מהווים שני שלישייתן הסך הכללי, אלו הם שטחים שאינם עשויים לההפוך לשטחי עבודה בגלל רדיותם. שיעור המרכיב האבני בחתכם, או מבנים הטופוגרפי שיינו ניתן לעבוד, חלים עשוים להפוך לשטחי עבודה באמצעות הכשרה כבזה וכבלתי כלכלית, כשהטחי מרעה העשויים הם להיות ענף כלכלי בעל ערך בתנאי שינרלו בהלכה. חלק מאדמות המרעה (כ- 100 אלף דונם) נכלל בקטגורית שמורות טבע, ובתור שכזה חולות עליו מגבלות שונות. מגבלות אלו עשויות לפגום בערכו אך לא לבטלו כליל.

למעלה מ- 100 אלף דונם מוגדרים כשמורות טבע בלעדיות. כאן נכללים מורדות החרמון, תילי הגעש, חוף הכנרת ועוד. למრבית השטחים הללו אין עוד אלטרנטיבי. אך הגדרתם כשמורות טבע צפונית בחוכה פותח מפעלי קייט ונופש בעלי משמעות כלכלית.

4 כפרים דרושים ואחד עלי, מהווים יחידה מוגדרת המשתרעת על כ- 90,000 דונם בצפון הרמה. כפרים אלו המאוכלסים בכ- 7,000 נפשות מקיימים חקלאות טיפוסית, שמיועטה שדות עבודה מפוזרים וمبرיתם שטחי מרעה.

כ- 55 דונם נכללים בסעיפים: שטחי ספר ושאר שטחים שהינן חסרי יעוד. בכלל זה שטחי העיר קונייטה, בתרוגות חדשנות, מחנות צבא וכו'.

את התמונה סוגרים ב-145,000 דונמים המהווים את פוטנציאל הקרקע, החזוי לעובוד, משניר ועד חמת-גדר, והמהווים את בסיסה של התכנית החקלאית המוצעת.

ב. המרעה הטבעי בגולן

שטחי המרעה בגולן נאמדים ב-800,000 ד', מזה כ-100 שטחי שמורות טבע בהם ניתן לשלב רעה.

קיים הבדלים ניכרים בין האוזדים השונים לגבי אופי השיטה ואפשרויות ניצולו.

אזור החרמון: בעל ערך נמוך מאד למרעה. אולי ניתן יהיה לנצלו באופן חלקי למרעה קיצי של כבשים ועדים נודדים.

שטח האוזור כ-50.000 ד'.

על 750 מ'. בחורף הצמחיה בו דלה מאד עקב הקור העז שאיננו מאפשר התפתחות צמחים. באביב הצמחיה ביןונית ובקייז תלויה הצמחיה בכמות המים שמסוגלת לאגור הקרקע באותה נקופה. לכן אנו מרצאים תנודות בין צמחית יער (כמו יער מסעדה) המצויה רק בשטחים מצומצמים ביותר, ובין צמחיה ערבית מדברית. נמוכה בגובה ובאיכות המזווהה בשטחים רבים, הדבר גורם לחשי באספקת מזון בין החדשניים - אוקטובר למרץ. הפתרון - מזון מוגש או נידית עדר. הנידית היא הפתרון הכלכלי. שטח האוזור כ-200.000 ד'.

האזור הגבוה

אזור בניינים: האוזור שבגו 800 – 200 מ'. אזור מרעה מצוין המהווה כמחצית משטחי הרמה. הצמחיה באוזור זה עשבונית עשירה בעלת הרכב מעוללה מבחינת המרעה (רביע – קטניות). במקומות רבים מצויות נביות מקומיות המשפרות בהרבה את טיב השיטה למרעה קיצי. ברוב השטחים הנמוכים, באוזור זה, הצמחיה החורפית מוקדמת מאד עקב הטמפרטורות הנוחות, והדבר מפחית את התקופה הקרייטית מבחינת הזנת העדרים – לминימום. שטח האוזור כ-500,000 ד'.

שולוי אזור הבניינים:

המורדות התלולים לכון בקעת הירדן. שטחים אלה מתיבשים מהר מאד באביב. סיבה זאת בתוספת לסייע המיקוש הרוב בשטחים אלה, מפחיתה ערכם לניצול מעשי. המורדות לכון הגדה והירמון,

גם הם בעלי צמיחה דלה, בעיקר במורדות השונים לצד דרום. המדרון בהם חזק ממד. חלקם יתאים לניצול על ידי צאן ובקר בתנאי אחזקה אקסטנסיבית וחולק פסולים מרעה מהסבירות הנ"ל.
בשולים אלו כ-50.000 ד"ר.

אזרור הבטיחה: (ליד צפון מזרח הכנרת) מי התהום גבהים מאד ברכ השטח ומרובים באזורי הרעות הקשים לנקו ולבן ביום לא מתאימים לעבוד. אזור זה יכול לספק מרעה קיצי עשיר ביותר ויוכל לשמש לחלק מהעדריים למאגר מזון יירוק קיצי.
ס"ה ב-10.000 ד"ר.

ערך יצוד של דונם מרעה נמדד בכ- 15 ל"י.

ג. אזרורי קיט ושטחי שמורות:

בגளן שטחים ניכרים אשר יעדם העיקרי - שמורות טבע, פינות נוף ואתרי קיט. נתונים טופוגרפיים ואקלימיים מצטרפים כאן לנכסי טבע ומולדים מספר מוקדי משיכה לצבור. המאפשרים ניצול פתוח. החשובים שבהם: החרמון: הר אשר רק חילקו נכלל בגבולו חלק זה משתרע על פני כ-100,000 דונמים, מרביתם מדרון תלולים ובבוגרים המכוסים אבן.
חופי הכנרת: רצועה שרוכבה הממוצע כ-500 מטר ואורכה כ-12 ק"מ, המתרחבת במידה ניכרת בביוזת מצריה והמקיפה אף את שפר הירדן. ס"ה ב-10,000 דונם.
תילי הגעש וברכת-רם כ-10,000 דונם.

סה"כ השטחים הנכללים בקבוצת סוג זו כ-110,000 דונם

על אלו נוספים כ-100,000 דונם, אף הם בעלי ערך כשמורת טבע ופינות קיט, אשר ניתן לדאותם אף כשטחי מרעה ובעתיד סביר יהיה לשלב בהם רעה ופתח לצרכי קיט. בכלל שטחים אלו יערות הרמה (יערות יהודיה, מומסיה וצפורה), והוארדיות השונות הנשפכים לירדן ולכנרת.

ד. שטחי עבודה ע"י אוכלוסייה לא יהודית:

השטחים התפוסים כיום ע"י אוכלוסייה לא יהודית משתמשים בכ-90,000 דונם מרביתם שטחי מרעה וחורש המשמשים בסיס לקיומו של עדר בהיקף של כ-1,000,000 ראש בקר וכ-3,000 ראש צאן, ומיעוטם שטחי עבוזי עונתיים ורב שנתיים.

שטח המטע מגיע ל-כ- 6,000 דונם, מהם כ-2,000 דונם חפוחים, כ-1,000 דונם נשיריים אחרים (אפרסקים, שזיפים ועוד) וכ-3,000 דונם כרם בلتיה מודלה. כן קיימות חלקות שז'יקפן מצומצם של הדרים, תאנים ועוד.

מרבית המטעים הם בתנאי בעל. רובם חרדיניים ומיעוטם בוטניים מעורבים.

בן מצויים ברמי זיתים שהיקפם כמו מאות דונמים. אף הם בתנאי בעל ובדרך כלל ניטעו במדרוןות שאינן טובים לניטעות אחרות.

גידולי השדה והגד שנתיים מצומצמים למדי שהיקפם אינו עולה על כ-5,000 דונם, מרביתם גידולי פלחה ומיעוטם ירקות לאספקה עצמית.

סה"כ שטחי עבודה במסגרת אזור בני המיעוטים שאינם יהודים - כ-12,000 דונם.

ה. הקרקעות הרוויות לעבוד והתפלגותן:

סך הקרקעות הרוויות לעבוד, ואלו שהיינה ראויות לעבוד לאחר הקשרה שמהירה סביר, משתכם בכ-145,000 דונם, לפי הפרוט הבא:

א. הרמה הדרומית (מדרגה א)	62,500 דונם
ב. הרמה המרכזית (" ב)	28,000 דונם
ג. הרמה הצפונית (" ג)	28,000 דונם
ד. שטחי התחתית והמורדות	23,900 דונם
ה. שניר	<u>3,300</u>
סה"כ	145,700 דונם

מתוך סך כולל זה כמחצית כבר עברה סקר יסודי וmpsolut. סקר הממחזית השנייה יושלם בשנת 1969.

א. הרמה הדרומית (מדרגה א)

גבולהה:

הרבת עיון, דבוסיה וג' בין - בדורות, כפר חרב וסקופיה - במערב, אל-קוציביה - בצפון, עיון חדר - בדרום.

גובהה בין 300 ו-450 מטר מעל פני הים היא נחצית ע"י כביש אל-חמה - קו ניוטרה העושה אותה קלת-גישה.

מעטינית בעומק ובמבנה נמוכה ועל כן פיתוחה כרור בהשעות שאין כבדות.

הקרענות מעוירות בצורת גושים שהיקפם 11,000 – 10,000 ד"א, שכבות טופוגרפיות ואחרות מונעות את ריצפותן.

פרוט הגושים בקברצת קרענות זו:

א. גרש חרב	10,000 דונם
ב. גרש סקוביה	7,000
ג. גרש אל-על	5,000
ד. גרש דבוסיה	2,000
ה. גוש יקצתה-ג' בין	11,000
ו. גרש חיתל-אלמה	7,000
ז. גרש נב	6,000
ח. גרש חיספין	6,000
ט. בנ' וריה	2,000
י. גוש אל ג' דיה	2,500
יא. גרש אל-קרוציביה	2,000
יב. שונות	2,000
	<u>סך"ה 62,500 דונם</u>

מתוך סך כולל זה מעובדים ביום כ-35,000 ד"ר.

ב. הרמה המרכזית (מדרגה ב')

מהווה למעשה איזור ביןinsky בין שטחי התתית הדרגה העליונה, חלקה פזוריים מל-קוציבה בדורות ועד חפר וקנבה בצפון, ומAGO-פילה במערב ועד אל-ג' חזיר בדרום. להרמיה פינות מוגבלות בהיקפן, גובהה הוא בתחום 350 – 600 מטר מעל פני הים. זהה הקברעה הפלות הומוגנית בין קברעות הקרקע השונות, ובהתו תחום מפגש של כולן ניתן היה לפצלה ביניהן. הפרדה כאזורה מוגדר נובעת מטעמים לאו דוקא קרעניים.

קברעות הרמה המרכזית, عمוקות וכבדות, בדרגת אבניות מתקדמת ועל כן מהיבאות בד"כ הכשרה ביטנית עד כבדה.

הגושים העיקריים בקברעה זו הם:

עמק קונייטה	7,000 דונם
צורמן	1,000
עין-חוור	4,000
דלווה	3,000
סינדריאנה - חוויה	6,000
סכיר	4,000
רמסניה	1,000
תל - אל-פרט	2,000
סה"ה	28,000 דונם

בכל זה כ- 500 ד' המועברים חיים.

ד. שטחי תחתית ומורדות

בקטגוריה זו נכללים אדמות עמק הבטיה ומורדותיו, וכן מדרונות שונים הפזורים בדרום הרמה ולאורך הירון. המשותף לכלן - היוטן נמוכות (בין 200 - 150 + מטר מעל פני הים) והעצילנות באקלים חורפי ממושך. תוכנה זו מייחדת אותו מבחינה חקלאית. בד"ב סמכים שטחים אלו אף למקורות מים (ירדן, ירמור, כנרת).

הגושים הנכללים בקברעה זו הם:

מדרונות דרום הרמה: עין סעד	1,500 דונם
אל-חמה	600
מדרונות סקוביפה	300
מדרונות פיק	1,000
מוג'הייה	1,800
עריסיה	200
מדרונות הבטיה:	5,400 דונם
משרפי - כורסי	4,300 דונם
מהרעת כנף - שיח' עלי	2,400
חוויה	1,000

	4,300 דונם	מזרופוי - כורסי	מדרונות הבטיחה:
	2,400	מזרעת בנק - שיח עלי	
	1,000	חווריה	
	1,600	דרדרה - משפע	
10,750 דונם	<u>1,450</u>	חוסנית א-שיח עלי	
4,750			ה ב ט י ח ה :
3,000			מדרונות ג'רבה
<u>23,000</u> דונם	<u>ס ה"ב</u>		

מתוך קרקעות אלו מעובדים ביום כ- 4,500 דונם.

ה. שניר

משבצת שניר, התוחמה בין קרקעות דן ושר-ישוב, הכפר רג'יר ומשבצת עין-קניה מסתכמת ב- 3,300 דונם לפי הפרוט הבא:

גוש האלונים (מעובד)	1,000 דונם	
	<u>2,300</u>	
	<u>3,300</u> דונם	ס"ה

ו. המים בגולן

הגולן שוכן לארכם של מקורות המים הראשיים של ישראל: הירדן ומקורותיו, הכנרת והירמוך. מקורות אלו, הנהנים מאז כבושם הגולן מבטחון יחסית, עשויים לתרום לערכי האזור, בתנאי שאמם יעשה בהם שימוש חיובי, ככלmor כלכלי.

יש לזכור שרוב שטחו של האזור מצוי בגובה טופוגרפי ניכר. שאיבת מים מגביהם אלו תתיקר את מחירים ויתחייבו איפוא שמשתלים שיוכלו לכיסות מחיר זה. למעשה, ספק אם אמן מוצאים על הרמה, ובעיקר בחלקה הדרומית, תנאים שיאפשרו פתח גידולים שיצדיקו שימוש בהם יקרים.

הספקות הקיימות לגבי כדריות השאייה אל הרמה עצמה, אינם מתיחסים לאדמות המדרונות ושתחי התחלתית. 27.000 הדונמים הקיימים בבטיחה ובמורדותיה, במורדות הירמוך ולאורך הירדן וכן קרקעות משק שניר, ממוקמים בקרבה יחסית למקורות המים ובהפרש טופוגרפי סביר ולפיכך ניתן למצוא מחיר הספקת המים אליהם בתחום שאיןו קיצוני. יתר על כן תודות ליתרונות

אקוולוגיים שונים>Dоказано, что вода имеет различные характеристики в зависимости от ее происхождения. Например, вода из реки имеет более высокую концентрацию минералов, чем вода из океана. Это связано с тем, что река собирает воду из различных источников, включая почву и горы, что приводит к различным химическим составам воды.

שאלת פוטנציאל המים על הרמה עצמה טרם מוצעה ולא ספק יתחייב עוד שנות סקר ומחקר ארוכות. ההערכות בהן נקבעו תהינה איפא דירות נוספות למקורות הנראים לעין, ואשר מידת מוחשייתן עולה בהרבה על הנתון להגדלה בסכומים.

למעשה מבחנים אנשי המים (* - בין דרגות אחדות של מקורות מים מבחינה זמיןות):

1. מי גבר עלי
2. מים קשוריים באקויפר השטחי המכסה את מרבית שטхи הגלן (**)
3. מי תהום عمוקים

שני הסוגים הראשונים ניתנים להערכת פשוטות למדי, בעודו הסוג האחרון מחייב מחקר יקר וממושך והתחשבות הקשורה בו לא תנתנה אלא לאחר זמן. בפרק זה לא הובא מקור זה בחשבון.

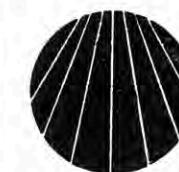
מי גבר עלי

במויות מי הגבר העילי ניתנות לאגם שנתי, נאמדות בכ- 5,6 מיליון מ³, מהן כ- 5,3 מיליון מ³ (כלומר כ- 50%) יונצלו ממש (לאחר הפיסדי חלחול והתאיידות). מים אלו יאגרו ב- 6 – 7 סקרים שהחשובים ביניהם הם: סבר קונייטה, עין-ורדה, בוג'וריה, חזון ודלווה.

חשוב במקומות המים שיוגמו התייחס למקדמים נומכים יחסית (הגבר העילי חושב לפי 5%). למעשה, אין קרשי לענות על צרכי אגם גדולים יותר אם יתברר שהמקדמים בהם נקבעו אינם צניעים מבעזיות.

(*) סקירה זו הינה תמצית דיוון פנימי שהתקיים על דר'ח בנושא הפוטנציאל המים בגולן, אשר נערכ ביחידת הפרויקטיטים במחוז הCEFON של תה"ל. הדר'ח טרם אישר ותודתנו נחונה לנו. מינצקר ולא. וקשה על שאפשרו לנו להיות בדיון ולהשתמש בתנונים המובאים, על אף כל הסתיגיות החייבות להתלוות לתנונים אלו.

(**) ראה: הידרולוגיה של הגלן.

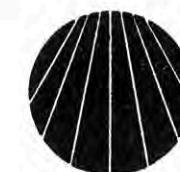

האקויפר השטחי המזעוי בגולן קשור בשכבה בזלת עליה המבודדת משכבות הבזל שמתוחתיה על ידי אופק בליה חרסיתית שאינו חדיר. בכואו אופק זה במגע עם פני הקרקע נוצרים מעינות, הפוזרים לכל ארכו של הגולן. למעשה מהווע אקויפר זה את מקור המים הפשט והברור ביותר המזעוי בגולן. חשובים זהירותם ביותר מעריכים את כמות המים שניתן להפקה ממנו – 8 – 9 מיליון מ³, לפי הפרוט הבא:

<u>כמות המים (באלפי מ³ לשנה)</u>	<u>האזור הידרולוגי</u>
300	1. מרדות החרמון הדרומיים
3,000	2. אזור סוכך – כפר נפח – חפר
750	3. רצעת סינדריאנה
1,200	4. גזרת חושניה – תל-יוסף
2,000	5. גזרת חושניה – תל-אל-פרס
	6. גזרות הנקרות לדוד;
350	א. רפיד – בוטמיה
650	ב. ג'וחדר – בסה
<u>1,250</u>	ג. ג'יבין
<u>8,500</u>	ס"ה כולל

על שני מקורות אלו יש להוסיף את מי בריכת רם שיוזרמו לאזור קונייטה, ואשר לפי הערכות זהירותו יסתכמו בכ- 5,1 מיליון מ³ לשנה.

<u>סכום</u>	
3,5	(במילוני מ ³ לשנה) אגומים עליים
8,5	אקויפר שטוח
<u>1,5</u>	ברכת רם
<u>13,5</u>	ס"ה

לא כללנו בחשובינו מי האקופר של עמק קונייטה (כ-300 – 400 אלף מ' לשנה) כיון שספק אם יעדכו לרשota הפתוחה החקלאי, וכן מי תהום عمוקים אשר לבביהם قيمة אופטימית רבה ורוקא בשטחים הסמוכים לאפיק הירמור. כן התעלמנו מעינות הנongan המתגלים בואדיות היורדים לבתייה, (דוגמת מעין מוגה'יה) כיון שהללו מתיחסים לשטחים הנינתיים לפתרון באמצעות מי נגרת או ירדן, (כלומר חשיבותם אינה מוחativa על אף ערכם הכלכלי)

הקרקע ומקורות המים

כ-3/2 מפוטנציאל המים המפורט לעיל מצויים בחלק הצפוני של הרמה וכ-3/7 – בחלק הדרומי (בשוק חרשניה – סלוקיה – יהודיה מהויה גובל בין הצפון והדרום). חלוקת השטחים בהתאם, מעיטה תמורה הפוכה: כ-40,000 ד' – בחלק הצפוני של הרמה, ובכ-80,000 ד' – בדרומה. התפרשות זו של גורמי הייצור מחייבת התיחסות מותאמת לתוכנויות המשק לשני האזורים. האזור הצפוני יהיה אינטנסיבי יותר, אך אף בהיותו מוגדר כאינטנסיבי אין כמויות המים המצויה בו עשויה לענות אלא על חמוץ מקרקעותיו. אחוז הקרקע המושקה באזורי הדרומי יהיה נמוך יותר, ככלית ניתן לקבוע שאין קושי להשתמש בכל מקור מים המוצע בגולן להשגת קרקעות סuiboot לזר.

ז. האקלים

אקלים הגולן מן האспект החקלאי שלו כולל שלושה מרכיבים עיקריים:

א. המשקעים

כל אזור הגולן הינו אזור בעל משקעים יציבים ובכמות גבוהה במיוחד. قيمة קורלציה בין גובה השטח ובכמות משקיעו, בר מגיעה כמות הגשמיים בדרום הרמה (ובגובה 350 – 300 מטר מעל פני הים) לכ-450 – 500 מ"מ, במרכזה (שגובהו 500 – 600 מטר) לכ-600 מ"מ ובחלקה הצפונית והגבוהים יחסית (1,000 – 700 מטר) לכ-800 – 1,000 מ"מ לשנה.

אף בעמק הבטיחה ובמדרונות השוניים הנמוכים יחסית אין כמות המשקעים השנתית נופלת מ-300 מ"מ לשנה ובדרך כלל המשקעים בחודשים נובמבר – מרץ, ושיאם בדצמבר – פברואר.

ב. טמפרטורות החורף בחלקי הגולן הנמוכים

האזור כולל את עמק הבטיחה ומורדותיו, מדרונות דרום הרמה לכונן ואדי סמך, ואדי פיק הירמור והירדן, זה איזור המציג בחורף בעל טמפרטורות ממוגנות, והכפור נדריך בו.

ג. טמפרטורות חלקי הגולן הנboveים

בכל זה כל אותן קרקעות שנבעהן כ-700 מטר ומעלה מעלה פנוי הים והכולות את אזור קו ניטרה, וסט וסוכיך, סינדריאנה, רמסניה וסביבות תל אל-פרס. טמפרטורות האזור נמוכות יחסית. בחורף מתבṭאת הדבר אף בשלה בפרק זמן אחד או אחרים, בקביעות בין שנתית. בכך מתקבל מזג אוויר ממוצע המאפשר פתוח גודלים שאינם סובלים חום.

יש חשיבות חילאית הן ל쿄 החורפי הן לקרירות הקיצית, דבר שייתבטא בתכניתנו.

2. קווי התכניתה הקלאית המוצעת

א. הנחהות שבסוד התכניתה:

ביסוד התכנית המוצעת מספר הנחות והן:

א. בסיס כלכלי: אף שפותחו של הגולן נובע בראש ובראשונה מุดנוקות בטחוניות ופוליטיות הונח ביסוד חניכתו הצורך ברוחניות במישור הנוגע למתיישב תוך שאיפה להגיא למרכז יצור אשר תתרום לכלכלה של המדינה.

ב. התאמאה לאופי היישוב:

היישובים בגולן יהיו בעלי מבנים אירוגניים שונים: קבראים, מושבים ואפ' מושבים שיתופיים. לכך משמעות מבחינה אופי הייצור וארגון.

ג. aicilos מירבי:

מטרת התכנית להגיא לאוכלוסייה יהודית מכסימלית בגולן, זאת במסגרת שאר הנחות. איכלוס זה יתבטא הן במספר מוחלט של תושבים הן במבנה אשר תבעא שטח ותתפרקשות מכסימלית על חלקו הגולן השונים.

ד. שילובם של ענפי משק בלתי חקלאיים:

כגון תעשייה ומפעלי קיט. המדברן הן בתעשייה בעלת זיקה לחקלאות והן בתעשייה ניטרלית (בעיקר בתתיישבות הקיבוצית). מפעלי קיט ושרותי דרכים ישתלבו הן בתכנית המשק המושבי והן בזו של המשק הקיבוצי.

סקירת חקלאותה של ישראל מזכה של רוויה במרבית ענפי המשק, ומайдך – ענפים בוודאים בלבד בהם אפשרה וראף רצואה הרחבה. בין ענפי המשק הסגורים בחומרת מסוימת יצורו: מרבית מרכיבי ענף הלול, רפת החלב, ענף הירקות לשוק מקומי טרי, מטע הנשירים הבננות. כל אלו אינם ניתנים לתשbez'ה בתכנית לפתחה האזרחי, כיון שאין שוקיים עבור תוכנותם. מגבלת ענפי הייצור מותירה אותן בתחום צר, יחסית, של גודלים הנחוצים עדין להרחבה, וממילא לפתחם בגולן. החשובים ביניהם הם:

א. גידולי יצוא טרי: ירקות: (פלפל, קשואים, חצילים, ארטישוק, חסה, בצל, שום ואחרים).

זרעים: זרעי ירקות, גידולי תעשייה ומספוא.

פירות: סובטרופיים.

פרחים: ורדים, סייפניים ועוד.

ב. גידולי יצוא מעובד: ירקות: (עגבניות, פלפל, שעועית, תירס ועוד).

גידולי שדה: (כותנה).

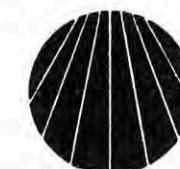
פירות: (ענבי-יין).

ג. גידולים המחליפים יבוא: גרעיני דגניים, בקר לבשר, תפוי'א לאזרעים, אגוזים.

תחומי של גידולים אלו ישחלב היטב במשק החקלאי הישראלי ויתרומם לכלכלת המדינה. מלבד הללו יתכן ובעתיד ניתן יהיה לשלב במערכת הייצור של הגולן גידולים שונים עבורם קיימים באזורי זה יתרונות טבעיים, אך כיוון אין אפשרות להרחיבם בגל הרוויה האופיינית להם בחקלאות הישראלית. בעtid יתכן והרחבתם תתאפשר עקב עצמאים באזוריים שונים והרחבת הבקרש.

ג. גודל הכפר וגובה ההכנסות:

נושא גודלם של הכפרים הינו מורכב ומשמש עיליה לSIMPOZIONIS וליבונים זה שנים. עיקר התהיה היא בתחום המושבים, ושאלת המדרים מתייחסת לביעת השירותים למיניהם והאוכלוסייה המינימלית הנדרשת על מנת לפתחם. אנו הנחנו בתכנית זו מימד סטנדרטי שאין בו חדשנות, ואילו את שאלת האוכלוסייה המינימלית המסוגלת לשאת שירותים ברמה מינימה את הדעתה אנו מuzziים לפטור ע"י צروفם של 2 – 4 כפרים לחטיבה אחת שותפה בשירותיה. הצעעה היא איפוא להעמיד מספר כפרים, הומוגניים מבחינה אופי ההתיישבות התנוונה שמהדריהם, ואשר יתכן ובעתיד אף תרחיק לכת במידת המיזוג שבתוכה.

התיחסנו לכפר שמדריו: 100 יחידות משק חקלאיות (100 משפחות שעיסוקן ופרנסתן על חקלאות). אל אוכלוסייה זו יצטרף משפחות שעיסוקן בתחום שירותים ובഫעלת מפעלי עזר למיניהם (כולל מפעלים לאירועים ועובד תוצרת). בהתחם לחיישובינו יוסיף אלו בין 15 – ל-25 משפחות ליישוב. כן הנחנו תוספת של 25 – 20 משפחות ליישוב אשר יתפרנסו מתחשייה ומקייט.

סיכום:

אוכלוסייה משק קבוצי ממוצע – 150 משפחות
אוכלוסייה משק מושבי ממוצע – 135 – 125 משפחות.
אוכלוסייה ריכוז מושבים (2 – 4 יישובים) – 250 – 500 משפחות.

לשאלת גובה הבנטוחה של משפחה חקלאית השלכה על גודל האוכלוסייה בגולן. נקבע במספר של 10,000 לשנה הבנטה נקייה ("יתרה להבנטה נקייה וככלויות", ככלומר הסר הנשאר כתמורה לעבודת המשפחה לאחר ניכוי הרווחות ייצור והרעאות הון השקעה יצרני).

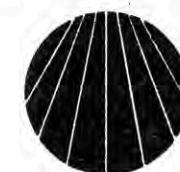
המבנה האירוגוני – תנעתי:

התיחסות בגולן מתבצעת ע"י מספר תנעויות התישבותיות חלקן קיבוציות וחלקן מושבות. לעומת זו השפעה רבה על מערכ היישובים. הנטיה היא להגיע לריכוז יישובים בני אותה תנעה, במספר שאינו נופל מ민ימום מוגדר. לבסוף נימוקים הקשורים בהערכת השירותים עבור היישובים הללו ובעיקר אותם שירותים בעלי אספקט אידיאולוגי וחברתי (חנוך) דוגמאות לבך: שאלת החנוך בהתיחסות הקיבוצית על הרכבה התנעתית, החנוך ושרותי הבידור והתרבות ביישובים הדתיים, שירותי צדקה בהתיחסות המושבית, ארגוני קניות קבוציים ומוסבים ועוד.

כיוון שהקיים כבר התחלות שונות יאל דתישבות, המוגדרות היטב מבחינה תנעתי, ניתן לומר שעל בסיס הקרייטריון של ריכוזי מינימום יישובים בני אותה תנעה – כבר עתה נקבעה ההשתיקות התנעתית של מרבית ישבבי הרמה העתידיים לגורם.

איורי התמחות וטיפוסי משקים:

השוני הרב בין חלקי הגולן השונים, מבחינה טופוגרפיה ואקלימית, מולד אפשרויות מגוונות ביותר של אזורים בעלי אופי משקי מיוחד, התואם את תנאים הטבעיים. קיימים לפחות 3 אבות טפос, התואמים מדרגות שונות בסולם שביססו – הבטיחה (200+) וקודקודו עין-חוור (+1000). ביניהם – וראיציות שונות הנובעת מאופי היישוב (קבוץ, מושב), כמוות המים המצויה לו, ותנאים ספציפיים אחרים.

כאן תשתלב שאלת איכלוס הרמה. כידועו אופיינים לגולן שטחי קרקע רחבים ומקורות מים מצומצמים – על הרמה עצמה, וכנגדם שטחי מדרונות ועמקים נמוכים, מוגבלים אמנם בהקףם, אך סמוכים למקורות מים "בלתי מוגבלים", ותנאי האקלים הייחודיים, עורשים אותו למקור יצור והכנסות מעבר לממדיהם הפיסיים. ניתן היה אייפא לגבש תוכנית אשר תציע אוכלוסה צפופה בשטחי התתיתית, ודיללה – על הרמה עצמה, במעבר שאולי היה עונה על הממד המכוחה של שאלת איכלוס הגולן אך לא על מידה האיכותי. התוכנית המוצעת על ידינו באה להוסיף על הנחת היסוד המחייבת איכלוס מירבי של הגולן את הצורך בפייזור נאות של אוכלוסה זו בחלקי השונים, כולל הרמה עצמה.

מטרע אייפא כוון תוכני של הקצת גורמי יצור בשטחים הנמוכים עבור תושבי חלקיה העילאים של הרמה, כפי שיפורט להלן:

אבות טיפוסי המשק

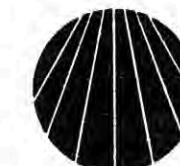
א. משק האזורי החם – בחלוקת הנמוכים והמדרונים של הגולן (ראה פרוט השטחים בפרק העוסק בקרקעות הגולן), אשר יורכב מגידולי יצוא טרי, בד"ב חורפי הכלול ירקות פרחים ופרירות סובטרופיים. זהו משק מתמחה מובהק, שייתרונו מודגש בד"כ כשהוא מארגן ביחידות יצור קטנות, עתריות עבותה וגמישות להצעים עונתיים.

מבחר הגידולים מגוון למדי: ירקות: פלפל סתו וabhängig;
 קשואים;
 חצילים;
 ייגנניות;
 חסה;
 שום;
 תות שדה ועוד.

כל אלו גידולים המחייבים עבודת אדם מרובה, בד"כ בלתי ממוכנת ואף קשה למיכון. לעיתים כוללת אף את שלבי המיוון האריהה וההובללה לנמלים (نمלי אויר וים).

פרחים:
 ורדים – בחמותה וב��ככות;
 סייפנים;
 אירוס ואחרים.

בדומה למיני הירקות אף אלו גידולים עתירי עבודה המחייבים התמחות בדרגה גבוהה ואף השקעות ניכרות. בולט במיוחד ענף הורדים שאף באוצר מן הסוג הנדרון (כלומר אзор שאקליימו החורפי – נוח) יחייב מתקנים שונים הן עבור הגידול והן עבור הטיפול בפרח (מחסנים, חדרי קירור וכו').

מטען-סובטראופיים:

אבוקדו;

מנגו;

הראשון, שכבר חרג מתחום הניסויים בישראל עשוי להשתלב היטב בתחום המשק הנוכחי. רגישותו לקרה תבוא על סיפוקה תודורת לתנאי האקלים המיוחדים כאן, ואילו רגישתו למליות מי השקייה, לניקוז ולאורור תפארת ע"י הכוונתו לשטחי המדרונות המתוונים (מדרוןות עקב, מזרעת כנף, דרדרה) והשאחו במים יורדן או תשלובת מי ירדן – כנרת שמליחותה תכוון ותבורך.

לפנינו איפא משק שתכניתו תורכב מערוף גידולים חד שנתיים ורב שנתיים, ואשר עיקר תוצאתו תיוועד לייצור טרי לשוקי אירופה. זהו משק מותמה מובהק, בו יבחר לו החקלאי את נושאי התמחותו וביהם תרכז עבודתו. לרשותו תועמד מכסת קרקע מוגבלת בהקפה, מכסת מים גדולה יחסית שמקורה במקורות המים המעוינים לד' האזרע, מערכת ארגונית יעילה אשר תרכז את התוצאת ותdag להסעה לנמלים, וכן הון השקעה יצירני (ציבור השקיה, מחסנים וסוכנות, טרקטורים וכליים, מטע וכו') הנאמד ב-40,000 ל"ד. ליחידת משקי כפר סטנدرטי מוצע לכלול כ-3,500 – 3,000 ד' קרקע, וכ-2 מיליון מ"ק מים לשנה.

משך חקלאי זה יהיה בלתי מאוזן מבחינת לוח העבודה המשתמע ממנו. תוצר בו עונה עמוסה שראשתה בספטמבר וסופה במאי ואילו חדרשי הקיץ יהיו דليلים מבחינת התעסוקה. בעונה מתה זו (יוני-אוגוסט) תשתלב בטיפוס משק זה פעילות בלתי חכלאית, הקשורה במערכת הקיטט של חופי הכנרת.

טפוס המשק המוצע, המתאפיין ע"י עונתיות הייצור החקלאי, עבודות יידיות מרובה, התמחות הקשורה בגידולים שאין רווחיותם עוללה בתרצאה מהגדלת ייחדות הייצור, כל אלו עורשים אותו מותאים לבניה מושבי. זהה המלצהנו לאזרור זה.

ב. משק מרכז הרמה ודרומה – מתייחס לאזרור המצויר על הרמה עצמה, בחלוקת המרכזיזים והדרומיים (תואם את קברעות הקרקעות המוגדרים כמדרגה א ו-ב בפרק העוסק בהתפלגות קרקעות הנחלן הראות לعباد).

טפוס המשק המוצע לאזרור זה מtabס על :

1. עבודות קיומס של שטחי קרקע גדולים.
2. מישקעים בכמות ניכרת וביציבות בין-שנתית רבה.

3. העדר יהוד אקלימי אשר יכוון לפתח גידולים מיוחדים (ניתן לגדל כאן כמעט כל גידול, ובעיקר אותם המהווים בסיס לחקלאות בישראל המוגבלים בחומר מבסות יצור כגון: מעוי נשיריים, ירקות קיץ, מספוא לרפת, חלב ועוד).
4. כמויות מים שהקפן הסופי טרם נקבע, אך הערכות המומחמים לגבי המינימום המובטח מאפשרות שילוב שטחי שלחין ניכרת בתכנית המשק.
5. שטחי מרעה נרחבים שאיכותם גבוהה.
6. מטע סובטרופים במדרוןנות הבתיחה – כמשלים את תכנית המשק ומאזן את לוח העבודה.

תכנית המשק המוצעת ליישובי אזור זה מتبוססת על גורמי היצור הבאים:

- a. משבצת קרקע שהקפה כ-8,000 דונם, חלקה בבעל.
 - b. גידולי הבעל המרצפים, גידולי פלהה (חתה, שעורה, סורגים, חמניות) כותנה בעל.
 - c. גידולי השלחין: כותנה, ירקות לתעשייה, מטע סובטרופים (במדרונות – 3000 – 500 ד').
 - d. מכסת מים בשער 1,5 מיליון מ' 3 מתוך: 1 – 1,2 – 1 מיליון מ' – על הרמה 0,3 – 0,5 מיליון מ' – במדרונות.
 - e. משבצת מרעה טבעי בת 30,000 דונם ובה עדר בקר לבשר שה Kapoor 0,000 אמהות.
- שאלת הגידולים ומכסת המים תקבע לאור תוכנות הסקרים לפתח המקורות ומחיר המים.

לפנינו איפא טיפוס משק שאופיו אקסטנסיבי: פלהה, בקר לבשר, גידולי שלחין המיועדים בעיקר לתעשייה, מטעי ענבי יין. מטע סובטרופים הרא המרכיב האינטנסיבי בתכנית (מבחינת התעסוקה, ההכנסות ליחידה קרקע, תצרוכת מים, ההשקעות וכו'). מטע זה אף מאزن את לוח העבודה בחדרי החורף, ביתוovo בענף החקלאי העיקרי עובודה בעונה זו.

נדגיש את אופיו הסטנדרטי של טיפוס משק זה. במערכות יש לשער הוצרות ואրיציות שונות שתגבורנה את מידת האינטנסיביציה של התכנית, אם כתוצאה מעורופ של גידולים נוספים (אך אם יהו מוגבלים במדידיהם) אם כתוצאה מפתח גידולי התמחות בפינוי בעלות יתרונות אקלימיים שונים (קרקעות תל אל-פרס, רמסניה, סינדריאנה שלחיקן יתרונות גובה וקור חורפי, קרקעם עלמין שייתכן ויתאפשר פיתוחן בכוון של גידולי – חום).

טיפוס המשק המוצע תואם באופיו להתישבות שיתופית, בגלל אופיו הענפים הקורא לרכוז ושותף.

ג. **משק האזור החקלאי** – בחלוקת הגבהים של הרמה (קו גובה 700 מטר מעל פני הים ומעלה). טיפוס המשק המוצע החלקו זה של הגולן מהתבסס על נתוני האקלוגים המיוחדים שהם כאמור: קור חורפי עז וקיץ ממוגז קריר. תנאים מיוחדים אלו עורשים אותו

למחאים לשורה ארוכה של גידולים: חלקם גידולי יצוא, חלקם - מחלפי יבוא, וחלקם שיתרמו ליצוא בכר שישפרו שלב מסויים במערכת הייצור ליצוא באזרורים אחרים.

נמחייב זאת בדוגמאות מספר:

- א. גידול זرعים ליצוא: קיימים מספר מיני זרעים שעוד כה התקשו להפיקם בארץ בוגל העדר אדרמות באזרורים בעלי קור חורפי. החינוי להחרותם, או קיומן של אדרמות כאלה אף בהקפים מצומצמים. דוקא לכך: גזר, ברובים, בצל, סלק ועוד.
- ב. גידול פקעות ובצלים כחומר ריבוי שעוד כה יובא כולם מהו"ל. החשובים בקטגוריה זו הם פקעות תפו"א לזרעים, שיבום השנתי מסתכם בכמה אלפי טונות. מחירם הבינלאומי גבוה ביותר ועשוי להשתלים אף ליעצם אם אמן תוכח הצלחתה הגידול. קיימים מינים של בעלי פרחים שעוד כה נרכשו בחו"ל ונינתן יהיה להחליף מקור זה.
- ג. שתילי תות-שוהה, תרעות ראשונות מחקר שברצע מעמינות הנחה, שבחו"ל היא מקובלת ושיגורית והוא ששתיילי וות המורבים באזרורים בעלי אקלים קרייר נכנים לחדרמה, ולכך השלבות על מידת קליטתם אח"כ וכן על גובה יבולם ושבו. ניתן יהיה אפילו להפוך אזור זה למקור השתיילים לארכז כולה.
- ד. אגוזים, עד כה נעשה פתח הענף בישראל בכוונן של זנים ומינים שאינם מחייבים קור חורפי. דבר זה נתן אורתוטוי בטיב האגוזים ובביבליהם. ניתן אפילו לתקן מצב זה עתה.

אלו אך דוגמאות למכור אפשרויות שבעתיד עוד יוסיף ויתרחב.

מלבד כל אלו קיימים מספר ניכר של גידולים שניתן יהיה לפתחם באזרור זה אף שאין להם כל זיקה לשחר החוץ של ישראל דוגמא לכך: תפו"א קיציים (אסיף ספטמבר – אוקטובר), עונה שלא הייתה קיימת בארץ וכיומה מוצדק בהחלט. וכן מיini ירקות חורפיים אחרים שעוד כה לא הופיעו בשוק בעונת הקיץ ועתה ניתן יהיה לייצרם ולשווקם (חסה, ברובים וכו').

טפוס המשק המוצע כולל את גורמי הייצור הבאים:

1. משבעת קרקע בת 5,000 ד' לישוב, ליד הבית, ועוד 300 ד' – במדרונות הבטיחה. משבעת זו תהיה כולה בשלחין ותכלול כ-700 ד' מטע (אגוזים, עنبي-יין, ונשירים – בהתאם למערכת התכנון הארץ). כ-2,000 ד' גידולים חד-שנתיים (חלקים מיוחדים מן הסוג המפורט לעיל וחלקים – שגרתיים: כותנה, ירקות קיציים, ירקות לתחשיה) כ-300 ד' סובטרופים במדרונות הבטיחה שמלבד ערכם הכלכלי יתרמו בספק עבותות חורף לצד החברתי של יישובי צפון הגולן, לגבייהם חורף זהה ערינה מטה. כ-300, 2 ד' פלהה, החינויים עברו מחזור הגידולים בשלחין.
2. מכסת מים בת 1,5 מ' לשנה, מזה ליד הבית 1.2 מיליון מ' במורדות הבטיחה 3,0 מיליון מ'.

3. משבצת מרעה טבעי בת 30,000 ד' ובה 1,000 אמהות בקר לבשר. זהו איפא טפוס משק אינטנסיבי למדוי, שעיקר

התעסוקה בו היא בעונת הקיץ ואילו החורף יאזורן הן ע"י ענף סובטרופים מרוחק במקצת, הן ע"י פתרוח שירותי קייט עבור תיירות והחורף בחרמון.

בין 3 טפוסי משק מוגדרים אלו ישתלבו מספר וארכיזיות שהן תוצאה מסמיוכתם של שני תת-אזורים, כגון: טפוס המשק של מושבי דרום הרמה המערביים, המציג תכונות של האזור החם עם אלו של המשק האקסטנסיבי המוצע לדרום הרמה, או וארכיזיה הנובעת מצורתו האירוגונית של היישוב, כגון: מושב הפעעה"מ היושבים בתחום-אזור דרום – מרכז והמעניקים לטפוס המשק של האזור גוון מושבי. כן קיים משק שניר המהווה טפוס משק לעצמו.

1. מערך היישובים החקלאיים:

מערך היישובים החקלאיים המוצע כולל 17 – 22 יישובים חקלאיים, לפי הפרוט הבא:

זהה קיים או בשלב הקמה

			הבטיחה ומורדות הירדן
3 יישובים			דרום הרמה:
—			אזור סקוביה 3 חרב-דבוסיה 2 אזור חיספין 2 – <u>3</u>
7	7 – 8 יישובים		מרכז הרמה: חוון-מנצורה 2 – 3 סינדריאנה-חפר 1 – <u>3</u>
2	3 – 6 יישובים		צפון הרמה: שניר
2	3 – 4 יישובים		
<u>1</u>	<u>1 יישוב</u>		
<u>12</u>	<u>17 – 28 יישובים</u>	ס"ה	

למעשה המפתח לשאלת מספר המדויק של היישובים טמון בטsha המים. כבר עתה ברור כיום של שטחי עבודה העשויים לענות על צרכי עשרים ושלשה יישובים, וזאת על אף מכוסות הקרקע הגדרלות יחסית המוצעות ליישובים

השוניים בהתאם לטופוסי המשק שפרטנו. למעשה דוקא אותם יישובים שאינם נזקקים למכסות קרקע גדולות הם היותר בטחונים בתכניתנו (שניר, ישבוי הבטיחה ומורדות הירדן), בעוד סימן השאלה העיקרי ניצב ליד ישבוי מרכז הרמה שמכסת הקרקע המרצעת עבורם היא כ- 000, 7 ד'.

שאלת המים ניתנת לביטוי מספרי בלבד:

17 היישובים המוגדרים בבעלותם קיומם ברור לצרכו בס"ה כ- 30 מיליון מקורות נזקקים (כנרת, ירדן) וב- 5, 5 מיליון מקורות שיש לגנותם על הרמה עצמה. קיומם מותנה איפא בהגדלת הפוטנציאל על הרמה עד 16- 17 מיליון מ3 לשנה.

אם נתיחס בשלב זה למספר הנמור יותר של היישובים המתוכננים (שלבי 12 מתוכם ישן כבר התחלות שונות) הרי שנגיע ל- 700, 1 יחידות משק חקלאיות, ממחציתן ביישובים מושביים (שמונה במספר) ומחציתן ביישובים קיבוציים. למספר זה יצטרפו כ- 200 - 300 יחידות משק שתעסוקה בקייט ובתעשייה וכן כ- 500 משפחות שתעסוקנה במתחן שרותים ובמוסדות האזרחיים. ס"ה כ- 400, 2, 500 - 2, 400 משפחות (שהם כ- 11 אלף נפש) בהתיישבות החקלאית על כל מרכיביה.

מערך היישובים ילווה במערך שירותים אשר יורכב מספר דרגים:

- א. הדרג הבפרי אשר יוכל השירותים אלמנטריים ואשר ימצא בכל אחד מן היישובים (גן ילדים, צרכניה, חדר טיפול רפואי וכו')
- ב. הדרג הגנסי - לגבי קבוצות יישובים סטטיסטיים, עיקרו - בריכוזים המושבאים בהם יוכל בי"ס, מרפאות, בית-עם מודעון, שירותי ספורט, צרכניה מרווחת, מרכז למילון ואריזות תוצרת וכאן מגוריים לעובדי המרכז.
- ג. הדרג האזרחי - אשר ישמש את מרבית ישבוי האזור (14 - מ- 17 היישובים) וכן יוכל מתקני תרבות ובדור מרכזיים, מתקני ספורט ומועדון, מפעלים כלכליים ומנהליים שונים, מפעלי חנוך אזרחיים, מפעלים כלכליים (מנפה, יקב, בית-מטבחים, מגירה וכו') מוסכים ומחסנים. המרכז האזרחי ימוקם בסביבות סלוקיה והוא מתחבר אל עיר הגולן המרצעת.

ז. הייצור וערכו

בהתאם למצע יעבדו כל השטחים הראויים לעבוד או הבשרה, מתוכם כ- 55, 000 ד' בהשקה והיתרה - כבעל. שני שלישים משטחי השלחין ינצלו לנגולדים חד-שנתיים, ושליש למתעניים, גידולי השלחין העקריים יהיו ירקות ליעוא טרי ולעבוד תעשייתי, תפ"א לאזרעים וגודולי זרעים אחרים וכן כותנה בהקף רחב. בין הפירות יצטינו בהקפס הסובטרופים.

ערך התפוקה החקלאית הכוללת יסתכם בכ- 55 מיליון ל"י שהם כ- 30,000 אג' ליחידה. כמחצית מסך זה, או כ- 15,000agi לייחידה זהו סך העודף ברוטו ואילו היתריה להכנסה נקיה וככלית, כוללן הכנסות של המתיישבים תמורה לעבודתם, (ולאחר ניכוי הריצאות ההון המושקע) יסתכם ב- 18 מיליון ל"י שהם -. 10,000agi למשפהה.

ערך התפוקה יתחלק בין ארבעת מרכיבי היצור העיקריים כדלקמן:

30% גודלי שלחין חד-שנתיים 25% 25% 20% גודלי בעל. 25% מטעים בעלי-חיים

ח. ההשקעות

ההשקעות בפרויקט החקלאי יסתכם בכ- 170 מיליון ל"י לפי הפרוט ה הבא:

א. השקעות צרכניות	50 מיליון ל"י
ב. השקעות יצירניות ביישובים	80 "
ג. השקעות יצירניות אזוריות	18 "
ד. השקעות בשירותים אזוריים	22 "
סה"כ	170 מיליון ל"י

על זו תוספה השקעות בתשתיות יצירנית בשער 70 מיליון ל"י (הבשתת קרקע ומפעלי מים).

השקעות אלו תאפשרנה קיומן של כ- 200,2 משפחות (בחקלאות ובשירותים). ההשקעה הישירה למושפה מוגיעה לכ- 77 אלף ל"י מתוך זה כ- 30,000 ל"י בסעיף הצרכני וב- 47,000 ל"י בסעיף הייצור. סכומים אלו דומים למדרגי משפהה חקלאית ומשפהה עובדי שירותים ומפעלים.

היחס בין התפוקה השנתית לבין ההשקעות בענפי היצור נע סביר 68%, ואילו היחס בין הכנסה השנתית הנקייה לבין ההשקעות בענפי היצור – סביר 22%.

ט. קצב הפתוח המוצע:

התכנית המוצעת מתichaת לטוחה בן 10 שנים, ככלומר, החליך שיטתיים בשנת 1980 – 1978. הוא איפא תחליך מזרוץ למדדי המושבר בעורך להגיע למahirות לנצח שיענה על ערכי המתיישבים מבחינה הכנסות ורמת שירותים. פגור בבצעו התכנית

יולד קשיים מן הבדיקה האנושית ועלול לסייע את הנושא בכללו. זאת מלבד ההוצאות המוגדרות הנדרשות עקב התארכות תקופת הפתוח.

מן הקביעה הנ"ל משתמש לח' זמנים דחוס למרי לגבי כל פרט ממד' כיבוי התכנית: העלאה ישובים, הכשרת קרקע, מפעלי מים, נטיעות, פתוח בע"ח וכו'. נראה שהקצב הנדרש להקמת היישובים הוא 2 לשנה, ואילו מן הצד התקציבי יש להעניק עדיפות דוקא למחציתה הראשונה של התקופה, כיוון שבזה יש לסייע מרבית השקעות התשתית למיניהן, מרבית ההשקעה היצרנית ולפחות מחציתה של הצרכנית. נראה איפוא שיש להעמיד לרשות המפעל כ-25 מיליון ל"י בכל אחת מ-5 השנים הבאות וכ-20 מיליון ל"י באילו שאריתיה.

שלב המידי

בשלב המידי המוגדר כפרק זמן של שנתיים יש צורף בהשקעות המסתכמות בכ-50 מיליון ל"י לפי הרכיב הבא:

הכerset 25,000 ד'	8 מיליון
" 7	מפעלי מים
" 4	רישות שלחין
" 2,5	נטיעות ומחזיקות מטעים
" 2	בע"ח וmorava
" 3	סקרים ומחקר (כולל מחקר מים)
" 8	שוטף ליישובים
" 14	ישובי קבוע ומוחנות זמינים
" 2	ביבשי גישה ודרךים
<hr/>	
50,5	

פרק זמן זה יעלה מספר היישובים עד 15 (נוסף על הקיימים או הנמצאים בשלבי הקמה: האחזות בעין-חוור, יישוב אזרחי בחzon, יישוב אזרחי בבטיחה).

שטח העבודה יגיעו לכ-70,000 ד' מהם בשלחין 12,500 ד'. שטחי השלחין יכלול 4,500 – 4,200 ד' מטעים, 8,000 ד' גידולי שדה וירקות. סה"כ יצטרבו כ-5,7 מיליון מ' מים.

עדר הבקר יגיע לכ-3,500 ראמ', כן יפותחו הודיות בהקף של כ-500 טון בש"ר. מתוך כ-25,000 ד' שיוכשרו,

ב-10,000 ד' ירשותו בפרק הזמן המוצע, 5,000 ד' נוספים ירשותו בשנה שלאחריו, וכ-10,000 ד' יריחיבו את מסגרת הבעל, יחדיו גושי עיבוד ויוסיפו שטחים קלים להכשרה.

מפעלי המים כוללים: מפעל ברכת-רם, מפעל כורסי מוג'יה, סכר בג'ריה, מפעל פחם-מנצורה, סכר סינדריאנה, ומפעלי מים בבטיחה, בשניר ובאל-חמה. נוסף על כך יש להמשיך בסקר המים תוך בחינת אפשרויות שאיבה מקורות נוכנים המצוינים לאורך גבולה המערבי של הרמה.

המטע כולל: כ-2,000 ד' אבוקדו (כולל מטע שניר, מוג'יה ומורדות הבטיחה לשובים על הרמה).
כ-500, 1 ד' ענבי יין וכ-700 ד' נשירים אגוזים וזריטים.

בתוך גידולי השדה: כוחנה כ-5,000 ד' ירקות לתעשייה (כ-1,000 ד'), ירקות ליצוא (1,200 ד') תפוא'א לזרעים וגידולי זרעים (כ-800 ד'). כן יפותחו כ-200, 1 ד' בצל ליצוא בעל וכ-1,500 ד' עגבניות לתשיאה - בעל.

בתום פרק זמן זה נגייע למשבצת קרקעית בהיקף של כ-5,000 ד' - לכל יישוב אזרחי, ובתוכה כ-1,000 ד' שלחין, ההאחזויות תהינה בעליות משכבות ושטחי שלחין מצומצמים יותר.

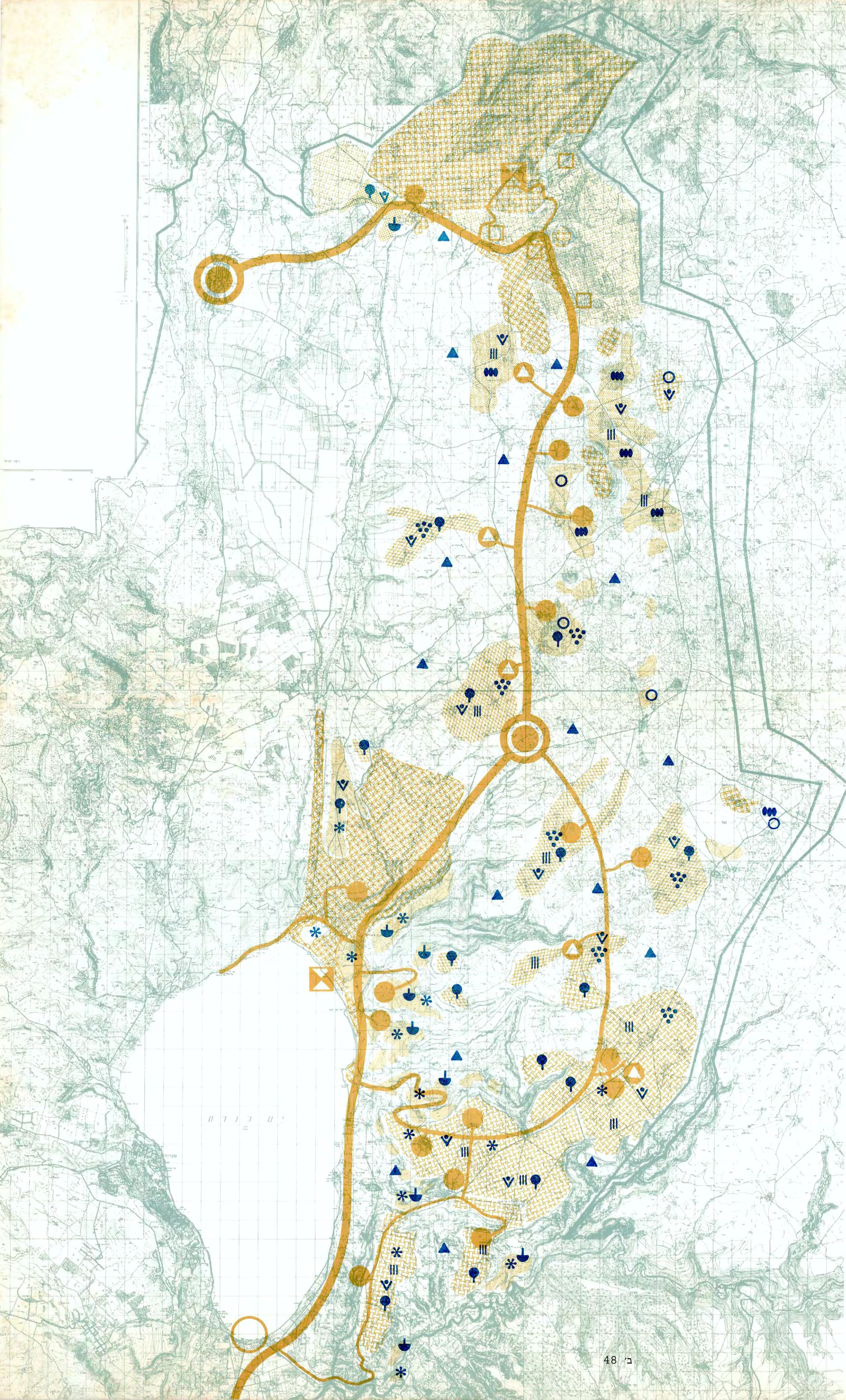

מפתח יעודי קרקט

ענפי המשק החקלאי

- ענבי יין
- סובטרופים
- אגוזים ונשכירים
- כוותנה
- תפוחי-אדמה קיציים
- ירקות יצוא ופרחים
- ירקות להעשרה
- פלחה
- בקר לבשר

מרכז עירוני אזורי		אזורים קייט ושמורות טבע	
מרכז פעילות תיירותית		שטחי הבטיחה והמורדות	
ישוב (מחוכנן)		הרמה הדרומית	
ישוב (אפשרות)		הרמה המרכזית	
ישוב דרוזי קיים		הרמה הצפונית	
מרכז דומם		שטחי שני	
כביש אזורי ראשי		גוש דרוזי - עליו	
כביש אזורי			
כביש משני			

כברש הגולן פתח בפני העברות בישראל אפשרויות חדשות בכל הנוגע לנופש, בילוי, תיירות וספורט. חופי הכנרת הצפון מזרחיים והחרמון על שלגיו מבטאים את ערכם הרב של נשאי הת意義ת במסגרת התכניות לפיתוח האזור. אפשרויות הקיט החדשנות האלה נפתחו בתקופה בה גדל הביקוש לנופש עם עלית רמת החיים והמוחדריזציה בארץ, ופיתוח הגולן מבחינה אלה עשויי לתת לביקושים זה תשובה חלנית.

בתחומי הגולן מסתמנים שלשה אזורים שונים מבחינת התאמתם לפיתוח נשאי נופש ותיירות: א. גוש החרמון ואתרי צפון הגולן. ב. חופי צפון מזרח הכנרת, ואתרי דרום הגולן. ג. אזור המדרונות המערביים ואתרי מרכז הרמה. שני האזורים הראשוניים מאפשרים פיתוח אינטנסיבי של כל נשאי הנופש והתיירות. האזור השלישי יקשר ביניהם, ואתריו יכללומערכות הסירות והטילים המותכננות בגולן.

א. צפון הגולן

בצפון הגולן נכלל כאן השטח התחום ע"י קו הפסיק האש וקו תיחום שדיירתי בדרום, אותו ניתן לקבוע כקו הרוחב העובי דרך הכפר הדרומי בוקעתה. זהו אזור הררי, מיוחד מבחינה נופית ואקלאמית, ובו שרשת אתרים שכלי אחד מהם רב ערך ונitin לפיתוח בזכותו עצמו; יחד הם ייצרים מערכת אינטנסיבית של נקודות עניין, שמרדות החרמון הם הרקע הנופי לה, וחלק חשוב בה. פעילות החורף האפשרית בהם עשויה להוות את גולת הכוחה של פעילות הנופש והתיירות באזורה.

מבחינה אקלימית מיוחד האזור בטמפרטורות הנמוכות שלו הנעימות ביותר לשזהה בקייז והגורמות בחורף לשיגים.

אתרי הביקור העיקריים באזורה הם: ברכת רם וסביבותיה; קלעת נמרוד; החרמון. כל אלה באזורי הגבהה. ובאזור הנמוך: בניאס; החצבni ; תל דן.

1) ברכת רם, עמק יעפורי והחורש הטבעי של מסעדה מהווים למשה אזור ביקור רצוף, המאפשר פעילות מגוונת. כמקוה מים גדול בעל דפנות מובלטות ברכת רם היא בעלת אופי מיוחד. טמפרטורות האזורה מעוררות ספק בקשר לאפשרויות הרחצה הקשורות בה; כמוות הטין הגדולות יחסית המרחקות במים תורמות אף הן לספק זה. לעומת זאת ניתן לצפות הפתחות נשאי שיט וחתרה באגם, וכן – לאחר פיתוח מתאים – פיתוח קיט בצורות שונות בגודלו הגבהה הצעופות אליו מלמעלה.

חרוש מסעדה הוא אחד המעתים מבין החורשים הטבעיים ששרדו בגולן. ניתן להניח כי לאחר מספר רב של שנים בהן יתאפשר המשך הצמיחה הטבעית, יהפר החורש לעיר אותו ניתן יהיה לנצל לטפס ופיקניקים. בשלב זה נפתח חלקו הקרוב לכביש

של החורש לכהל ע"י גיזום חלקי העצים התת桐נים, ומשמש כבר את המטיללים העוברים בכביש לחניה, מנוחה ופיקניקים.

עמק יעופורי הוא עמק מעובד אינטנסיבית ע"י תושבי מטעה ומג'דל-شمס, וייחודה נופי בעיקרו. במרכז העמק אתר –
כבר קדוש לדרוזים.

2) קלעת נמרוד: מבצר צלבני, מהגדולים בארץ, שמיומו בנוף בולט ביותר. המבצר משתרע על פני שטח גדול, וחלקים
גדולים שלו ניתנים לשחזר במלות יחסית. הוא בנוי על גבעה מאורכת ותוללה היוצרת עין "אי" בין שני ואדיות צרים
ועומקים המפרידים ביניהם לבין הגבעות השכנות מצפון ומדרום. הגישה הנוכחית היא מכון מזרח; ניתן לעלות ברגל גם מערך
מעריך, מכון הבניאס. גבעת המבצר נצפית וצופה אל עמק החולה. על שלוחה מזרחית המהווה המשך לגבעת המבצר חורשת
דייטים גדולה על שטח מישורי יחסית, אותה ניתן לפתח כמקום קיט ופיקניקים חלק מפיתוח כל האזור.

3. מלבד הרי סיני מהוות חורמוני שבידינו את גוש ההרים הגבוהה ביותר בתחום ישראלי שלאחר מלחמת ששת הימים. מספר
גורמים מעטרפים להיות החורמון בעל פוטנציאל רב מבחינה פיתוח נופש ותיירות: שלגים יורדים בחורמון מידי שנה, ומכסים
את ההר בגבהים שונים לתקופה של בין חמש לארבעה חודשים; החורמון קרוב יחסית למרכז היישוב בארץ וקל להגיע אליו;
ההר הוא גורם מושך בפני עצמו גם בעונת הקיץ – התכיפות ממנו נפלאות, הטמפרטורות נמוכות, ואפשרית בו פעילות
ענפה של סיורי רגלי, רכיבה ונסיעות-טיול באזורי הרדי.

4) המשותף לאתרי הבניאס, הדן והחצבני הוא נושא המים והצמיחה העשירה המלאוה אותם. (נקיק החצבני עלול להיות
בעיה בטחונית מואדר והוא גם משמש כגבול עם הלבנון). המיוחד לבניאס הוא בריכות המים באזורי הנביעה, אזור הצמיחה
העשירה המלאוה את הזורימה, ומפל המים הירוע.

אופיו של תל דן שונה: קנה המידה קטן יותר, והדגש הרא על צמיחה עשירה, מגוונת וצפופה; ואפקטי זרימה רבים המפוזרים
על פני שטח גדול באופן חופשי.

שני האתרים מושכים כבר היום מבקרים ונופשים רבים.

ב. דרום הגולן

המאפיין את דרום הגולן מבחינה הפוטנציאלית הטיררי הוא היותו מערכת הבנויות מאתרים רבים אך קטנים סביר אמר צרכי
גודול – חיפוי הכנרת. (לעומת פזר של אתרים פחות או יותר שוו ערך בגולן הצפוני). האתרים הקטניים הם ברובם אתרים
נוסף או אתרים ארציולוגיים; הם מפוזרים על פני הרמה העזה אל הכנרת, ובעיקר לאורך קו השבר והמצוקים של
הוואדיות היורדינ אליה; ובוואדיות עצמן.

(1) חופי הכנרת מספקת לציבור הקיטינים והתיירים את חוף המים המתוקים היחיד בארץ. רמת חיים נמוכה, חוסר מוחלט של תודעת נפש ויחס אל נוף, השקפות עולם שמקורן בחווילת התחנחות המהוות הארץ בתחילת המאה, גרם לאבדן חופי הכנרת "הישנים" לעבור הישראלי בכל הנוגע לכל נופש וקייט. בחינה שוחית של שימושי הקרקע לאורח חיים הכנרת שהיו בתחום המדינה עד מלחמת ששת הימים, מדאה כי רק כ- 13% מרוצעת החוף מנוצלים לנושאי קייט ונופש. רצואה זו ברובה צרה ביותר וכמעט ואינה מאפשרת פיתוח פרויקטים בהיקף גדול. לאורך 13% יושבים מוסדרות וישובים, והחופי מנוצל איפוא על ידי מעטים. כ-50% מאורך החוף תפוסים ע"י כביש הסובב את הכנרת;

הערות	% מהאורך הכללי	סה"כ אורך בק"מ	אזור החוף
-	13%	5.5	חופי רחצה (פתוח או בתשלום)
-	13%	5.5	חופי סגר (ישוב, מוסד וכו')
ניתן לפיתוח תיيري אם תנאי החוף מאפשרים זאת	19%	8.0	שטח חקלאי על קו החוף
-	6%	2.5	שטח בנסיה
בר"כ לא ניתן לניצול, אלא ע"י ייבוש או מילוי לתוכם המים.	44%	18.5	חופי צר ו/או אבני
		סה"כ 40 ק"מ	

לאורך קילומטרים ספורים מדרום סה"כ אורך הוא קיימים מתקני נופש ותיירות – ואף הם בחלוקת בניוים על מזחים מלאכותיים.

אם להוציא שטחי חוף של בנסיה ושל ישובים קיימים על שפת המים, נותרים השטחים החקלאיים כפוטנציאל הקיים היחיד לפיתוח מתקני נופש ותיירות על החוף (בתחום החוף הישראלי שלפני מלחמת יוון – 67); ספק אם זה פוטנציאל ריאלי. אפשרות נוספת היא ייבוש קטעים לאורך הכביש ובנית מתקנים כאלה עליהם – זהה ברירה יקרה ומגבלת מבחינת אפשרויות גידולה.

קטע החוף הצפוני מזרחי הפניו מספק את הזדמנויות האחרונה לניצול הכנרת כאגם מים ולא כמאגר דגים, ולפיתוח החוף תוך

אורך החוף "החדש" בין נקיקיב לשפר הירדן הוא כ-11 ק"מ. רק חלק מסויר זה ניתן לפיתוח נושא קיט הקשורים במים: הביצות במרזא הוואדיות מג'רסה וזכה תופסות אורך של כ-3-2 ק"מ; ובחלקים אחרים החוף תלוי מדי.

הפעילויות האפשריות לחופי הכנרת הם רבים ומגוונים: פעילותות מים וחוף ופעילותות יבשה. שוח החוף יקבע במידה מרובה את היקף הפעולות. כאן יש להציג כי לאורך מחузית "החוף החדש" רצועת החוף עצמה עריה ונסגרת לעיתים על ידי מוגדות הרמה התולולים.

(2) אתרי דרום הרמה: אטרי הבkor, המהווים את המרכיב השני במערכת הפטנטציאלית של פיתוח נופש ותיירות בdroom הגולן, מרכזים ברובם לאורך קו מצוקי הוואדיות היורדים אל הכנרת ולא בקעת הבטיחה, ובוואדיות עצם. האטרים העיקריים לפי נושאים הם:

אתרים ארכיאולוגיים: שרידי בתים בנשת, כבמזרעת בנף או בעין-א-ספרה. מתחמי EB. כבצר ברדויל ובלויה; כפרים ביונתיים כמו רפיד, פרג' ורמסניה. דולמנים בתחום זוק או בדרגת גבעות מעלה ואדי דליה (הドルמנים "הטנקים"); רוג'ום הירוי ועוד.

נקודות צפייה: עמרת איז-א-דין; פיק; סקופיה; לויה; מזרעת בנף; קובת קרעה ועוד.

מפלים ואתרי מים אחדרים: מפל ואדי סמק, הדליה, ואדי צפא, בריכת המשושים בוואדי אל הוא.

- אטרי נוף: יער יהודיה ואדי יהודיה; ואדי אל הוא; ואדי דליה; ואדי סמק; ואדי פיק; בקע הירדן בין גשר בנות יעקב לשפר אל הכנרת; ביצות הבטיחה; ועוד.

יעזין כי אזורי הגבול עם ירדן לא נסקרו כאן למורות היותם אטרי נוף מדרגה ראשונה: הירמון, אל חמה, הרוקד. יש להניח כי פיתוחם לנופש ותיירות מחייב "אקלים" בטחוני משופר.

ג. מרכז הרמה ומדרונותיה המערביים:

באזור זה מספר אתרים בודדים בעלי ערך רב מבחינה תיירית וטילית.

1) תיל הגעש: מבין התילים שמדרום לאזור בוקעתה נ欽ין בעיקר את תל-אבו נידא, תל אבו חנזר, תל שיבן ותל פרס. אלה הם לועות בברושים של הרי געש קדומים, העשויים להוות עניין בפני עצם ובunik לשמש נקודה צפית אל שכבותיהם.

2) קניונים ומפלים: נחל ג'לביטה ומפעליו; הפג'ר והמעינות שבו; נחל עורבים ומפליו; ועוד.

מטרת התוכנית: ניצול פוטנציאל הנוף והאתרים של הגולן והחרמון לפיתוח נושאי תיירות ונופש באזורי. פיתוח זה ירחיב ויוגון את בסיס מקורות התעסוקה של מתישבי הגולן, ייתן תשובה לביקוש הגובר לנופש בארץ; ויביא להגברת ביקוש כהה ע"י יצירת העד מותאים.

פיתוח התיירות והנופש בגולן יתרוץ בשני מוקדים גיאוגרפיים:

1. החרמון ועפונן הגולן.
2. חיפוי צפון מזרח הכרמל וסביבותיהם. הפיתוח יתבסס על פעילות במרכזה או מרכזים; ועל פעילות בין המרכזים והאתרים השונים, דהיינו על מערכות פעילות. מערכות הפעילות תשגרעה על פני כל הגולן ותתרומנה לגונן אפשרויות הנופש באזורי בכללו. הגולן יוכל להציג לנופש הישראלי, או גם לתיירות חוץ עממית, קיטת הררי ונופש חופים בעונות שונות או במשולב באזורה עונה.

הפיתוח במערכות מורכבות יגונן את סוגי הנופש והפעולות המרציניות לנופשים הפוטנציאליים; ויגדל את היקף הפעולות הנלוות. בדרך זו ניתן ליזור היצע לסוגי נופשים בעלי טעם שונים ולהאריך את משך השהייה של המבקרים באזורי.

א. החרמון ועפונן הגולן

מרכז פעילות הנופש באזורי זה יהיה מזרדיות החרמון ואזור הבניאס.

א. האזור שמרכזו בבניאס הוא האזור הקשור מבחינה גיאוגרפיה את צפון עמק החולה עם הגולן והחרמון. מבחינת השירותים האזרחיים הבסיסיים הבניאס הוא בתחום השפעת קרית שמונה. מבחינת פעילות תיירותית הוא יהווה מרכז למערכת פעילותות פנימית תחת אזורית, וכן נקודת הצעלה למערכות פעילותות בין-אזוריות. מערכת הבניאס כוללת גם את תל דן, את אזור החעבנין, את חלקו התחתון של ואדי סער על מפליו, את המוצבים הסורתיים הנטושים תל-עדזיאת, בורג' בבל, וחל-פארה. קלעת נמרוד שיירט אף הוא במידה מסוימת למערכת זאת.

הبنיאס ישמש מרכז – נקודת מוצא וצומת – לטילים, בקרים ובילוי בכל המערכת. לפי שבעם של האתרים במערכת תימש עונת הביקורים מראשית האביב ועד סוף הסתו, דהיינו כ – 7 חודשים. בדרגת פיתוח נבחנה של אתרי הביקור ניתן יהיה לבנות בבניאס יותר מימים אחד – מכאן מתחייב פתרון בעית הלינה. האזור, הכוללת צפון עמק החולה, נושא אופי של אזור קייט כפרי: המתקנים מוגבלים בהיקפם ופזריים על פני האזור במידה האפשר בצדד לאתירי הקייט. רצוי שהبنיאס לא יחרוג בפיתוחו מאופי זה. מוצע לפחות מתקני לינה, אך בהיקף עצום בכל הנוגע לבניין קבוע (אכסניה נוער, מotel) ולעומת זאת לפחות מתקני הארחה עונתניים ומחנונים ומאהלים בהיקף ניכר. בנסוף לאלה ישרת הבניאס את המבקרים והעורבים דרכו על ידי מסעדות, מזנונים וכדומה. כל השירותים אלה ינהלו על ידי תושבי האזור. מוצע לא לפחות במבנה ישוב שקיומו על התיירות; לעומת זאת יתכנו מגורים מצומצמים במקום לסוג מסוימים של עובדי שירותים (שמירה, נקיון). בשלב

מאוחר מרגע הקשרו את הבניינאס עם מבצר קלעת נמרוד ברכבת כבל מסווג רכבת כסאות: הדבר יגביר את מרכזיותו של הבניינאס, יספק מקורות תעסוקה נוספים, יפתח חלק מסוים מבעיות החניה העפופה גקלעת נמרוד (משיכות טופוגרפיה), ויאפשר אטראקציה אזורית ממדרגה ראשונה.

התפתחות המרכז בבניינאס מותנית במידה מרובה בביוקו לבילוי באזור, דהיינו ברמת התפתחותם של אתרי הביקור השונים במערכת. האתרים המוזכרים לעיל משמשים כבר היום נקודות משיכה לקהל רב; אין ספק כי פיתוחם יגביר את הביקושים לביקור בהם. ההשיקות העיקריות תהיה בפיתוח דרכי הגישה, ובשחוור או שוקם ונקי האתרים. נעשו עבודות ראשונות בתחום הבניינאס עצמו בהכשרת מגרשי חניה, פיתוח שבילים בשמורה ועוד. עבודות אלה ענו באופן חלקי על הערבים שנתרו עם פיתוח האזור לביקורים, אולם הביקוש עדיין גדול מההיעצ. בדומה לכך יש לפתח דרכי גישה נוחות, חניה ושרותים בסיסיים לקהיל המבקרים במצבי תל-עדיזיאת וטל-פאחר, בנקודות עניין (בעיקר מפלים וטחנות קמח) לאורך ואדי סער, ובקלעת נמרוד.

א2. עונת הארום בחרמון ארכאה יותר מאשר באזור הבניינאס בזכות פעילות ספורט החורף האפשרית בו; לעומת זאת קצחה יותר עונת הארום באתר צפון הנילן בגליל האקלים הקרים. פעילות החורף באזור תתקיים במשך כ- 3-4 חודשים (ינואר עד מרץ או אפריל); פעילות הקיץ - במשך כ- 3 חודשים אף היא, מיוני עד ספטמבר. הפעילויות באביב או בסתיו תהיה ביקור וטיול בעירה, ותלויה ישירות באקלים.

על בסיס האפשרות לעונת ארום כוללת ומוגנת של כ- 8 חודשים בשנה, מוצע לפתח באזור מוגדות החרמון מרכז קיט ושרותים בצדקה של יישוב קבוע, אשר התירועות תהווה את מקור ההכנסה העיקרי בו. המרכז ימוקם בצדקה שהאפשר שיפורתו במסך כל השנה ואת דקמת הכרודה של כל אתרי המערכת אליו. אופי האזור ואתריו המרתק הגיאוגרפי ממרכזי היישוב והשירותים הקיימים בגליל דורשים ריצוף המאמץ בפיתוח מרכז אחד כהה, לפחות בעתיד הנראה לעין. מוצע לפתח את המרכז על גבעות הכפר החרב ג'ובטה-א-זית. השוקלים העיקריים באיתור זה היו: מיקום בקרבה אופטימלית לאזורי ספורט החורף עם אפשרות קשר טוב אליהם בצדקה כביש ורכבת כבל; מיקום נוח כמרכז לטווילים וסידורים ברכב ברג'ן ברכיבתה; מיקום בנΚודה בעלת ייחודה נופי - מבחינת היישבה בנוף והתפעפות אליו; מיקום בסביבות נוחה לציריו המעביר העיקריים אל אזורי השלב בחרמון, ולא על ציריו התנועה עצם; מיקום נוח במרקז אזרוי פעילות הקיץ העפופה, המשתרעת גם על פני החרמון וגם על פני צפון הנילן; יתרונות אקלימיים של יישוב הררי עם הגנה סבירה מפני אקלים החורף; קרבה לישובים הדרומיים בצדקה המאפשרת מתן שירותים גם להם.

יעזין כי למעשה נמצא פרויקט היישוב בג'ובטה בשלבים התחלתיים של תכנון מפורט וביצוע. היישוב יתפרק על קווי תיירות, על שירותי (כלכליים ואזרוריים) צרכניים, תברתניים וקהילה, ועל מתן שירותים חזק בדמות עובדים אזרוריים

במקצועות ספציפיים; כן ישם רענוןת בדבר פיתוח חקלאות מיוחדת, ומלאכה ותעשייה צעירה.

בנשא התירות והקייט יישמש היישוב מרכז לפועלות ספורט חורף ויפוריל מתקנים שונים בשטחי השלב עצם; בתחום היישוב יופעלו שירותי מעבר לתירות בגן מסעדות, חניות, משרדי נסיעות, תחנת דלק וכו'. מוצע לפתח מתקני לינה מגוונים ברמות שירות שונות כדי לענות על רמות ביקוש שונות: מלונות, מוטלים, אכסניות נער ועוד. כן יבנו בתי-נופש – פרטיים, להשכלה או לממכר.

עם פיתוח הפעולות והמתקנים בשטחי הסקי עצם מוצע לקשר את המרכז בג' ובו הוא עם אזורי השלב באמצעות רכבות כבל שתהוו המשך לקו הרכבת המרצע בהר עצמו.

התפתחות המרכז בג' ובו תהיה תלולה במידה מרובה בהתפתחות נושאי הפעולות בחרמון:

בשטחים המיועדים לפיתוח ספורט החורף בחרמון מוצע להקים בשלב ראשון תחנת שירותי באזורי הסקי הנוכבים. תחנה זאת והדרך העולה עליה (הנמאת בסלילה) תספקנה את התנאים המינימליים לפועלות סקי ופעולות שלג אחרות, ותתרומנה להגברת התודעה והבקשות לספורט חורף. התחנה תשמש שלב ביןיהם בהתפתחות מערכת הפעולות המתוכננת בחרמון. בשלב מאוחר מוצע מרכז פעילות בחרמון הנבואה עצמו, כבסיס לספורט בחורף, ולטולי רגל ורכיבה באזור בקיז', כנקודת מ錫ה בעלת צפיפות נפלאה אל הנוף, וכתנת מעבר ראשית על הדרך המתוכננת המקיפה את כל גוף החרמון שבידינו. מוצע לקשור תחנה זאת ע"י רכבת כבל לאזורי החרמון הנמור. רכבת הcabl תזהה מטוג המאפשר עליית קהן מבקרים וגם גיררת ספורטאי סקי. מידת ההתפתחות נושא הקיט תקבע אם ניתן יהיה לפתח במרכז הנבואה בחרמון גם מתקני לינה למבקשים לשוהם באזורי הפעולות עצמם. קימות דוגמאות של מרכזיים מסוג זה בארץות בעלות מסורת ספורט חורף.

האזורים האחרים במרחב הצפוני הם אתרי ביקור או שהיה קוצרה, והפעולות בהם מוגבלת לכ-6 חדשים בלבד, בין מי לאוקטובר, ולימים בהירים בחורף.

ההשקעות הדרושים בפיתוח של קלעת נמרוד הן בעיקר בדרך גישה אליו ובשחוורו. יש להניח כי האתר ימשוך קהן מבקרים רב נס ללא שחזור, אך דרך גישה היא תנאי הכרחי להגדלת היקף הביקורים במקום מעלה לרמה הנוכחית בשלב מאוחר יותר מוצע לפתח מeahל בחורשת הדיטים שמצוrho למבצע, ולקשור את המבצע על הבניאס ע"י רכבת כבל. יש למנוע כל בניה באזורי המבצע ומהוצה לו, מלבד שירותי קהן הכרחים, כדי לא לפגוע בייחודה מבחינה נופית.

מערכת האזורים החשובה האחורה בתחום הגולן הצפוני היא מערכת ברכת רם. היא כוללת את הברכה עצמה, את עמק יעפורי, את יער מסעדה ואת התילים עמויה ואל-אחמד.

את ברכת רם יש לשמר ולפתח כאתר נוף ממדרגה ראשונה. מוצע לפתח גישה לגדרה הדרומית הגבוהה, בה מצוייה נקודת תצפית נפלאה על כל הבוטיבקה; לבצע תכנית נטיעות מפורשת שתכלול את כל השטחים הלא-חקלאיים מסביב לברכה, ולשלב בה שבילי טויל ושטחי פיקניק ובילויים; לקדם את פיתוח שוק הפירות הדרומי בגדרה העפונית ולשלב בו כמה מבני שירותים, בתיא קפה ומוסדות. יפותח גם השימוש באגם, והמעגן ישולב בפיתוח הגדרה העפונית.

מוצע לפתח מסלולי טoil אשר יקשרו את תצפית תל עמודיה, שפות ברכת רם ונבי יעפורי למערכת אחת. בשפות יער מסעה המשיקות לכביש הרמה המרכזית המתוכנן יפותחו שטחי מעווה ופיקניקה לטיילים העוברים בכביש.

ב. דרום הגולן, חופי הכנרת וב庫 הירדן:

תכנית הפיתוח לדרום הגולן כוללת שלשה אלמנטים שונים: א. מערכת אתרי הביקור על הרמה הדרומית ולאורך קו מצוקי הוואדיות היורדים לכנרת. ב. חופי הכנרת. ג. פארק הירדן ושמורת ביצות הבטיחה.

חופי הכנרת יהיו את האלמנט המרכזי בכל המערכת: הפעולות לאורך החוף אפשרית בתנאי האקלים המייחדים של בקעת הכנרת, במשך כ- 7-6 חדשים בשנה; פעילותות משלימות, שאין תלויות בטמפרטורת המים, תארכנה את העונה בחודשים עד שלשה נוספים.

חות השדרה של מירקם פיתוח החוף ירכיב מחמשה מרכזי פעילות בעלי אופי שונה. המרכזים ימוקמו נקודות בולטות בנוף לאורך החוף או נקודות בעלות ייחוד אחר. דרגת האינטנסיביות של הפעילות במרכזים תזדהגגובה, ואילו בקטע החוף שביניהם נמוכה יותר – דרגת האינטנסיביות תתבטא בסוגי הפעילויות ובהיקפן.

א. נוקייב סקופיה: נוקייב היא שער הכניסה לחופי הכנרת לבאים מדרום. בנקודת זאת מתקרב ההר אל הים במידה מירבית, החוף צר ובתי מתחם לדחזה והכbris יטפס לגובה של כ- 50 מ' מעל לפני הים. מעל נוקייב – תצפית סקופיה, בנקודת בה מצוי רמה קרובים ביותר לחוף. זהה התצפית היפה ביותר אל הכנרת.

מוצע לפתח את נוקייב ואת תצפית סקופיה כיחידת אחת, ולקשר בין חלקה התתמונה והעליוון ברכבת כבל של כסאות. בתצפית נוקייב, השוכנת על עורק התנועה העיקרי לאורך חוף הכנרת המזרחי, יפותחו שירותים מעבר למסעה, מזון דרכיים וכו'; וכן כן נקודת המראת של הרכבת, על השירותים הנלוויים לה. תצפית סקופיה תפותח כמעפה נוף הכלול גם חורשות פיקניקים ומוסדות על שפת המזוקן; ומתקני לינה בהיקף מעומעם, כמווטל ואכסניה נוער. היישוב המתוכנן בסקופיה יוכל לקיים את השירותים במקום.

ב. כורסי: המchioד בכורסי הרא דلتת ואדי סמרק, ולשון היבשה הבולטת אל תוך הים. בכורסי מוצע לפחות מרכז פעילות דיג חכות והשירותים הנלוויים לו, מעגן שירותים במרכזה לפעילויות שיט מפרשיות וחתרה, חוות רחצה ומתקני הארחה "קלילס" כמאהלים וחניונים בהיקף גדרול, תוך ניצול השטחים עפוניים לשפר ההדרי המותאיימים במיוחד למטריה זאת. בשטחים אלה יש לבצע נטיעה אינטנסיבית מכובנת.

ג. עקב: גבעת דוקת כפר עקב וקבעת האקליפטוסים שעל החוף הם נקודת ציון הנראים למדריכים. עקב היא המרכז הגיאוגרפי של פרויקט חוות הכנרת, היא שכנות לדרכו של חוף הרחצה הטוב ביותר ביותר שלאורך 11 הקילומטרים בין נק'יב לשפר הירדן. המרכז המוצע בעקב יהיה האינטנסיבי ביותר מבחינת סוג הפעילויות והיקפן ויכלול בין היתר מגוריים מסוגים מיוחדים; מתקני הארחה ולינה מבני קבוע; מתקני בדור ובלוו - מועדונים, מסעדות, מתקני ספורט; בונגלו'ס ושרותי חוף אחרים ברמת שדרותים גבוהה; מעגן שירותים ספורט וקאיאקים ועוד.

ד. ביצות הבטיחה: זהו אחד מאתרי הביקור המעניינים באזורי. מוצע להקים עצמוד לו בית ספר שדה ומרכז לימודים אזורי, אשר יספק גם את ההדרכה ושרותים אחרים לקהיל המבקרים בשמורה. בשמורה עצמה יפותח שיט סיירות בביבות המגרסה והזוכה ותצלפות בעופות המים.

ה. פארק הירדן: שטחו של הפארק המוצע משתרע משביבו מטבחות חירבת דיכה ועד השף. הוא כולל את תחנות הקמץ שבאזור חירבת דיכה, את שתי גדרות הירדן לכל אחד בן, ואת תל משפע. הבוסטנים הקיימים לאורך הירדן והמים המזועים בשפע הופכים את השקעה בפיתוח האזור לאזור נופש, פיקניקים, מאהלים וחניונים, למועדנה ייחסית.

רשות הדריכים המוצעת תקשר את כל הנקודות לאורך החוף למערכת אחת, בה ניתן יהיה לבחור את סוג ומקום הפעילויות הרצוייה. ההשקעה העיקרית תהיה בכביש החוף, אותו מוצע להוביל במדח המכטימלי האפשרי מקו המים. השקעה בסיסית נוספת תהיה בנطיעות לאורך החוף - צל הוא תנאי הכרחי לפיתוח חוות הכנרת.

מדת הפיתוח של הקטיעים שבין המרכזים המוצעים תלויה במידה מרובה בההתפתחות המרכזים ובהתפתחות הביקוש לנופש באזורי, בשלב הנראה לעין מוצע להגעה למרצדים לרמות שירות גבהות מבקטעי החוף שביניהם.

השתלבות כל אזור החוף למרכז פעילות אחת תודגש ע"י פיתוח הקשר הימי והשייט לאורך החופים בין המרכזים; במסגרת זאת תהיה גם השתלבות האזורי בפעילויות הכללית לאורך כל חוף הכנרת.

לצורך וויסות וכוכן הפיתוח מומלץ להתייחס אל כל החוף כאל יחידת פיתוח אחת, ולהקים רשות גג אחת אשר תטפל בפרויקט לפחות ממספקים תכנוניים - קלילים שלו.

מערכת אתרי הביקור בדרום הרמה יהו השלמה לפעילויות בחוף הכנרת וכן מערכת בפני עצמה. האתרים ברובם מזומנים
ביקופם; שזריהם במסלולי תיור עליה את ערך האתרים הבודדים ותבטיח את קורם של יותר מטיילים בכל אחד מהם. בסופו
של דבר תוארך בכיר השהייה הממוצעת של המבקרים באזורי, דבר העשוי לתרום לפיתוח מתקני לינה באזורי – דהיינו לעיצירת
מקורות תעסוקה נוספים.

בנקודות מסוימות מצטרפים מספר גורמים ומיעלים בכך את ערך הנΚודה: אתר ארכיאולוגי, תעפיט נוף, צומת דרכים או צומת
מסלול טiol. דוגמאות לצורפים מסוג זה הם מזרעת כנף או אל-על. בנקודות כאלה יפותחו בשלב מאוחר גם שירותי מעבר
למטילים. באל-על ניתן לצפות גם מתקני לינה "עונתיים" כמו האל או חניון.

מערכת התיירות בגולן הדרומי תספק מקורות תעסוקה ליישובים באזורי, ותוחזק בחלוקת על ידם. מתן השירותים התייריים יעשה בדרך
כל בצמוד לאתירי הקיט והנופש. מיידך זוקה המערכת לשירותים אזוריים בסיסיים. שירותים כאלה יספקו לה ע"י המרכז
העירוני המוצע, שמיומו – בקדבה גיאוגרפיה לחופי הכנרת, וגם זאת במרכז המערך ההתיישבותי – נוח מאד מבחינה זאת מיקום
המרכז לאזור עורך התנועה המרכזית המתוכנן, אשר יקשר את מערכות התיירות והנופש בעפומן ובדרום; יאפשר פיתוח שירות
מעבר למבקדים הנעים בין שני המרכזים. עורך זה יאפשר גם קשר והשתלבות עם מרכזי הפעילויות בעין-גב ואל-חמה.

סיכום

הגון הרב בנושאי הנופש והתיירות הוא היתרון הגדול ביותר של הגולן על פני אזורי נופש אחרים בארץ. הפיכת
הגולן למערכת נופש אזורית רציפה תתן רק באמצעות מערכת תחבורה מתאימה. המערכת המוצעת עונה על
הצריכים מבחינה זאת. היא גם קורשת למועדן התיירות את מערכת היישוב המוצעת.

		<u>המערכת הצעפונית:</u>
א.	מרכז הקייט בג'ובתא א-זית מלונות, קייטנות, חדרי השכירה (כ-600 חדר)	
16.000		
3.500	מעונות קיז (75 בתים)	
1.000		مسעדות
500		קארנטדי קלוב
750		סנטוריום
1.000	שירותי תיירות (חנויות, בריכת שחיה)	
2.000		מפעלי סקי ושרותים
500		אכסניה נוער וביליס שדה
3.000		רכבים
750		שוניות
29.000		
ב. בניאס:	מסעדה, מזנון, חנויות שונות motel (40 חדר)	
500		
1.000		
150		אכסניה נוער
3.000	רצלל לקלה נמרוד	
350		חניונים, מאהלים
5.000		
ג. ברכת דם:	מסעדה, מזנון, בית קפה, דוכנים מעגן סיירות ושיט	
500		
500		נתיעות
200		שבילים, דרכי
100		
1.300		

250	שייחוזר	ד. קלעת נמרוד:
200	שירותי קהל	
100	חניון	
<hr/>		
550		
100	שייחוזר	ה. המוצבים הסורים:
200	שירותי קהל	
100	נטיעות	
<hr/>		
400		
36.250	ס. ה. ס	
=====		

		המערכת הדרומית
16.000	מלונות, חדרי השכבה (600 חדר)	א. שירותי הקיט
5.000	מעונות קיץ (100 בתים)	בעיר הגולן:
1.000	مسעדות	
600	שירותי תיירות (חניות, ברכות שחיה)	
500	אכסנית נער, בייס שדה	
1.000	מועדוני ספורט	
500	מוסדות תרבות ובידור	
<hr/>		
24.600		

1.500	ב. נוקייב - סקופיה: רכבל (2 ק"מ)
1.000	мотל (40 חדר)
200	מסעדה
200	נטיעות
100	חוות
400	מגן סיירות
<hr/>	
3.400	

400	חניונים	ג. כורסי:
200	מאוהל	
500	מעגן סיירות	
300	מסעדה, מזנון	
750	חוֹף רחצה עם מתקנים	
1.200	מוֹטֵל (50 חדר)	
500	ביתנים להשכלה	
300	נטיעות, דרכיים	
<hr/>	4.150	

500	חניונים	ד. עקב:
1.000	חוֹף רחצה ראשי	
500	מעגן סיירות	
6.000	מלונות, מוטלים, בתי נופש (200 חדרים)	
500	מסעדות; מזנונים	
300	נטיעות	
<hr/>	8.800	

2.500	פארק הירדן (כולל השפר)	ה. שונות:
500	ביצות הבטייחה (פיתוח)	
300	פיתוח השמורה	
	דרכי גישה ומסלולי טול בואדיות	
600	ובעיר הורדיה	
400	שחזור אתרים ארכיאולוגיים	
<hr/>	4.300	
45.250	ס "ה	
<hr/>	81.500	ס ה"ב כולל

כ-75% מה"ב השקעות הן במלונות וחדרי הארחה מסוגים שונים. סה"ב כ-2000 חדר.

א. מרכז הקיטט בג' ובתא א-זית

עובדים	65	- מלונות מסווגים שונים
"	15	- קיטנות ואכנסיות נער
"	20	- בי"ס שדה
"	50	- מסעדות ומזנונים
"	10	- בית הבראה
"	50	- שירות תיירות
"	25	- מפעלי סקי ושרותים
"	50	- שונות
285 עובדים		

עובדים	20	ב. בניאס
"	10	- מסעדה, מזנון, חניות, שונות
"	20	- מotel, אכנסיות נער
"	5	- חניות מאהליים
"	10	- רכבל לקלעת נמרוד
65 עובדים		- שונות

עובדים	25	ג. ברכת רם:
"	5	- מסעדה, מזנון, בתי קפה, דוכנים
"	10	- שיט בברכה
40 עובדים		- נתיעות, אחזקה, שמירה

עובדים	10	ד. קלעת נמרוד -
"	5	שמירה וахזקה, רכבל
"	5	- הדרכה וסירות
" 20		- חניון

6 עובדים
4 " עובדים
10 עובדים

- ג. המרצבים הסוררים: - שמירה ואחזקה
- הרכבה

סה"כ המועסקים בענפי התעשייה במערכת הצפונית 420 עובדים.

המערכת הדרומית	א. יהודיה	מלונות מסווגים שונים	עובדדים
	-	מלונות מסווגים שונים	65
"	-	מסעדות ומסעדותים	50
"	-	שירותי תיירות	50
"	-	אכסניות נער, בייס שדה	30
"	-	שונוח	20
<hr/>			עובדדים
			215

נוקייב - סקופיה:	- מotel
	- מסעדות
	- רכבל
	- מעגן סיירות
	- אחזקה, שוניות
עובדים	10
"	20
"	5
"	5
"	10
סה"כ עובדים	50

קורסי:	חניכונים, מהלכים	עובדים	35
-	מעגן סיירות וכו'	"	10
-	مسעה, מזנון	"	10
-	שירותי תיירות ושרותי חוף	"	20
-	מוטל	"	10
85	עובדים	35	עובדים

25	עובדים	- חניונים ומאהליים	ד. עקב:
" 10		- שירות חוף רחצה	
" 45		- מלונות ומגוררי נופש	
" 30		- מסעדות, מזנונים	
" 20		- שירות תיירות	
" 20		- שונות	
<hr/>			
150	עובדים		

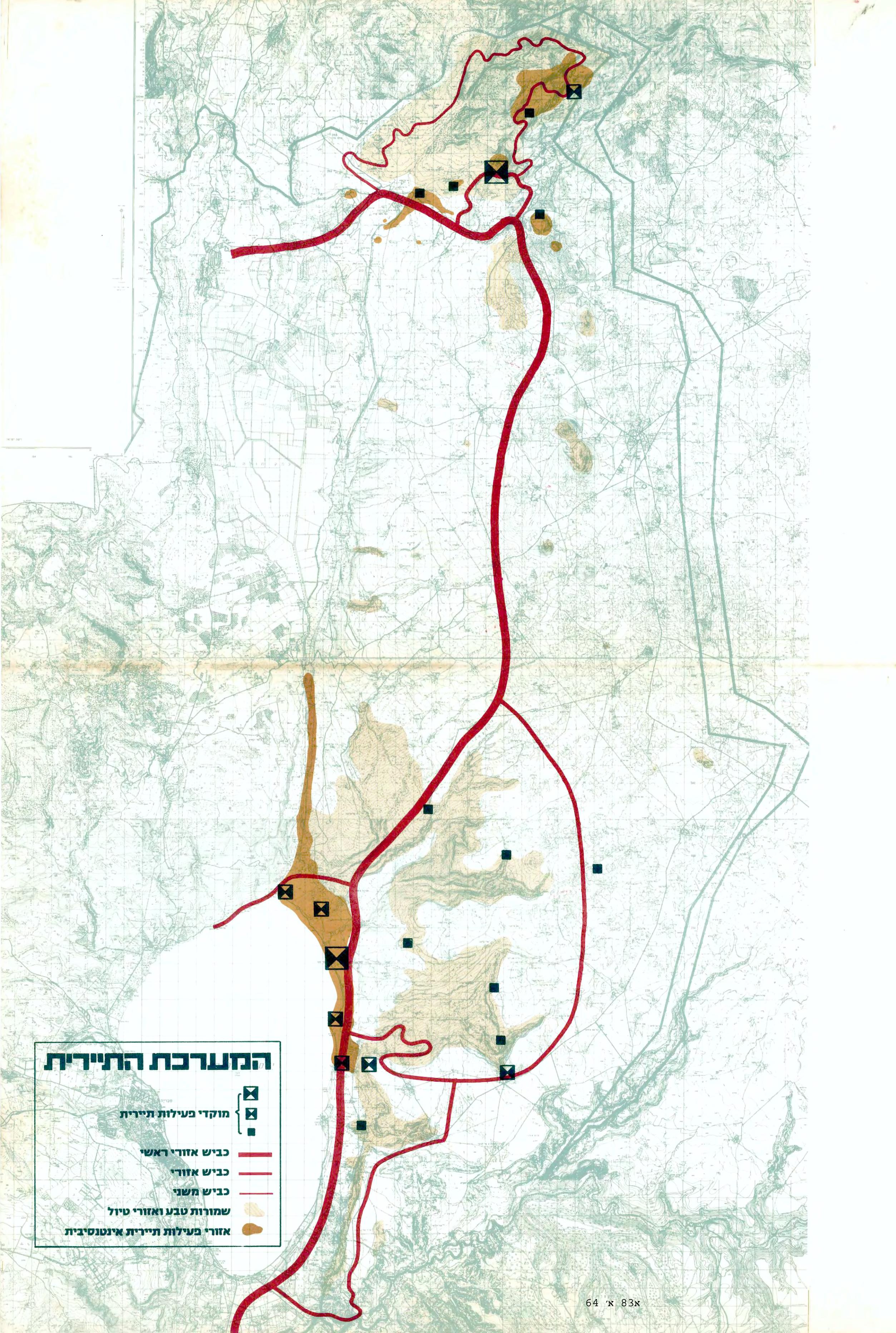
20	עובדים	- פארק הירדן וمتנקיו	ה. שוניות:
" 15		- ביצות הבטיחה והשמורה	
" 10		- אתרים בי庫ר שונות	
" 20		- אחזקה חופים ושרותים בין המרכזים	
<hr/>			
65	עובדים		

סה"כ המועסקים בענפי תיירות במערכת הדרומית 555 עובדים

סה"כ מועסקים קבועים בענף הקיט בוגדן 975.

נוסף לנ"ל עוד כמספר זהה עובדים עונתיים.

ד. מרכיבת השירותים

ו. מבוא

הכנית פיתוח השירותים הכספיים באזורי הגולן באה להראות על היקף החזויה ולהתווות את צורתו ארגונם; זאת תוך התחשבות במנחות ודפוסי השיתוף הבין-כספי, המתגבשים בעת הארץ, כשהקו המנחה אותו הוא: להקים כלים עצמאיים נאותים ויעילים לספק דרישות האוכלוסייה הכספיית והמשק החקלאי במרבית תחומי הצריכה והשירות.

ההצעה המוגשת מושתתת על ההנחה, שבמטרצת הזמן יתארגנו – במערכת שיתוף אזורי בגולן – 14 – 19 יישובים חקלאיים ושני מרכזי קייט מאויישים. בהתאם למערך המרחבי שהוצע בעבודה זו, יהיה הרכיב האוכלוסייה שתתארגן במערכת השיתוף הבין-כספי בגולן כדלהלן:

מספר היישובים הישובים גוש היישובים	שם השייה נינדרלית וקייט	מספר ס"ב מזה בחקלאות	שם היחידות (משפחות)	היקף האוכלוסייה (נפשות)
4-7 גוש "חוץ"	קיובוצי גוש "קונינדרה"	615-1020	480-840	2450-4100
2-3		355-435	240-360	1400-1750
6-10 ס"ה בקיבוצים		920-1455	720-1200	3850-5850
2-3 מורשבי גרש "נבי"		255-370	200-300	1300-1850
3 מורשבי גרש "סקופיה"		400	350	2000
3 מורשבי גרש "עקב"		445	300	2250
8-9 ס"ה במושבים		1100-1215	850-950	5550-6100
2 מרכזי קייט בבטיחה		220	200	1100
16-21 ס"ב		2240-2890	1770-2350	10,500-13,050

(*) ראה ישראל פריאון: "התפתחות המגמותית של השיתוף הבין-כספי בישראל" (המרכז לחקר ההתיישבות, רחובות, פרטומים בבעיות פתח אזורי מס' 3, 1968).

4. יישובים נוספים (2 קבוצי דרום הרמה, קבוץ שניר ומערכת הקיט שמרכזה בנו' בטה-א-זית) ישתלבו במערכות שתופף אזורי, הקיימות באזוריים הגובלים - הגליל העליון ועמק הירדן; משום כך יושבים אלו לא ידונו בהצעה המוגשת. בן מובה בחשבון שאוכלוסיה נוספת נספה שהיקפה כ-1000 נפש תתקיים מערכת הקיט הדרומית ותתגורר בעיר הולן. הרצע לארגן את המרחב הכספי בגולן בעורת מערכת בין-כפרית, המורכבת מהמרכזים הבאים:

א. מרכז אזורי – דומם בסביבה צומת "סלוקיה", סמוך לעיר הולן המציע המשרת את כל יושבי האזור;

ב. שלושה מרכזיים גושים, המשרטים את המושבים ואת מרכזיו הקיט.

במרכז האזורי יוקמו מתקני שירות ומפעלים, אשר יופעלו במסגרת השיתוף הבין כפרי האזורי. המרכז יוכל בית תרבות, מועדון טער, מגרשי ספורט ומושבי צופים, משרדי המועצה האזורית וסניפי ארגוני קניות אזוריים לקבוצים ולמושבים. משרדי אגודה כלכלית אזורית, הנהלת חשבונות למושבים, שירות מד"א, בית ספר על יסודי ובית ספר לחינוך מיוחד, מכבסה אזורית, ציוד מכני כבד ומוסך, מחסן חומרים, תחנת דלק ומאזני גשר, שירותי הולה, מנפה, יקב, בית מטבחים ומגורה.

בכל אחד מהמרכזים הגושים יוקמו שירותים אישיים, צבוריים ומשקיים משותפים, התואמים את הערכים ואת ההיקף של היישובים בגורש.

בכל המרכזים הגושים יכלולו: גן ילדים, בית ספר יסודי מלא, מרפאה כללית ומרפאת שיניים, מועדון נוער, מגרש ספחת, אולם התעמלות, צרכניה ומחסן חומרים, שירותים אישיים ושרותי מלאכה, סככות מיוון ואריזה לירקות ופרחים, וכן מגוריים למושקים השונים במרכז הגוש.

מלבד הנ"ל ימצאו שירותי ספציפיים, האופייניים למרכז מסוים או כאלו שמקורו במרכז זה או אחר עבור כלל המושבים. דוגמא למוסדות מסווג זה: בית ספר על יסודי שמוקם במרכז עקב (עבור כולל המושבים שאינם דתיים) וביב"ס שני – במרכז נב, בית תרבות מרכז, סניף בנק, שירות הולה, מחלבת בתיה עם שטחים פרופורציונליים לנורל האוכלוסייה.

滿די השיכון לעובדי המרכזים השונים יתאמו את מספרם. לדוגמא: מרכז עקב כ-150 יח' דירות, מרכז סקופיה: כ-30 יח' דירות ומרכז נב כ-50 יחידות.

לפי הערכה מוקדמת (נורמטטיבית) יסתכמו ההשקעות בתשתיות, מבנים ושכונות (פרט לציוד פנימי למוסדות השירות) ב-24,800,000 עד 28,225,000 ל"י.

ההשקעה המוגעת בתשתיות, מבנים ושכונות, הדרישה לייצור מקום העבודה למושק אחד בשירותים אישיים וציבוריים (איינה כוללת הציוד הפנימי): כ- 46,500 עד 43,300 ל"י מהה לשכונות כ- 18,000 ל"י

(60, 2-63, 8)	משפחות	1400-1900	בחקלאות
(16, 0-15, 2)	משפחות	370- 450	בתעשייה ניטרלית וקייט(*)
(9, 6- 8, 3)	משפחות	225- 245	בתעשייה חקלאית ושורות משקיים
(14, 2-12, 7)	משפחות	330- 380	בשורות אישים וצבוריים
100, 0-100, 0	משפחות	**(2325-2975	סה"כ

2. פרטי התוכנית

a. שירותי החינוך

מערכת שירותי החינוך באזורה החקלאי בגולן תכלול:

1. גני ילדים
2. בתים ספר יסודים
3. בתים ספר על יסודים
4. בתים ספר לחינוך מיוחד

1. גני ילדים

מול שקל הקמת גן ילדים בכל נקודת ישוב בודדת עומדת השcole של הפעלת גני ילדים מרכזים, אשר בהם ילדים במספר נקודות ישוב. על אף היתרונות הכלכליים הכרוכים בריכוז גני ילדים יש להניח כי טלטול הילדים בגיל זה يوم יום, אל מוסד שמצוין מקום מגורייהם, יגרום טרזה הן להורים והן לילדים, אשר אינם עצמאיים בגיל זה לנסיעות מישוב לישוב. מוצע על כן להמשיך ולהחזיק גם להבא גן ילדים בכל ישוב, בתוספת כל השיפורים הדרושים כדי להעמידו על רמה נאותה.

(*) פרט ל-1000 עובדי הקייט, אשר יגוררו בעיר "גולן"

(**) כולל 85 משפחות, אשר יגוררו בעיר "גולן".

על פי חוק חינוך חובה, חובת הביקור בגין הילדיים החלה על ילדים מגיל 5 ומעלה. ברוב היישובים בארץ מופעלות ביהות גן נספוחות לגילאי 4 וכיתות גנוטן לגילאי 3; לפי תחזית "הועודה הבין מושדרת לבניינים ולשירותים ציבוריים"*) יילך ויגדל בארץ אחוז הלומדים בכיתות הגן הנמוכות עד לכדי 50% מגילאי 3-4 ואף לעלה מהה. תחזית זו קושרת את הנידול באזורי הלומדים בכיתות גן הנמוכות בהתפתחות הכלכלית והחברתית, בוגל האחוז הגובר והולך של אמהות עובדות. בהסתמך על מגמות המסתמן באזורי כפריים בישראל תוכנו גני ילדים ביישובי הגולן על בסיס קוי היסוד הבאים:

1. גני ילדים יפעלו עבור הגילאים 3-4-5.
2. גני הילדיים יקלטו 100% מתוך האוכלוסייה החזואה בגילאים אלו, והגנונים במושבים כ-50%.
3. מכסת הילדיים בכיתה גן הטעמדה על 30-20ILD (המכסה הארץ-היא 30ILD בכיתה גן).
4. בכל ישוב בודד ובכל מרכז גושי יוקם גן ילדים ללא שיתוף איזורי ובוב ילדים מגילאים מוקובעים.
5. תכנית גני הילדיים אינה כוללת את הפעוטונים בקיבוצים.
6. בכל כיתה גן יעסקו 2 עובדים קבועים (גננת + עזרת לגננת).

.2. בתים ספר יסודיים

על פי חוק חינוך חובה, חיבכים גילאי 11-6 ב-6 שנות לימוד יסודי. אלו מנחים, כי מתוך אוכלוסיות גילאים אלה, 90% אכן למדו בבחת ספר יסודיים מן הסוגים הנ"ל. אלו מנחים כי יתרה 4% מגילאי 13-6 הם ילדים אשר אינם מסוגלים ללמידה בבחת ספר רגילים, בכלל סטיוות מבחינה אמורטונלית-חברתית, אינטלקטואלית-שכלית או מהבחן הפיסית. אחוז זה הוא האחוז המקביל במערכות ארציות. הילדים שלא למדו בחת הספר הרגילים יקבלו את חינוכם בבתי ספר לחינוך מיוחד במרכז האזורי.

נורמות התכנון הארץ-ישראלית כמספר התלמידים בכיתה בית ספר יסודי הוא 35-32 תלמידים לכיתה. מספר המהות הרצוי לבית ספר הוא 12 כיתות. קיים פער ניכר בין האפשרויות לפעולת בית ספר יסודי נפרד בכל אחד מהיישובים החקלאיים ולבין הנורמות הנ"ל. משום כך מקובל בסקטור המושבי שיתוף גושי בחיתוך יסודי, ככלומר, הפעלת בתים-ספר במשותף ל-4-3 מושבים או יותר

*) ראה "מכסות לבניינים ולשטחים ציבוריים", משרד השיכון אגף הפרויקטים – מוסדות ציבור; משרד הפנים אגף התכנון – תכנון ארצית; אגודה האינג'נרים והארქיטקטים – המכון לחקר הבניה והטכנייה. תל-אביב 1964.

הדעיה המקובלת היום בקרבת פעילי החינוך בקיבוצים היא לשמר על מוסד החינוך יסודי לכל קיבוץ, אך הרעיון של "בית ספר מלא ושלם בכל קיבוץ" אינו עולה כיוון אחד עם האפשרויות להקנות השכלה ולהפעיל מתקנים לימודיים מודרניים. הדבר נכון גם בקיבוצים בהם התפתח סגל של מחנכים ומורים מסורתיים, בעלי רמה וידע, אך ניצולם אינוiesel. הפתרון לביעית החינוך היסודי בקיבוצים הוא הקמת בתי ספר גושיים. שיקפו מספר קיבוצים שכנים. סימוכין, לעומת האפשרות של מחשבות אחרות על החינוך היסודי, בקיבוצים, מענו במחקר של רות רותם ויודהם קדם (חיבור זה זכה בפרס אליאב לשנת תשכ"ו).^{*} החוקרים מצינו ששורשו של הויכוח על מהותו, אופיו וסדריו של בית הספר בקיבוץ גועצים בימי הבראשית של התנועה הקיבוצית. עיוב דמותו של הקיבוץ, היא ת clue של מחשבה ומציאות, ושל עקרונות ורעיונות ומימושם לאור כיווני התפתחותם המשמשים. בית הספר הקיבוצי נמצא בתחום התהווות, המתפתל בנתייב עקלקל, בין התפיסה האידיאלית של בית-הספר הקיבוצי ובין הנזונים האובייקטיביים השולטים בו שליטה שהיא לעתים אכזרית. חמורה במיוחד בעיה בקיבוצים בהם מספר הילדים מצומצם. במקום בית ספר שבו כיתות רצופות ומלאות, מצויות בישובים אלה כיתות דיליות ובכל אחת מהן קומץ תלמידים. במתות אלה מתוך הגילאים רחוב, חברות הילדים מקוטעות וסרה בהן מסגרת חברתיות זאתה. לעיתים, מוצאים בתים ספר אלה אמצעי ללמידה מאולתרים ודלים במקומות מעבדות, ספריות, חדרי עיון וסדרניות. בתים ספר אלה קיימים גם הקושי הכרוך בעסקת סגל מורים מובהר ושורי. גם בקיבוצים בהם נפתחה בעית הקנית הצעיר לתלמידים נשarra בלתי פתרה הבעיה של הקנית ההשכלה, ככלומר שילוב החינוך הערכי עם ההשכלה המעמיקה. החוקרים מגיעים לידי מסקנה, שכדי להקים מפעלי חינוך ראויים לשם, יש להתעלות על ההבדלים התנאיים ולהקדים בתים ספר גדולים לקיבוצים, שהינו מכל היתרונות של מוסדות נדולים, דוגמת מפעלי התעשייה האזוריים או סמינר משותף להכשרה מטפלות, גננות ומורים.

מהחר והפתרון לביעית החינוך היסודי בקיבוצים טמון לדעתנו באיחוד בתי הספר היסודיים באיזור, השתמשנו ברעיון זה כהנחה על פיה תוכנו מוסדות החינוך לעתיד. עם זאת, לא הרחכנו לכך עד כה הצעה להקמת בית-ספר יסודי איזורי-כולל ובו תלמידים מכל קשת הגוננים התנאיים. העתנה היא להקים מוקד חינוך גושי לישובים בני אותה תנועה (ע"י אחד מהקיבוצים). הנהו לציין כמה שנים מופעל בית ספר במתכונת כנ"ל במשותף לקיבוצי המועצה האזורית "שער הנגב".

באשר לסקטור המושבי, הוציא להקים בית ספר יסודי בכל אחד משלושת המרכדים הגושים.

להלן, המשקפת את הרשות המועצתה של חינוך יסודי באזורי הכפרי בגולן:

(*) ראה: ר. רותם, ו. קדם: "בית ספר אזורי או מקומי".

ה ג ו ש	מספר יושבים	אוכלוסיה (נפש)	מספר בתיות בבי"ס יסודי	מספר מועסקים בבי"ס יסודי
קיבוצים				
גרש "קרוניטרה"	4-7	2450-4100	6-12	10-17
גרש "חוץ"	2-3	1400-1750	6	10
מושבים ומרכזי קייט				
גרש "נב"	2-3	1300-1850	6-12	10-17
גרש "סקופיה"	3	2000	6	10
גרש "עקב" (כולל 2 מרכז קייט)	5	3350	12	17
סה"כ	16-21	10,500-13,050	36-48	57-71

3. בתיה ספר על יסודים

החינוך העל-יסודי (6 שנים לימוד*) מכון עבור גילאי 17-12. על-פי התוצאות הארציות, ומתוך מפק אחיר מגמות החתפותה בתחום החינוך בהתיישבות העובדת, נקבעו קוי היסוד הבאים לתכנון החינוך העל-יסודי באוצר הנ格尔ן:
 א. אחוז התלמידים בחינוך העל-יסודי הגיע ל-96% מתוך גילאי 17-12. ככלمر ילמדו בחינוך העל-יסודי כל מסלימי החינוך היסודי, פרט למסלימי בית הספר לחינוך מיוחד המהווים כ-4% מאוכלוסיות הגילים הרלוונטיות.

ב. בסקטור המושבי יכולתו בתיה ספר את הפונים לחינוך העל-יסודי במגמות הלימוד הבאות

1. 50% מכלל התלמידים יכולו בחינוך תיכון-יוניוני.
2. 35% מכלל התלמידים יכולו במגמות המקצועיים (בבית הספר המקצועי).
3. 15% מכלל התלמידים יופנו בתיה ספר על יסודים, הנמצאים מחוץ לתחום האיזור (בתי מדרש למורים וגניות, בתיה ספר ימיים, פנימיות צבאיות וכו').

(*) במערכות הכלליות של החינוך העיוני יוקדש מספר מוגבל של שעות-לימוד לחינוך קדם-מקצועית (6-8 שעות בשבוע), לפי המגמות: כלכלת הבית, - אגרונומיה, - מסגרות וכו'. לאחר הקמת המתקנים לצורך זה, ציודם, הפעלתם והחזקתם, תהווה - מול אחוז הניצולות הנמוכה - מעמסה כבדה יחסית לכל אחד מבתי ספר העל-יסודיים בנפרד מרגעם, להקים במרכז האזורי מרכז לחינוך קדם מקצועי. המוסד יקיים את תלמידי בתיה-ספר העל-יסודיים, מכל המושבים הקיבוצים. המרכז יוקם במרכז "עקב" ויתשתלב בבית הספר המקצועי על מנתיו ללימוד במגמות המקצועיות.

ג. בסקטור הקבוצי תקין מערכת לימודים כללית, בה ישולב נט החינוך הקדם-מקצועי *) , כ-81 מכל גילאי החינוך העל-יסודי (פרט ל-4% שלפי המשוער יופנה לחינוך המיחוזד ול-15% שיופנו לבוח ספר על יסודים הנמצאים מחוץ לתחומי האזור).

ד. באזורי הגולן יוקמו 3 בתים ספר על יסודים:

1. במרכז הגושי "נבי" (מגמה עיוונית או ישיבה תיכונית);
2. במרכז "עקב" (מגמה עיוונית ומגמות מקצועיות) עבור יתר המושבים (כולל מושב אלמגור הסמוך לטולן)
3. במרכז האזרחי עבור הקברים, ולחושבם בשני מרכזי קייט, מכל קשת הגוונים התנורתיים. (קיימת אלטרנטיבת של הקמת 2-3 בתים ספר על יסודים לגברים, כ"א בموقع החיטוך התנורתי, אם תגבר האין-נכונות לשיתוף הבין תנורתי בתחום החינוך).

ה. מספר התלמידים הרצוי לכיתה ליום העומד על 30.

להלן טבלה המשקפת את רשות החיטוך העל יסורי באזורי הכפרי בגולן:

מס. מועסקים	מס. כיתות	מס. תלמידים באזורי	מס. היישובים	הגוש
קיבוצים				
20-28	12-18	220-360 120-150	4-7 2-3	גוש "קונינטורה" גוש "חוון"
מושבים וקייט				
13	6	140-200 200	2-3 3	גוש "נבי" גוש "סקופיה"
40	(*22)	350 60	5 1	גוש "עקב" + מרכז קייט אלמגור
סה"כ				
73-81	40-46	1090-1320	17-22	

*) בית-הספר המקיים במרכז "עקב" יכלול: 2 מחוורים מקבילים במגמה עיוונית (12 כיתות) ו-3 מגמות מקצועיות (10 כיתות).

לפי המשורר יגיא מספר הילדיים באזורי הגולן, אשר אינם מסוגלים ללמידה בבית ספר רגילים ל-10 בשתיות. מרכז להפעיל במרכז האזרחי בית ספר 6 שנתי, לחינוך מיוחד (כולל פנימיה). לפי המשורר למדו בו 60 תלמידים, מהה כמחצית בכיתות מקצועיות. מוסד זה יעסיק כ-15 עובדים, מזה 12 מורים בஸורות מלאות. בית ספר דומה מופעל מזה שניהם ליד רמת-דרוד, בשותף ע"י המועצות האזוריות "קישון" ו"יזרעאל".

מאחר המרכז האזרחי תוכנן כדוגמם יגורו המועסקים בבית הספר לחינוך המיוחד בעיר "הגולן" הסמוכה למרץ האזרחי, הדבר מחייב מהצורך לשכן את המורים בקרבת המוסד.

ב. שירות בריאות

בהתאם לנורמות תכנון ארציות המרפאה בגודל רצוי - בין שהיא מוקמת ביישוב גדול, או איזורית - היא זו הכוללת 5 רופאים מהם 4 רופאים כלליים ורופא ילדים אחד. רופא כללי משרת בדרך כלל אוכלוסייה של 1600 נפש, כלומר, מרפאה איזורית יכולה לשרת אוכלוסייה של 8000 נפש. באיזורי התישבות בהם קימות מרפאות אזוריות נלוות למרפאות אלה גם חדי טיפול בכל יישוב. על כל 3 מרפאות איזוריות מתוכננת מרפאה מקצועית אחת המשרתת אוכלוסייה של 24,000 תושבים

היקף האוכלוסייה, החוויל באזורי הכפרי בגולן, אינו מאפשר תכנון מרפאה מקצועית. תושבי האזור יופנו לטיפול הרופאים המקצועיים לחוץ או לעיר באזורי הגולן, אם תקום. עקב פיזור היישובים בגולן אין אפשר להקים מרפאה אזורית בתמכונת שצתוטה לעיל. כדי להעלות את רמת שירותי הבריאות, מבחינה המקצועית והארגוני (סדיירות השירות), מרכז להקים 3 מרפאות גישות - עברור האוכלוסייה המושבית - בשלושה המרכזים הנשיים. בכל אחד מהמושבים יופעל חדר טיפולים בו תעבור אחות במשרה מלאה.

למרפאות הנשיות יתרון להוסיפה עוד שירותי רפואיים נוספים, אשר אינם צמודים בדרך כלל למרפאות מעין אלו. שירותי אלה יכלולו רפואיים שיניים, בית מרחחת, מעבדה, רפואי פיסיולוגי וכו'.

מרכז לקיים מרפאה נפרדת בכל אחד מהকבוצות. להסדר זה יתרון בסקטור הקבראי, לאחר והוא מצל על הטיפול בילדים, המרכזים במסגרת "חברת הילדים".

מס'	מושקים	כללית			מרפאה	מהה רופאים	גוש - קבוצים
		ס"ה	מקום	מספר מרפאות			
2-3	10-17	בישובים	4-7	גוש "קונטראה"			
1	5-7		2-3	גוש "חן"			
גוש מושבים							
1	5-6	מרכז הגוש	1	גוש "נבי"			
1	6	"	1	גוש "סקופיה"			
2	10	"	1	גוש "עקב"			
7-8	36-46	-	9-13	סה"כ			

נוסף להנ"ל יופעל שירות בריאות הבאים:

- 1) מרפאת-שינאים ע"י כל מרפאה כללית (13-9 מעוסקים, מהה 7-5 רופאים)
- 2) שרות-אמבולנס במרכז האזורי (2 אמבולנסים - 2 מושקים).

ג. שירותי תרבות

מטרע להקים שני בתים תרבותיים: אחד - אשר ברוב ימי השנה ישרת את הקבוצים - במרכז האזורי, השני - עבור המושבים במרכז הגושי "עקב". בית התרבות במרכז האזורי יכיל: אולם להציגות (1000 מקומות), אולם אסיפות (150 מקומות), מספר חדרים לפעולות מתחاضפים, ספרייה, חדר קריאה, מקום לתערוכות מתחלפות, מזנון וכו'.

לאירועים המושכים קהל רב מהאזור ישמש אולם הציגות גם עבור האוכלוסייה המושבית. בעונת הנופש יתכן ניצול נוסף של אולם זה להציגות מטהזריות, עבור נופשים מחוץ לאזור.

בית התרבות במרכז "עקב" יוכל אולם להציגות (650 מקומות) וחדרים נוספים, במתכוון דומה לצורך שכבת התרבות במרכז האזורי. העbijון המיחודה של מושבי "הפועל המזרחי" יבוא על בטשו בביתו עם (350 מקומות), אשר יוקם במרכז הגושי. ע"י בית

התרבותות האלו יופעלו חוגים אזוריים כגון: חוג דרמטי, חוג לציור, חוג לידעת הארץ, חוגים ללימודיו שפות, מקהלה אזורית, חוג לאזרחות, – מדיניות-כלכליות, חוג לתנ"ך, חוג לירוקה עם וכו' .
בכל אחד מהישובים תופעל פינת קריאה ומחקרים וסניף ספרייה.

להלן פירוט מערכת בתי תרבות המוצעת:

ה גו ש	מקום	מספר מקומות	אזור מס' מושבים חדרים	בבית-עם		מוסדות וمتקני תרבות	
				אזור מס' מושבים חדרים	אזור מס' מושבים חדרים	בבית-עם-תרבות	מוסדות וمتקני תרבות
גוש "קונינדרה" גוש "חן"	במרכז האזרדי	-	-	1,000	+	6	3
גוש "נבי"	במרכז הנשי	350	4	-	+	1 ½	1 ½
גוש "סקופיה"	במרכז הנשי	200	3	-	-	1 ½	3
גוש "עקב"	במרכז הנשי	650	5	+	-	3	3

המודעה האזרחיות העתירה באזרע הנעלן תקיים מועדון טער אזררי עבור בני הקבוצים – במרכז האזרדי, ו-3 מרכז' נטור גושיים עבור בני המשכבים. המועדון במרכז "עקב" יהיה גדול יחסית וישמש את כל הטער המושבי בפועל אזריות.

מספר המעסקים	מקום המועדרון הנדול	מקום המועדרון הקטן	מספר ניוער גילאי 10-17	גוש
		-	280-550	גוש "קוניטרה"
1 ½	במרכז האזרחי	-	160-250	גוש "חzon"
1	-	במרכז הג羞	260-400	גוש "נְבָ"
1 ½		במרכז הגוש	350	גוש "סקופיה"
1 ½	במרכז האזרחי	-	530	גוש "עקב"
5 ½		1 מועדרונים קטנים	1580-2080	סה"כ
		2 מועדרונים גדולים		

ד. שירותים ספורט

בהתאם לנורמות ארציות יש לקבוע את מכסתה השיטה לספורט לפי 2 ד' לכל 1000 נפש. מתוך מכסה זו יש להקנות 1.5 ד' לשטחי ספורט שכונתיים (מקביל לגושים בהצעתנו). ו-0.5 ד' לשטח ספורט מרכדי. בהתאם למכסה זו יש להקנות שטח בגודל של 15 ד' למגרשי ספורט שכונתיים עכשווי אוכלוסייה שבין 3,300 עד 10,000 נפש. היקף האוכלוסייה הכפרית באזורי הגולן תואם מכוסות אלו.

מודיע להקים מרכדי ספורט גושים בכל אחד משני מוקדי החינוך הקברוציים (ע"י בתיה הספר הייסודיים), וכן בכל אחד משלוחת המרכדים הנשיים במרכז האזרחי יוקם מרכז ספורט מרכזי (מתקנים לפי התקן האולימפי).

ה. שירותים מסחר

אין הקברוצים נזקקים בדרך כלל לשירותי מסחר עם הערים שבקרבתם (כגון: עפולה, קריית מלאכי, חצור הגלילית, נצרת; מגדל העמק). קשרי המסחר של הקברוצים בעורת קניות מרוכזות, מוביל ישר לחיפה ותל אביב, באמצעות המשביר

המרכזי, ארגוני קניות אזוריות, ארגוני קניות של הזורמים התיישבותיים וכו'. המרכיבים נמסרים לחברים בקבוץ במיחסן המקומי.

המושבים, אגודות שותפות, מנהלות את הקניות במרחב באופן דומה לקיבוצים ובענורות חיים (ארגוני קניות וכו'). לעומת זאת נזק כיוון הפרט במושבים לשירותים בענפי המסחר הקמעוני, הנתנים בעירם הקרובות ואף רוחקות יותר *).

מושבי צפון הארץ שייכים ל"ארגוני קניות אזורית - מושבי הצפון" המקיימים 30 מושבים פזוריים בחמש מועצות אזוריות. הקיבוצים בצפון הארץ שייכים לארגוני קניות אזוריים מסוימים, כגון: "משק הגליל העליון", "משק עמק הירדן".

במקביל קשורים מושבים אלה לארגוני קניות התנועתי המשותף לכל הזורמים התיישבותיים של הסектор המזרחי - מות"ם ("משק תנועות המושבים"); כן קשורים הקיבוצים לארגוני קניות של הזורמים התיישבותיים שלהם.

לארגוני קניות אזוריים שייך הטיפול באספקה השוטפת לבני-חילים, לאוכלוסיה ולענפי השדה, כמו כן בהשקעות, אשראי בתנאים נוחים ליישובים, בהקמת ובהפעלת מפעלים אזוריים. לארגוני קניות של הזורמים התיישבותיים מסור התהום של קניות לצרכי השקעות - בניית חומרי בניין, ציוד טכני, קירור, מכונות חקלאיות, מכוניות ומיכון אחר. מתබל על הדעת, מושבי הנחל יצטרפו לארגוני קניות ואזורית "מושבי הצפון" והקיבוצים - לארגוני קניות האזורי של משקי הגליל העליון. (בסעיף הבא - "שירותי מינהל אזוריים" - כלולה העזה להקים במרכז האזורי סניפים של ארגוני קניות האזורים. הסדר מעין זה קיים כבר זמן מה במספר מועצות אזוריות).

בכל מושב תהיה צרכניה לצורכי שוק מערבי יום-יום. מכירת יתר המוצרים לאוכלוסיות המושבים ככלי מטבח, נעלי עבודה, בגדי עבודה ובגדים יומיים, גלנטרייה וצעצועים, שאינם בגדר של הזדמנות יום-יום – ירוכזו בצרכניה גושית. בצרכניה הגושית יימצא מבחן יותר של מערך אוכל. סיור זה יאפשר מבחן שירות גודל יותר בכמות ובטיב וייחסרו למתיישבים מן התרבות של טלטול לערים. מרצע למקם את הערככניות הגושית במרכזים הגושים.

ע"י הערככנית הגושית יוקם מיחסן חומרי גושי, להספקת דשנים, חומרי הדבשה והספקה אחרת למשק. חומרים אלו נרכשים לעתים רוחקות יותר ע"י המתיישבים, לבן החזקתם במלאי בכל צרכניה כפרית בנפרד אינה רנטבילית. חיוניותו של המיחסן האזורי יתבעא לא רק בשטח הכלכלי, אלא גם בתחום המקצוע וההוראה. במיחסן האזורי יספקו למתיישבים חומרים וציוד, המותאמים במיוחד לתנאים הספציפיים של האזור; כן יוכל הדבר על שמירת אידיות העיזור באזור. יתרונות אלו אין להעלות על הדעת במקרה של רכישות מקרים אצל סוחרים שונים בעיר.

* ראה: יהושע כהן: "תחום השפעה מסחריים של היישובים העירוניים במישור החוף הדרומי של ישראל" (המרכז לחקר התיישבות, רחובות, פירושים בעיות פתוח אזור, מס' 4, - 1968).

הטבלה הבאה מסכמת את הצעה להפעלת שירותי מטהר, בסектор המושבי בגלן:

גראןיזציה מטעקים בדברי מטהר, במחסן חומרים	דברי בית - ולבשה	גראןיזציה
1	2	"סקופיה"
1	2	"עקב"
1	2	"נב"
-	16-21	בישובים
3	22.27	סה"כ באזרור

ו. שירותי מינהל אזוריים

שירותי המנהל ימוקמו במרכז האזורי. מערכת שירותים אלו תכלול:
משרדי המועצה האזורית, סניפי ארגוני קניות אזוריים לAGRים ולמוסדות, הנהלת אגדה כלכלית לפתח אזורי והנה"ח.

המועצה האזורית תפעיל את השירותים הבאים: תברואה, הסעה, מד"א, שמירה, ארגון אירופאים אזוריים, סיוע לרעדי ישובים במחן שירותים מקומיים, סייע למוסדות חינוך, דת, טעם, ניהול בתים תרבות, חרוגי מבוגרים ומרכז טער והפעלת שירותים נוספים בשיתוף עם רשות מוניציפליות אחרות בסביבה.

במסגרת התארגנות האזורית הננו מציעים לרכז את הנהלת החשבונית של כל המושבים. הסדר זה יאפשר הכנסת שיטת עבודה יעילה (מיICON), העסקת כוחות מקצועיים מעולים, מניעת מגורים והזלה ניכרת של שירות זה. הסדר כזה נכנס בהדרגה במועצות אזוריות אחרות בארץ. משרדי הנהלת החשבונית ימוקמו בבניין המשרדים של המועצה האזורית.

שירותים אישיים ושירותי מלאכה

ז.

התארגנות ברמה האזורית פותחת את האפשרות בפני מושבי הגלן לרכז את השירותים במרכז הגושים. הרחבת תחום פעילותם של השירותים, בתחום הצר של כפר בוודד בתחום של גראןיזציה, עלתה את כDAOות הפעלה, ואפשר העסקת בעלי מקצוע מעולים הפעלת ציוד משוכלל. כן ואפשר ההTAGנות הגושית להפעיל בתחום הכפרי את סוגי השירות, אותן "קונס" עדין מושבי האזרור בערים. בדרך זו תתאפשר הרחבת נספה של אפשרות הקליטה של העודף הדמוגרפי באזרור הכפרי. מרבית העסקים, המיעדרים לשירות, יוקמו בהדרגה על-ידי בעלי העסקים, אך בעידוד תעשיית ההTAGנות האזורית.

לפי נורמות ארציות נדרשים לפחות 3 עסקים לשירותים אישיים ו-3 עסקים לשירותי מלאכה, שומה המכב בסקטוח הקבוצי, הרואה את הקבוץ כיחידה חברתית ריבונית. הקבוץ - לפי השקפה זו - הוא מזינה של תחומי המשק, החברה, החינוך, התרבות והשקבת עולם. רעיון זה מחייב להעניק לחבריו הקבוציים את מכלול השירותים בתחום היישוב שלהם, מבלי להשיט את נקודת הכוח אל מחוץ ליחידה הקבוצית. משום כך פתחו הקבוצים מזה זמן, כל אחד בתחוםו, מערכת מפותחת של שירותים אישיים ושירותי מלאכה. בכמה סוגים של שירותי מלאכה, כמו השירותים בכמה קבוצים, חורג היקףם מעלה הדרוש למשך הם מהווים מעין "מעגל" משקי. הדבר הוא תולדה של הצורך לפטור בעיה חברתית בקבוץ היא נובעת מהתדרוקות למצוות תעסוקה לחבריהם מוגבלים בעיקר קשיים, הדצאים ממעגל הייצור החקלאי, וכן לחברות רבות מכל הגילאים. בהתחשב בכל האמור לעיל אין אנו מציינים התוארכנות בין-קבוצית להפעלת השירותים האישיים והשירותי מלאכה.

בהתאם להיקף האוכלוסייה החקלאית באזורי הנמלן, כולל מערכת השירותים האישיים והמלאכה כ-40-38 מועסקים, לפי הפרוט הבא:

בגראש "נב" : 10-8 בגראש "סקופיה" : 12 בגראש "עקב" : 18

ה. שירות דת

שירות דת לאזרר כלו יונחו ע"י המוסדות המוסאים, שימוקמו במרכז הגשי של מושבי הפועל המודח. מספר ומועסקים בשירות דת אזרוריים - 2 איש.

ט. סניף בנק

אנו מציינים להפעיל במרכז "עקב" סניף בנק. מוסד זה ישרת את האגודות החקלאיות ואת התושבים במקומות שונים, כגון: אשראי, הלואות, הון חרוז וכו'. מושד זה יקל על אוכלוסיית האזורי בסידור עניינה הכספיים וימנע בזבוז זמן.

י. שירותי מזקקים ותעשייה חקלאית

לפי שיקול מוקדם, יש לצפות להתחווות מערכת של שירותי מזקקים ותעשייה חקלאית, במרכז האזורי, כוללן:

שירותים: ציוד לבבינות עפר, ריכוז מכונות וציוד חקלאי, מוסך ומחסן חומרים אזרורי, תחנת דלק וגשר מאוזניים,

שירותי הובלה, מכבסה אזרחית : סה"כ 90 - 100 מועסקים קבועים.

מפעלים: יקב, מנפה, בית מטבחים, מגנורה סה"כ 120-130 מועסקים קבועים.

בכל אחד מהמרכזים הגושיים יוקמו בתא אריהה לירקוט פירות ופרחים (5 עובדים קבועים בכ"א) וכן בית אריהה לפרי אבוקדו, מחלבה לחלב צאן ומפעל תובלה למושבים במרכז עקב סה"כ 50-45 עובדים קבועים.

יא. תעסוקה

לפי המשטער ניתן מספר המועסקים הקבועים בשירותים ובמפעלים אזוריים ל-722 עד 811 מועסקים בהתאם לפירות הבא:

ענף	אלטרנטיבות (মউস্কিম)	א' (לפי 16 יישובים) ב' (לפי 21 יישובים)	217 35 61 49 85 28 2 76 52 175 31 811
חינוך	185		
תרבות וספרות	31		
בריאות	51		
ஸ்த୍ରେ മହିଳାଙ୍ଗ	39		
שירותים אישיים ומלוכה	75		
הובלה וחסעה	28		
שירותי דת	2		
ሚנהל (କୋଲି ବନ୍କ ଓ ହନ୍ଦାଚ)	61		
ଚିକିତ୍ସା ବିଭାଗ, ଚିକିତ୍ସା କଲ୍ଯାଣ,			
ମୋସ୍କିମ ଓ ତଥାନା ଦଳ	52		
ମଫୁଲିମ କଲ୍ଯାଣିମ *	175		
ଶୌଣିମ	23		
סה"כ	722		

* פירות המפעלים החקלאיים: מיוון ואריות ירקות, מיוון ואריות פרחים, מיוון ואריות פרי-אבוקדו, מחלקה לחלב צאן. מנפחה, יקב, בית-מטבחים, מגורה.

יב. שי ב ר ג

כל המועסקים בשירותים למושב בודד או לקבוצה יושכנו ביישוב אותו הם משרתים. במרכזים הגושיים יושכנו המועסקים בשירותים הבין-מושביים לביצוע המושבים, אשר מהוות את הגוש.

אחרי המרכז האזרחי תוכנן כדורום, יושכנו אנשי הקבוצים - המועסקים בשירותים במפעלים אזוריים - בקבוצות עצמאיות; יתר

המוסיקים בשירותים ובמפעלים האזרוריים יושכנו במרכזו "עקב", שאינו מרחק מודיע מהמרכז האזרורי (עד 10 ק"מ), וכ-85 משפחות נוספות בעיר "גולן", הסמוכה למרכז האזרורי. יש מקום להניה שכל משפחה שלישית (בממוצע) כולל 2 מפרנסים בהרכבה; לפיכך יהיה צורך להקים כ-1605 – 535 יחידות דיור עבור המוסיקים בשירותים ובמפעלים האזרוריים לפי הדרישות הבאות:

מספר יחידות מנוגרים (מס' משפחות) אלטרנטיבית	מספר המתפקידים הקבועים				מקום מגורים	
	ב'		א'			
	ב'	א'	ב'	א'		
125	125	167	167		במרכז "עקב"	
30	30	42	42		במרכז "סקופיה"	
50	40	64	56		במרכז "גבע"	
255	200	341	268		בקברצ'ים	
60	55	82	74		במטרבאים	
85	85	115	115		בעיר "גולן"	
	605	535	811	722	סה"כ	

*) הנחנו שכ-115 עובדים נוספים, המוסיקים בחינוך המיוחד ובמפעלים האזרוריים, יהיו תושבי עיר "הגולן" משומם כר נכללה ההשקעה החדשosa להקמת שכונות עבורם, (85 משפחות) בסעיף ההשקעות.

לפי הערכה מוקדמת (נורמטטיבית) יסתכמו ההשקעות בתשתיות, מבנים ושיכון, כדלהלן:
אלטרנטיבות ותוארו לירוחות

ע נף	ב' לפחות יישובים	א' לפחות יישובים	ב' לפחות יישובים	א' לפחות יישובים
חינוך		8445	6975	
בריאות		1070	900	
תרבות וספרות		3150	3150	
מסחר ומחסנין		170	170	
МИנהל (כולל הנהלת חשבונות ובנק)		190	190	
שירותים אישיים ומלאה		680	575	
שיכון		14,520	12,840	
סה"כ באזרור	28,225	24,800		

יג. השקעות

בשלב זה נמנעו מהעיר את היקף ההשקעות הדרושים לציוד פנימי של מוסדות השירות וכן את היקף ההשקעות למפעלים אזרחיים.

חישוב ההשקעה בתשתיות ובמבנים, הדרושים לייצור מקום עבודה לモעסך אחד בשירותים אישיים וציבוריים (במוצע) :

ב'	א'	
480	410	מספר המועסקים בשירותים אישיים וציבוריים (*)
13,705	11,960	ההשקעות בתשתיות ובמבנים (באלפי ל"י)
28,550	29,300	ההשקעות בתשתיות ומתקנים - לモעסך בממוצע (בל"י)
24,000	24,000	(בל"י)
18,000	18,000	(בל"י)
+	+	סה"כ ההשקעה בתשתיות, מתקנים ושיכון לモעסך בשירותים
+6,550	47,300	אישיים וציבוריים(במוצע)

*) אינו כולל את המועסקים בשירותים כלכליים ובמפעלים.

ה המערך האיזורי המוצע

ו. כללי - הנחות יסוד

השיקולים שהדריכו את הצעות בקביעת המערך האזורי הכלול לטלן היו:

א. הצורך באיכלוס מירבי באזור.

ב. האספקט הבטחוני והתייחסותו למערכים אפשריים.

ג. חפש מערך המשלב את מרכיבי האזור השונים כחויבת ארגנית עילית, תוך מתן תשומת לב לבעית השירותים המתחייבים ורמותם, לשאלת כוונת הזרימה הטבעיים באזור, אליו וממנו, ותרומתו של המערך לככלת מדינה ובטופה.

כפי שפורסם בפרקם העוסקים במשאבי הטבעיים של הגולן עשויה האוכלוסייה היהודית המבוססת עליהם להסתכם בכ- 16.000 – 20 נפש (ב- 5.000 – 15 בתתיישבות החקלאית וב- 5.000 במרקצי הקיטט). לסך זה יצטרפו כ- 10.000 מיועטים, מרביתם דרוזים. כל רצון לאקלוס יהודי נוסף, מהיבט התבססות על ענפי כללה שאינם קשורים באזור ואשר ירויצו בדרך הטבע בישוב עירוני. למעשה תקבע איפוא מדיניות לאקלוס הטלן מעל משאבי הטבעיים, את הקמתה של עיר באזור.

הاسפקט הבטחוני משתמש במערכת שקולי המיקום למיניהם. הkrabbah לקבול תשפייע על מיקום מערכת הדריכים הראשיות, על יעדותם של כבישים קיימים, על מיקום של היישובים החקלאיים והמרכז האזורי. למעשה הננו נגשים לחנן אזור התישבותי חדש לאחר שלמדנו על בשרנו את משמעותו של הגורם הבטחוני במשך 20 שנים עצמאו. חובה איפוא להתחמזר עם בעיה זו ולנסות לפתורה.

שאלת המערך הייעיל קשורה הן בנושא אקלוס והן בבעיה הבטחונית. רמת השירותים הינה פונקציה של ממדיו אוכלוסייה בכלל וקייםו של מרכז עירוני – מайдך. היחסות למפגעים בטחוניים תערער את יסודות המשק הברייא אף אם כל החשובים שביסותו סבירים ובודקים. אך נוסף לשוקלים אלו קיים גושה המערך חיי והיעיל, שהוא פרי התארגנות מתאימה. קיומן של מספר מערכות שאין קשורות בהכרח זו בזו, עשוי להוביל לכוכני פתח שתים. חופשי הנושא שתשלב מערכות אלו יחד וע"י בר תעניק כוח ותנופה, לכל אחת מהן ולשתלובת בכללה, זו היתה משימה שהדריכה את צוות הetcnun. המערך המוצע הוא נסיון לענות על משימה זו.

א. היישובים ושרותיהם

17-22 יישובים חקלאיים יהודים יאכלסו את הגולן, משני צפונה ועד מבו-חמה בדרום. 9-13 קבוצים ו-8-9 מושבים. היישובים יתארגנו בגושים בניו-2-4 כפרים כל אחד, בהתאם לאופיים הרוקע התנאי שליהם.

מיוקם יעשה על צירי תנואה ראשיים, שייחזו את הגולן מצפון לדרום, מרביתם יהיו פס רציף, המבטא נוכחות על הרמה עצמה.

ב. המערך המוצע

ועם זאת שומר על מרחק סביר מהגבול ובעיותיו. מספר יישובים ימוקמו בעורף האזור, בפינות בעליות פוטנציאלי כלכלי בעל משקל, כגון: עמק הבטיחה, שניר, מורדות הירדן.

מלבד 3 יישובים (שני קיבוצי דרום הרמה אשר יתקשרו בעתיד אל יישובי עמק הירדן ומרכזם בצמחי ושןיר שקשריו יהיו אל עמק-החולות על ישוביו וארגנו) כל שאר יישובי הגולן יהיו קשוריהם ארגונית ומעשית למרכז דום אשר ירצוף לעיר הגולן שתמוקם בסביבת סלוקיה. עיר זו תענה היטב על צרכיהם בזכות מרכזיותה וקרבתה אף אל המרוחקים שבין היישובים.

סביר ציר היישובים ישתרעו שטחיה העבודה החקלאיים, כ-145 אלף דונם, חלקם בהשקיה וחלקם בבעל; בשדרוליהם העיקריים: מטעים, גודלי שודה, ירקות ותבואה, יכוננו לייצוא טרי, לעובד תעשייתי שתכליתו יצוא, או לשוקרים המקומיים תוך דחיקת יבואם של אותם מוצרים. מרבית שטחיה הגולן שאינם ראויים לעובד חקלאי יפותחו וית澈לי וכשתיי מרצה טבעי ומושבח, עליו יוקם עדר בקר לבשר בהיקף ניכר, אשר יענה על חלק מתצרוכתה של המדינה.

חקלאי האזור ישילמו את הכנסותיהם בעזרת ענפי קייט ותעשייה ובסך הכל ישיגו רמת חיים העולה על הממוצע המקבול, דבר שיתבטא אף ברמת השירותים המתבקשת.

מערך השירותים יורכב ממספר דרגים החל בדרג הכספי (הכולל שירותים אלמנטוריים אשר ימצאו בכל יישוב וישוב) דרך הדרג הגושא אשר יוכל מספר מרכזיים, חלקם מאויש בעובדייהם, וחלקם דום (כשהמדובר בגושי קבועים), וכלה במרכז האזורי אשר יהוה חלק מעיר הגולן ובו יתרכזו מפעלי התעשייה החקלאיים; וכן מפעלי שירות יצירניים וצרכניים המחייבים היקף רחב על מנת שתושג רמה מניה את הדעת. שירותי החנוך והתרבות יתפזרו אף הם בכל שלוש רמות המרכדים, בהתאם לנושאים הספציפיים.

מלבד ההתיישבות היהודית יוסיפו ויתקימו בצפון הגולן כפרי המיעוטים הנוכחים: 4 כפרים דרוזיים וחמשי – מוסלמי. הללו יוסיפו לעסוק בחקלאות אף שצפוי בהם התפתחות לכיוון מלאכה ותעשייה קלה. תופעה זו תקשור לעליות רמת החיים הצפופה בהם ולגדול אוכלוסיהם.

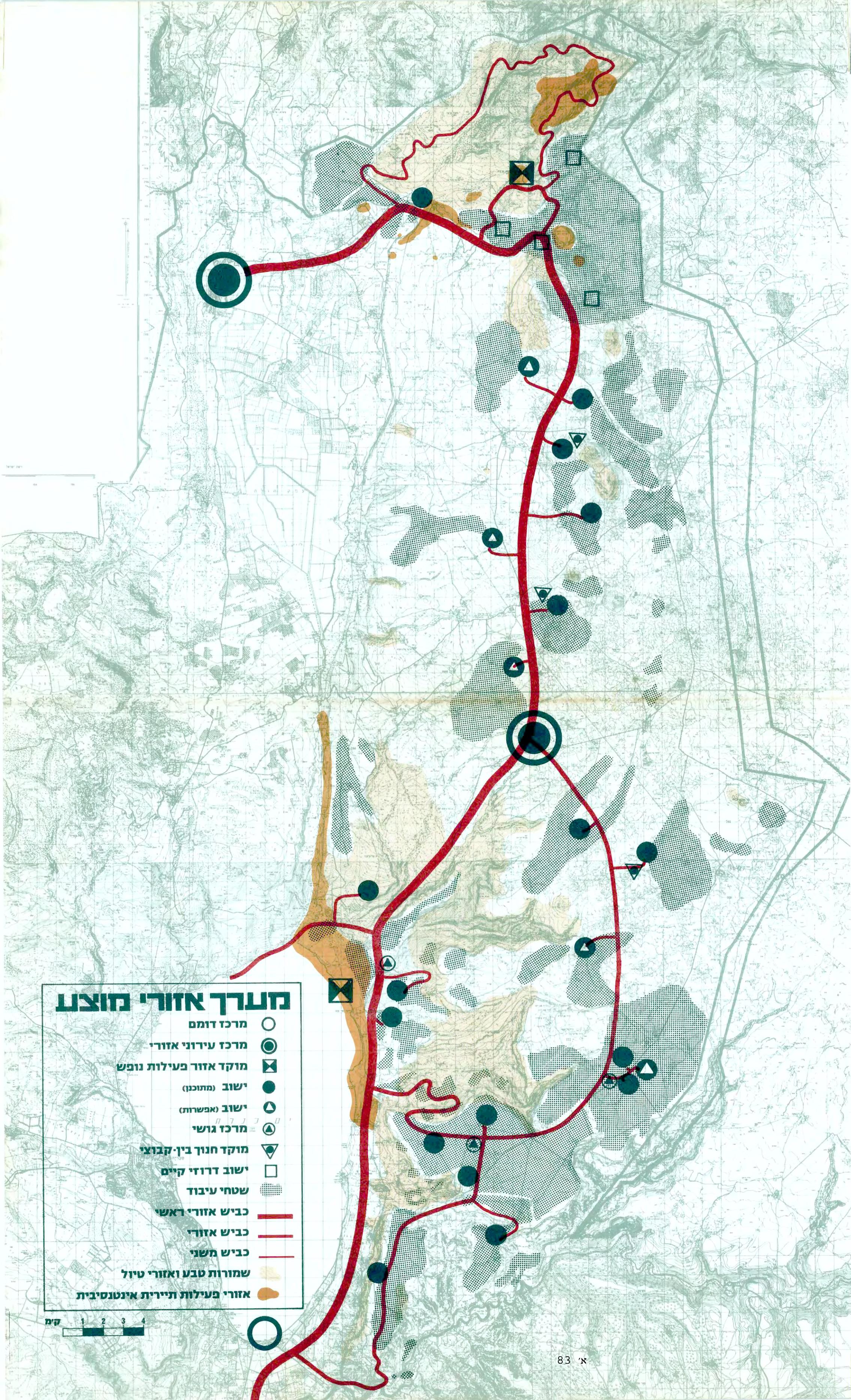
ב. מערכות הקייט

שתי מערכות קייט תפוחנה באזור: הצפונית, הכוללת את החרמון ומדרונוטיו, הוודיות הירדיים ממנה ורשות האתרים שלמרגלותיו מברכת-רם ועד תל-דן והבניאס, והדרומית המשתרעת סביב חוף הכנרת מנוקיב ועד שפר הירדן והכוללת את בקע הירדן, יער יהודיה, ביצות הבטיחה, הוודיות הנופלות אליה והאתרים הפזורים בהם.

שורת מרכזי קייט יהיה את מוקד המערכות הללו. לבני הצפונית מוצע מרכז מאוכלס אחד, על חורבות הכפר ג'ובטה-א-זית. לבני הדרומית מוצעים 2-3 מרכזיים לאורך החוף, שניים מהם יהיו מאוישים ע"י עובדייהם אף מחוץ לעונתם.

מרכזי הקייט יכלולו בתיהם, במקרים וחדרי השכלה ברמות שונות. סביב המרכדים או ביניהם ימצאו אתרים פעילותות שונות, חלקם ברמת אינטנסיבית גבהה (ברכת-רם, קלעת-נמרוד) וחלקם בדרגה נמוכה יותר (קטעי חוף או יער).

עונת הפעילות והARIOה תהיה ארכזה יחסית. במערכת הצפונית כ-7-8 חודשים בשנה. ובדרומית 6-7 חודשים. שילוב נושאים ופעילות עשויה להאריך את העונה עוד יותר וכן - שלוב שני המרכיבות ויצירת קשר גומלין ביןיהן. הדבר מותנה בכוכני הפתוח, ועוד יותר במערכת הדרכים אל הרמה ובתוכה. המערך המוצע בהן מניח קשר גומלין כזה, באמצעות ציר התנועה הראשי עקב-مسעה בשער הגולן שוכנת על ציר זה ומתקשת את הקשרים בין שתי המערכות. באמצעות המשכו של ציר זה לצמיחה תקשורתה מערכות הקיט אל מרכזי הארץ. קשרים נוספים, יקיים אף אל אזורי הקיטים הסמוכים: עמק החולה וחופי הכנרת המערביים והדרומיים.

ב-2000 חדרים בדרגות שונות, החל באכסניות נער וכלה במוטלים ובתי קיז' להשכלה, יהיו את סעיף ההשעות הראשי בענף הקיט. סעיפים נוספים: שיחורים, חניונים, נתיעות, מעליות וכו'. כ-1000 משפחות קבועות תאלנסנה את מרכזי הקיט, אליהם יצטרכו עובדים עונתיים בהיקף דומה.

ג. מערכת הדריכים

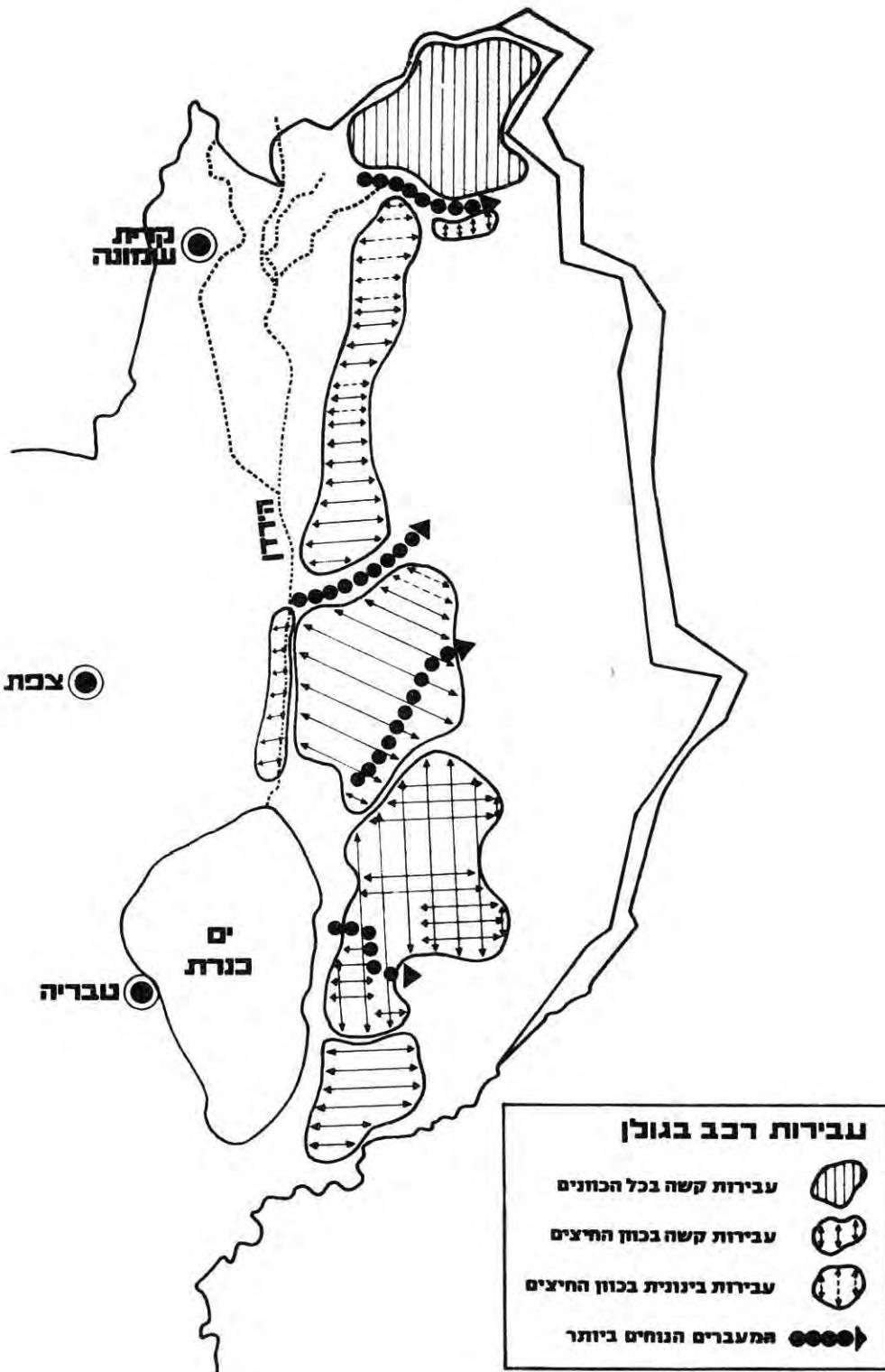
מערכת הדריכים תכלול:

1. ציר מרכזי שכונת צפון-דרום, העובר דרך מסעה - כפר נפח - יהודיה - הבטיחה - צמח. ציר זה יחוצה את הרמה לכל אורכה ויקשר את מערכות הקיט ואת היישובים זה לה.
2. 3 צירים משנה רוחביים: בביש בניאס - מסעה בצד צפון. בביש גשר בנות יעקב - עין זיוון במרכז. בביש כורסי - סקופיה בדרום.
3. בביש אזורי מרכזי: אל-על - חיספין - סלוקיה, קשור את דרום הרמה אל מרכזה ועל עיר הגולן המזוהה בו.

הצריך לקשר את כל אזורי הגולן לחטיבת אודגנית אחת מצעיע, בהתחשב בשקלים טופוגרפיים ובטיחוניים, על חכנו ציר מרכזי צפון-דרום: מוצעת דרך ראשית שחüber במרכז הרמה, ותרד דרך שלוחת יהודיה לבקעת הכנרת. בהמשך הציר, דרוםית לחושניה, תעבור הדריך בסמיכות מרבית למצווי הואריות היורדים אל הכנרת, ותתחבר בסקופיה בדרך הרוחב הדרומי שתעללה מחותך הכנרת בואדי סמך.

מרבית התנועה הבין-אזורית (נוסעים והובלה) תתנהל בין הגולן למרכזי האוכלוסייה בחיפה, תל-אביב וירושלים. התוואי הנוח ביותר ממרכז הארץ לאזור הכנרת עבר דרך עמוק וארוך ערבה ועמק בית שאן, קשרו ירושלים עם עמק-בין-שאן דרך בקעת הירדן ועד יג'יר את חסיבותו עורק בית שאן - צמח. המעבר דרך טבריה, לעומת זאת, הוא מעבר דרך צורא בקבוק. מראה איפורא כי זרימת התנועה העיקרית מהגולן אל מרכז הארץ תהיה דרך עמק הירדן; ואחר כך דרך המשך עמק הירדן לירושלים מצד אחד, ודרך עמק בית שאן וואדי ערבה לתל-אביב מצד שני. במקרה של הגלות בטחוניות ישמש המעבר דרך טבריה כאלטרנטיבתה. זרימת התנועה מחיפה תמשיך להתקיים בדרך טבריה, או דרך עכו באמ יושפר תוואי עמק עכו-צפת, בתוספת הקביש פרוד-עמידר.

התקווית מעידה איפוא את הבנייה הראשית לגולן דרך עמק הירדן, חופי הכנרת המזרחיים והבטיחה. באוצר סלוקיה תהיה צומת הדריכים המרכזית בגולן – הצלבות הכביש העולה מהבטיחה עם כביש הרמה העולה מסקופיה.

באוצר הצפוני יגיע כביש הרמה המרכזי למסעדה ודרךו תהיה הגישה העיקרית לאזור החורמון. בעוד זאת יהיה מערכת התוירות בחורמון ובחופי הכנרת קשורות קשר הדוק, כאשר בין שתיהן לאורך אותו הקשר שזרה מערכת הכבישים החקלאיים המתוכננים. אל אזור החורמון ניתן יהיה להגיע גם דרך בניאס וקרית-شمונה – מדובר בעיקר בתנועה המגיעה ממערב הארץ. מיקום המערכת המוצעת, בתווך בטחון סביר, מקו הפקת האש יאפשר שימוש בלתי מופרע ועל כן יעיל ונוח.

ד. עיר הנמל

העיר המרכזית תמוקם בסביבות סלוקיה, ובה יצטלבו עורכי התבחורה האזרוריים הראשיים. מיקומה יתאים את תפקידיה כמרכז אזרורי עירוני לגולן וכ默默地ה בין חלקי השונים. במרכז אזרורי תשריתן את ההתיישבות החקלאית זהן את ענף הקיז' ומפעליותיו. עם זאת תהיה בעלת אופי ניטרלי ובבעל זכות קיום כשלעצמה. בקיומה תתרום לאכlosion האזרור מעבר לפוטנציאל הכלכלי הקיים בו.

בפרק הזמן אליו מתייחסת תכנית זאת יש לשאוף לפיתוח אוכלוסייה עירונית בת כ-30 אלף נפש. זו היא אוכלוסייה מינימום, המבטייה למרכז עירוני את התפתחות מניה את הדעת. קיומה של אוכלוסייה זו מחייב פתחו מפעלים שהיקפם ניכר. מיעוטם בעלי משמעות אזרורית, ורובם – שאינם מחיבים זיקה לאזרור. בקבוצה הראשונה נכללים מפעלי עבודת תוכחת חקלאית (כגון יקב, משחטה, מנפותה, מפעל עבוד ירקות, שכבות מיוון ואירועה). מפעלי עזר ושרותים יצר ניימס (כגון: מוסכים ומסגריות, חברות תובלה וכליים קבועים) וכן מוסדות וארגוני (חברות פתוח, הטלות חשבון, ארגוני קניות, מוסדות חנוך ותרבות ועוד).

הකבועה העיקרית כוללת מפעלי תעשייה ומלאכה מסווגים שאין פותחים קשרו בנתונים מקומיים ועל כן ניתן לפתחם במקום זה בכלל מקום אחר. כיוון שהמדובר הוא במרכז עירוני המרוחק יחסית ממרכז הארץ וממליוו הנו מעדיפות יחסית מפעלים שהרצאות הובילות תוצאות וIALIZED הגלם אין בעולה משקל בתחשיב הייצור שלהם.

העיר תשתלב במרחב הקיטט במספר פונקציות. בהיותה יושבת על העיר הקשר את שתי מערכות הקיטט ובתווך מרחקים קצר משתייהן היא תהווה עבורן מרכז קניות, שירותים ובדור ברמה החורגת מזו המצוייה בהן. יש להניח שאף יוקמו בה מתקני קיטט שונים (מלונות, מסעדות) וענף הבדור בה ישלב בתוכו את ערבי האזרור החקלאי, הקיטטנים ותושביה היא.

יש להניח שהליך מעובדי מרכזי הקיטט ומפעלי המתקנים למיניהם יתגוררו בה. בעיקר צפוי הדבר לגבי המרכזים בחופי הכנרת המצוים בקרבה רבה יחסית ועל עובדייהם לא יהיה להגיע למקום העבודה מדי בקר.

העיר תמצא במרחב של כ-35 ק"מ מטבריה ומחצורה, (זהה בהתאם למערכת הדריכים המתוכננת), ומרחק זה תואם את המקובל לגבי טווח בין-עירוני בישראל.

ה. מרכזים ואזרחי השפעה מוחוץ לגבולות האזור

שלושה מרכזיים עירוניים ושתי מועצות אזוריות השוכנים בגבולות האזור ישתלבו במידה זו או אחרת במרקם תרנגולן. הללו מעוидים במערכות יערניות ורככניות העשוויות להקל על פיתוח האזור בשלבי הראשית (כלומר כל עוד בידינו פתרונות עדיפים). יש לשער התקשרויות קבועות של קטיעים שונים במרקם העתידי אף בשלבים מוקדמים יותר.

שלושת המרכזים הירוניים הם:

העיריה קריית-שמעונה - בעפוזן עמק החולה אשר תשרה את צפון הגולן: כפרי המיעוטים, שניר, מרכז הקיט בג' ובתא-א-זית ואתاري קיטים שונים באזורי זה. זאת – אף לאחר הקמת עיר הגולן.

העיריה חוצר – שעיקר תפקידה יתרכזו בשלבי התחילה – עד להקמת המרכז העירוני בגולן. לאחר מכן היא תוסיף ותטאפק שירותים שונים ומפעלייה אף יעבדו חלק מטורחת הגולן ("פרי הגליל"), אך יהיו אלו תפקדים מנוגדים בחשיבותם.

העיר טבריה אשר עד להקמת עיר הגולן תהווה מרכז קניות ושרותים עבור יושבי דרום הרמה וחלק מתקמידה יוסיף ויתקיים גם לאחר פיתוח המרכז החדש. בהיותה חלק נכבד ממערכת הקיט המקיפה את הכנרת היא תוסיף על כן, להיות גורם הקשור בגולן ומשתלב בכלכלתו.

שתי מועצות אזוריות: "הגליל העליון" ו-"עמק הירדן" מתחפרשות על שטחים הגובלים בגולן. מועצות אלו שמרבита יושביהם – קבוצים, יספחו בעתיד את פינונטיו הצפונית והדרומית של הגולן. קבוץ שניר יעדיף אל קבוצי עמק החולה, שני קבוצי דרום הרמה יתחברו אל עמק הירדן ומרכזם שבצמיחה. תחנן אף התקשרות של מרכז הקיט בג' ובתא-א-זית אל מועצת הגליל העליון

ו. האוכלוסייה באזורי

כל האוכלוסייה המתוכננת תשוכם בכ- 60.000 נפש, מתוכם כ- 50.000 יהודים וכ- 10.000 בני מיעוטים, מרביתם דרוזים.

האוכלוסייה היהודית תכלול כ- 11.000 – 15.000 נפש בהתיישבות קלאלית על שרותה, כ- 5.000 נפש במרכזי הקיט וב- 30.000 – במרכז העירוני. שתי הקבוצות הראשונות קשורות ומתבססות על משאבי הטבעיים של האזור, ואילו האחרות – רק בחלקה (مפעלי עיבוד תוצרת קלאלית, שירותים אזוריים, מלונות ושרותי דרכים). מרביתה תחייב פתח מפעלים ניטרליים בתחום התעשייה המלאה. לפי הערכתנו יתחייב כ- 2.500 מקומות עבודה במפעלים מסוג זה.

זכור מתייחסים אומדןיהם אלו לטווח של כ- 10 שנים.

ז. התשלובת האזרחיות

סדרת המערכות המגניות באזורי כוללת התישבות כפרית שביססה העיקרי חקלאי, מערכות קיט ובהם אתרים שונים, מפעלי

שירות ואקלוסיה המתווררת דרך קבע במרקזיהן, יישוב עירוני הבודם לאיבולוּסָר של האזר, ולרמת השירותים בו. רשות כבישי גישה וחברה שתכילה לשרת את הנושאים השוניים.

המערך המוצע הינו צורף למערכות השונות לתחשיבות אזורית מלוכדת היבט. ההשילוב מתבטא במערכת הדרכים המוצעת, והמנקזה את הזורימה מחלקי הגולן השונים אל מרכזו. באמצעותה מעטרפות מערכות קייט התישבות חקלאית לחטבה אחת, ומוגשים תפקידיה של העיר במרכז אזוריו. אין היא מונעת התקשרות אל האזורים השכנים אף מונעת טשטוש קיומו של האזר, ומונעת הפעלתו ליחידות השירותים ועמידה. הקשר הראשי כלפי חוץ מכון אל מרכז הארץ וכן ניצבים זה לעומת זה מרכז הארץ והאזור, ללא תווך וחוליות ביןיהם.

המרכז העירוני הבנו צורף של יישוב עירוני ומרכז אזוריו. מיקומו במרכז האחד, התקשרותו היישירה והקצרה יחסית אל היישובים החלקיים ומרכזי הקיט בראשת דרכם מתחדרת לעפפון מזרח, לדרום-מערב, הדמצאו על ציר התנועה המרכזי הארץ אל האזר ובסגור לכניותו של ציד זה לרמה, שמייה על מרחך פאות מגובל שביתת הנשך ומפגעו, כל אלו ערים עיר זו למרץ טבי ויעיל ובכך מעניקים תרומה הדדית להפתחות העיר האזר.

מערכת יישובי הקבע החלקיים משתלבת היבט במבנה האזרי הבסיסי. רכוזה סביר רשות הדרכים הראשית, תוך פיתוח זיקה אל המרכז העירוני, יצור ליכון פנימי רב וזיקה הדדית בין מרבית היישובים לבין עצם. מיקום המערכת לציר החוצה את הרמה לאורכה ובתוואי מרכז ומרוחק במידה ניכרת מגבול עצמו, בשטחי העבודה משתרעים משני הצדדים עד קו הגבול ממש - מבטיח שליטה והדגשת נוכחות מירביהם, וייחד עם זאת מונע תקלות המוכרות לנו מישובי גבול בעבר ובהווה.

מערכות הקיט הקשורות זו אל זו באמצעות כביש הנולן הראשי, כעיר הגולן יושבת כפלס מאזנים ביןיהן ומלבדה אותן לחטיבה אחת, השתלבות מערכת הדרוםית בתישבות החלקית בבטיחה ובאזור סקופיה, השתלבות המערכת הצעונית בגוש יישובי הדרכים שמסביבה, מפעלי קייט ושורות דרכם לתוירותם ומטילות ביישובים היושבים על ציר התנועה הראשי, כל אלו מגבשים מפעלים, אתרים ונושאי פתוח בעלי ערך כשלעצמם, לחטיבה אחת משולבת המפעילה את מרכיביה השונים כמפעל רב ממדיים וערצתה. המושג "אזור" מקבל בדרך זו משמעות של ממש, חייה ונורמת.

3. шиוקלים ואלטונשיות

המערך המוצע לעיל הינו תוצאה של הנחת יסוד בדבר הצורך באקלוס מירבי של האזר, מעבר לניתן על בסיס משאבי הטבעים, קרי: התישבות חקלאית ופתוח קייט. אמת שקוֹמה של עיר במרכז אזור המונה עשרות יישובים חקלאיים ומרכז קייט מואכלסים, חשוב כשלעצמו ומהוֹה קנה מידת שירותים באזר ולaicותם. ומכאן שעשויה להיות מכר השלהה להשגיה הפתוח בכללים, בעיקר בכל הנוגע לעצם האנושי הכרוך בהם: המזאותם או העדרם של מתישבים. ניתן אף לשלב כאן שאלה דמוגרפיה בסיסית,

אלטרנטיבת חצר

- יישוב דורי קים
- כביש אזרחי
- ביבלי ראשי
- כביש אזרחי או כביש יישוב
- קו ציר מהעיר לתחנה אחרית
- מרכז קייט
- יישוב (מחסן)
- יישוב (אחסנות)

1 2 3 4 ק'מ 1:100,000

הקשורה בערכי פיזור האוכלוסייה בישראל. שחררי בסך הכל فهو אזור נספּע על שאר אזורי המדינה, וממדיו מוגדרים ובلتוי מבוטלים (כ- 6% משטחה שלפני יוני 1967). מיקום יישוב עירוני במרחב הנדרון תואם את המקביל בחלוקת האזורים של המדינה. אך ברור שטעמים אלו הינם משנהים לעומת הנחת היסוד בדבר חינויות אקלוסו של האזור.

אל מללא צורך זה, כלומר אילו ניתן היה להסתפק בגולן באוכלוסייה יהודית שהיקפה 15-20 אלף נפש בלבד, לצורך היה לבחון מערכ פיתוח ללא מרכז עירוני, או ליתר דיוק – מערכ שמרכזיו מצויים מחוץ לגבולות האזור. מערכ כזה עשוי היה להראות כמתואר במפה מס' , שעקרונו הוא שילוב חלקיו השונים של הגולן בתחום קליטתן של עיריות האזוריים הנובללים: קריית-שמעונה, חצור וטבריה, ומרעצתיהם האзорיות.

a. מערכ לא מרכז עירוני בגולן

לכאותה מבנה משבני למדין: הגולן הופך להיות הרחבה של המטרת העירה והלחוצה המשתרעת לאורכו גבלו המערבי: עמק הירדן והחוללה. עיריות הבקעה שהיו חסרות תחום מחייה מתקבלות עתה השלמה ומרקם, מצב שיתרומם לפתחן ואולי יעמידן על רגילהן. מיידך יהנו יושבי הגולן מספרותם למרכזים קיימים ולמערכות חיים ויציבות (מוסדות אзорיות, חברות פיתוח אזריות, מפעלים ושירותים קיימים). פיתוח הגולן חידל להיות מבצע אורי עלי כל המשטעה ממנו, והוא פר למספר ספיחים הנחלקים בין כמה וכמה משתתפים, דבר המפשט את התהילין ומחיל אותו.

בהתאם למתואר במפה תופיע קריית-שמעונה מרכז לחלקיו העפוני של הגולן: חצור – עברו מרכזו צמה – עבר קבוצי דרום הרמה.

מושבי דרום הרמה ועמק הבטיחה יפתחו זיקה לטבריה אך בודאי יקיים מרכז-משנה בקרבתם. עיריות אלו יתרכו מפעלייהם הכלכליים של תושבי הגולן, מכאן יסופקו שירותיהם, כאן יתגוררו בעלי המקצוע והמומחים למיניהם. אף מן האספקט הבטחוני מתבלת כאן תמונה מניפה את הדעת: מרכזים המצוים בעורף אזורם, ברחוק מגבול, כشمיערכם הדריכים מכוננת פנימה, למרכז. בדרך כלל תואמים תוארי הדריכים הראשיים גם כוונת זרימה טבעיות.

אללא שאין הדברים נגמרים בכך. התעמקות נוספת מגלה בעיות וקשיים ההופכים מערכ זה לתאורטי ובلتוי מספק:

1. אין הוא פותר את ערכי ההתיישבות בגולן כולם והעורך במרכז מיוחד מיזהו עבור מושבי דרום-הרמה יוכיח, אך אף לנבי יושבי מרכז הרמה וצפונה אין הפתרון ממשי. יושבים המרוחקים 40-30 ק"מ ממרכזם, כשהיבנים מחיצות טופוגרפיות בעורת הפרשי גובה ניכרים, ודריות קשי חציה, אפיק הירדן והכנרת, כל אלו עושים את הקשר היום-יום מסובך וקשה. אופיו המיזה של המשק החקלאי בגולן יrichיב את המשותף בין ישבבי האזור וידגיש את השוני ביןם ובין מערכיו האזוריים הנובללים. כהראאה מכך תוכרענה התארגנויות שתבקשנה לענות על ערכי האזור בתחוםיו הוא ובהדרגה יקום מרכז, שראשיתו דומם וסופה מאויש, אשר בשל היותו מנוגד לתכנית האב המזרחיות לא יפותח בקצב ובכונן הנדרשים וכן לא יענה על הצרכים.

2. כווני הפיתוח, אופיו וממדיו ישתנו. יש לזכור של מקום המרכז השפעה רובה על מערכת הדריכים. את מקומה של מערכת הרואה באוזור יחידה עצמאית וברורה, תתפרש רשות לבישים רוחנית המכוננת אל העיר טבריה-קרית שמונה. הדבר ישפייע על כוון פתוּח ענף הקיטט, אשר אף אם יתעלם מן המערך הכללי ויחזור למערכת קיטת המגבש יהודיו את מערכת הקיטט השוננת, הרי שתקשה דרכו עקב חוסר חפיפה בין כוונו לבין הכוון הכלול.

אף התהום החלאי יושפע בכיוון של התאמת תוכניות המשק של היישובים השונים לאלו של מרכבי היישובים הקשורים בהם המצוינים במחמי הקו הירוק. דבר שטופו לעצם במידה ניכרת את ייחודה של חקלאות האוזור ומילא את תרומתה לככלכלת המדינה.

בstopו של דבר במקום דמות אוזור מפותח, כולל ומאוכלס, יתקבלו מקטעים חורי כוון, שמרכיביהם מנסים לעקוּף בהצלחה מוגבלת תוכנית מתאר שאינה עונה על צרכיהם. מבחינת אכלוֹסוֹ של האוזור, ספק אף אם יمرצא הפוטנציאל המוצע בו וצתת לאחר שאף בו חל עצום עקב העתקת מפעלים וענפי שירותים אל עיירות שמהוץ לאוזור.

מסתבר איפוא שאף ללא הנחת היסוד בדבר חיוניות עיר בגולן מטעמי איכלוס, נעמים שימושיהם פוליטית, חיונית עיר זו כיון שבולדיה אין צרכי האוזור באים על סיופוקם.

ב. מיקומה האופטימלי של עיר הגולן

אם אמם חיונית עיר בגולן הן במרכז אוכלוסין זהן במרכז אזרוי, חשוב שמיוקמה יענה על תפקידיה אלו. מנוקדת ראות של הגולן כרך חלק הרי המקומות האופטימלי הוא המצע בעمرך המומלץ. יחד עם זאת עשויה להתעורר שאלת אפשריות אלטרנטיביות המתבססות על עובדות בשטח שקיים עשי להיות משקל גנדי לשוקרים תכנוניים טהוריהם. הבלתי בינהן היא העירה קונייטה.

עיירה סורית נטושה זו שוכנת בחלוקת העפוני-מורחי של הרמה, שני ק"מ מקו הפסקת האש ובגובה של כ-900 מטר מעל פני הים. בתקופה הstorית שימשה פתח בגולן מביוון دمشق ואוכלוסيتها השתכלה בעשרות אלפי נפש. רשות הדריכים הנוכחית בגולן קורשת אותה לכוּן צפון (כפרי הזרזים ומשם לקרית שמונה), לודרום-מערב (גשד בנות יעקב – ראש פינה) ולדרdom (גשור ומשם לאל-תמה וצמיה). מכווית בה מערכות מים, חשמל וביבוב שאף שהinan עלובות ופגעות איןן נעדכנות כל ערך. כמה מאות בתים מגוריים הרואים לשיפורן אפשרים אכלוסה במהירות יחסית ובכך תוחרב אוכלוסייה הגולן באופן מיידי ועיר הרפאים תחל לדרך את העין בדיקנותה (מדודת שערכן המדיני רב).

בלא לגרוע מערכן של המטרות שיושגו ע"י יישוב העיר, נציג שhallו הן מטרות לטוח קצר. לאורך ימים לא תענה העיר על מטרותיה העיקריות וזאת מטעמים הקשורים במקומה.

1. האспект הבטחוני

מיוקם עיר בקרבת הגבול הסורי, בטוחה **קילומטרים** ספרויים ממנה. עובדה זו תמנע מראש נהירתה של אוכלוסיה ומאייך לכל ארוע בעל משמעות בעTHONיות מקום תהיה השפעה מידית על תהליכי פיתוחה. למעשה בחאלתנה לפתח עיר במקום זה, אנו משאירים לאורב שמעבר לגובל מידה רבה של השפעה על מהלך הדברים וסקויי העלות.

את ענף הקיט שמשקלו רב בכלכלה האזורי יקשה לשלב לפתח העיר. בטחון הינו תנאי לפתח קיט וקדבתו של גובל אינו גורם מעודד. הדבר מתיחס אף למערכות הדריכים המתחייבת מפותחה קיט, ואשר אקלוסיונריה יתרום להסתה מזרחה, בתוואי שאיןו לברכה. אך אף ענף סביל בחלוקת, לא יקדם בברכה הקמת מרכז לעבוד התוצרת בנוקודה רגישה מבחינה בעTHONית. כך למשל הקמת יקב במקום זה תגרור רכוז תוצרת אף מן הגליל העליון ובודי מחלקי השונים של הגולן אל קו הגובל. כל תקלה בעTHONית תגרום מהר ומחתריים להפרעות במערכות הכלכלית. בסך הכל יוצר מערך אבסורדי בו מצויה ההתיישבות החלוצית בקו עורפי, בעוד העיר ממוקמת בקו המשלטים.

2. האспект האזרחי

עיר הגולן חייבת לשמש מרכז אזרחי. מיוקמה של קונטרא מקשה להניח שאכן تماما פונקציה זו. ללא ספק ימעאו חלקיים ניכרים מן הגולן שלא יכוסו על ידיה ולמעשה ישארו חסרי מרכז ייעיל. דוגמא בולטת לכך: מושבי דרום הרמה, שהמראק והפרש הגובה הניכרים ימנעו דריימתם לעיד זו. ככלית ניתן לקבוע שמיוקמה נוגד את זרם התנועה הטבעי. התצרות אשר תוכנן אל העיר לאירועי מון או עבود, תחזיר לאחר מכון על עקבותיה דרומה, והוא הדין בתנועת תושבי האזורי שלא יוכל לשלב ביקור בעיר האזרית על נסעה אל מרכזי הארץ.

מבחינת חפקידה להוות חולית קשר בין הגולן ומרכז הארץ היא מבון נוגדת כל הגיוון. נחזר ונDIGISH שמיוקמה של קונטרא מושחת על נקודת ראות הפוכה לצרכנו. כל עוד הייתה הרמה חלק מסורתה, הייתה היא השער מצעון מORTH (כלומר, ממרכזי סוריה). בהיותה חלק מישראל מתחפכים הכוונים לחלווטין, עתה הקשר הוא דרום-מערבה והשער לגולן חייב לתאים זה. פיתוחה של העיר, במקומות לטשטש את זכויותה של סוריה על האזורי רק ינצח אותם, וישמש עדות לקשריה של הרמה אל סוריה.

שאלת כראותו הכלכלית של שיקום העיר אף היא מוטלת בספק. למעשה מתחייבות השקעות ניכרות בשיפור מבנים, העולות להתקדם למחיר בנייה חדשה, ואף זאת במספר מבנים מצומצם. שיקום המערכת השונות המצויה בעיר (חשמל, מים וביוב) אף הוא אינו ברוך בחסכנות של ממש. מייך לנו נקשרות בתכנית עיר שאינה פרי רוחנו ובודי אינה תואמת את צרכיו הורור והזמן. הניסין הקיימים משיקום עיירות ערביות בעבר אינם משכנע על מנת לחזור עליו חאת ללא להתייחס לכל שקול טסף.

אוכלוסייה האזרד תניע בהתאם למצע לכ-60,000 – 56 נפש, לפי הפרוט הבא:

ב-00,000-11 נפש	במערכת החקלאית
ב-00,000-5 נפש	במערכת הקייט
ב-00,000-30 נפש	במרכז העירוני האזרדי
ב-00,000-10,000	אוכלוסייה לא-יהודית

האוכלוסייה הרכפית תוגדר בכ-25-20 יישובים כפריים, מהם 17-22 חקלאיים וב-3 מרכזי קייט. סה"כ בכ-4,000-3,500 משפחות בחקלאות, תעשייה, קייט ושרותים. תושבי המרכז העירוני יעסקו בעיקר בענפים ניטרליים בתעשייה ומלאכה, שאינם קשורים דוקא במשאבי הטבעיים של האזור.

ההשקעות הכרוכות בפיתוח התכנית מסתימות בכ-400 מיליון ל"י לפי המפורט להלן:

ההשקעות יצרניות בחקלאות	ב-170 מיליון ל"י
בקייט	ב-80 מיליון ל"י
בתשתיות אזרחית	<u>ב-35 מיליון ל"י</u>
285	<u>285</u> מיליון ל"י

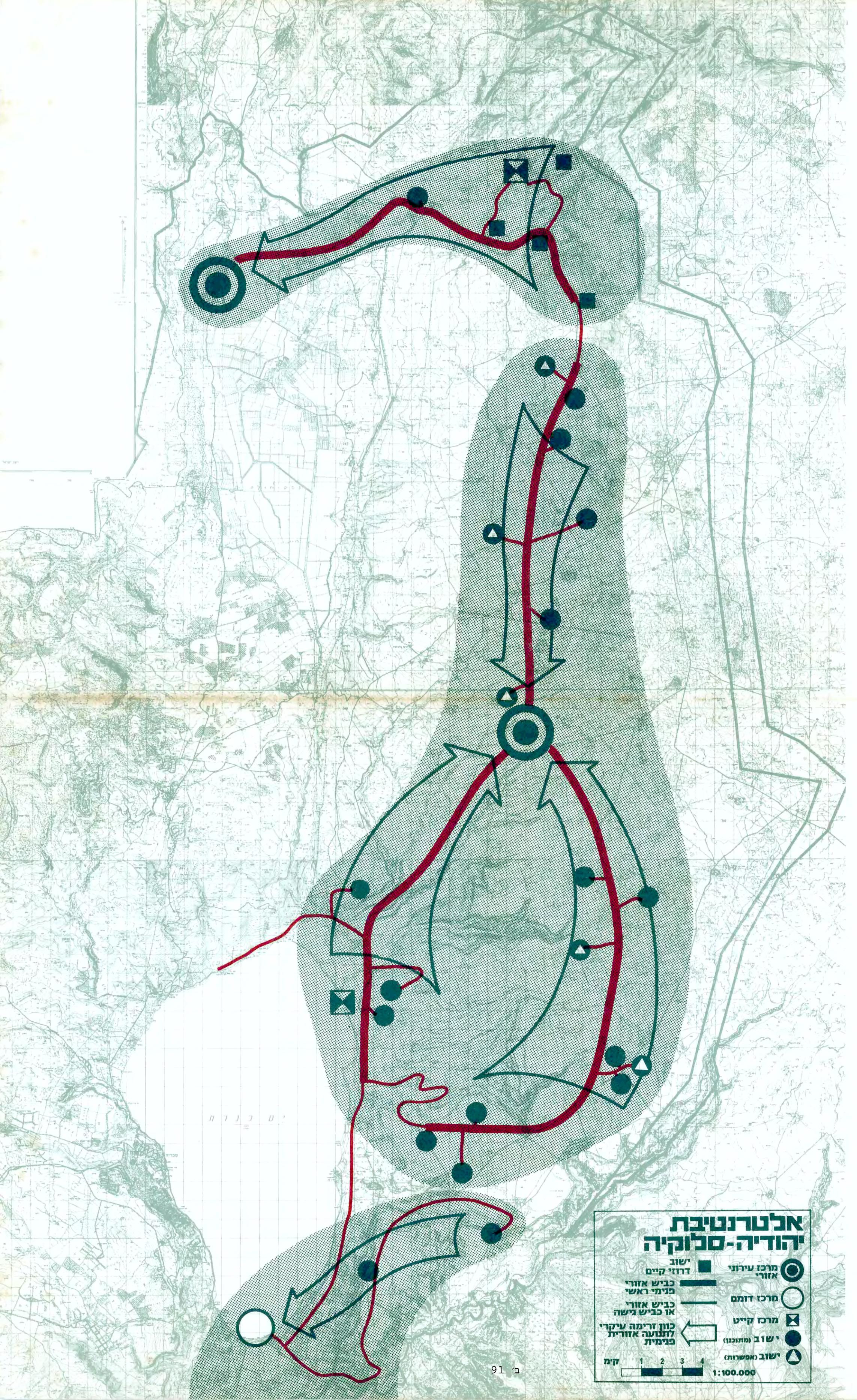
ההשקעות צרכניות כ-120 מיליון ל"י

לא נכללו כאן ההשקעות הכרוכות בפיתוח העיר המוצעת.

אלטרנטיבת קוניטריה

- יישוב מרכז עירוני דרום קיימן אזרחי כביש אזרחי בניין ראש
- מרכז דומם מרכז קיימן יישוב (מחסום) יישוב (אפשרות)
- מרכז עירוני אזרחי כביש אזרחי או כביש גישה כוון זרימה עיררי להנעה אחורית בירנית

1:100,000

אלטרנטיבית יהודיה-סכלוקה

- יישוב מרכזי עירוני אזרחי קיימים
 - כביש אזרחי בימי רומי
 - כביש אזרחי או נביש ישנה
 - מרכז דומם
 - מרכז קייט יישוב (מתוכנן)
 - יישוב (אפשרות)
- 1 2 3 4 ק"מ
1:100,000